

Zaaknr. : 17.ZK07328 / 18.B0127

Kenmerk : 18IT021030

Barcode :

Kadernota 2019-2028

Stroomversnelling in uitvoering

Opgesteld door : Yvonne de Hond, Victor van den Berg
Datum : 23 mei 2018
Versie : 100% versie DB

Colofon

De Kadernota 2019-2028 is een uitgave van waterschap Brabantse Delta. Meer informatie over het waterschap vindt u op www.brabantsedelta.nl

Datum
Maand 2018

Projectleiding en eindredactie
Yvonne de Hond, Victor van den Berg
Waterschap Brabantse Delta

Redactie teksten
Maarten Bokslag
www.bokslag.com

Foto omslag: pm
Foto:

Voorwoord

Stroomversnelling in uitvoering

De Kadernota vormt de jaarlijkse uitwerking van het Bestuursakkoord uit 2015. Ieder jaar bekijken wij wat de nieuwe ontwikkelingen zijn, hoe het programma vordert en of er aanleiding is om de koers bij te stellen. Voorop staan nog steeds onze wettelijke taken rondom veiligheid, waterkwaliteit en watersysteembeheer. Die taken veranderen niet, maar de opgaven worden wel groter.

Klimaatverandering

Door klimaatverandering groeit de maatschappelijke relevantie van ons werk. Iedereen ziet dat de laatste tien jaar steeds meer extreme hoosbuien of juist perioden van droogte optraden. Het effect van deze klimaatverandering op steden, het landelijk gebied en de natuur is enorm. Dat noodzaakt ons ook tot een steeds sterkere verbondenheid met de externe omgeving. Want de oorspronkelijke taken van het waterschap – droge voeten, schoon en voldoende water – kun je niet meer geïsoleerd benaderen. Daarvoor is een intensieve samenwerking nodig met al onze partners: gemeenten, provincies, bedrijven, agrarische organisaties, natuurbeschermers en inwoners.

Circulaire economie

Wij nemen volop deel aan diverse vormen van regionale samenwerking, als een eigentijdse, maatschappelijk relevante speler. Onze gebiedskennis overschrijdt namelijk gemeentelijke en provinciale grenzen. Onze inhoudelijke kennis is onmisbaar bij het uitvoeren van onze taken én bij het verduurzamen daarvan. Denk bijvoorbeeld aan het verduurzamen van zuiveringsbeheer: het slib uit de zuiveringen werd vroeger als afval afgevoerd. Tegenwoordig streven we naar een circulaire economie, waarbij al het afval beschouwd kan worden als energiebron of nieuwe grondstof. Dat zijn doelen die we alleen kunnen bereiken als we oog hebben voor alle maatschappelijke belangen. Die bestuurlijke sensitiviteit wordt versterkt door de belangrijke rol van het algemeen bestuur van ons waterschap. Zij zijn onze ambassadeurs in de maatschappij, met sterke voelhorens in het veld.

2019: waterschapsverkiezingen

Op 20 maart 2019 zijn er weer waterschapsverkiezingen en daarmee komt het einde van deze bestuursperiode in zicht. Het is een bestuursperiode waarin heel veel projecten, initiatieven en maatregelen in uitvoering zijn gebracht. Waarin forse extra budgetten werden uitgetrokken voor het hoogwaterbeschermingsprogramma, klimaatadaptatie, waterkwaliteit, het zoetwaterprogramma en digitalisering. In deze Kadernota leest u dat die projecten, mede onder invloed van de klimaatverandering, afgelopen jaar in een stroomversnelling zijn geraakt. De uitvoering is naar voren gehaald, met een scherp oog voor de kostenontwikkeling – ook op de middellange termijn. Dit dankzij een duurzaam financieel beleid waarin we met een gematigde lastenstijging en een verantwoorde schulddpositie optimaal voldoen aan de taak waar wij voor staan.

In september 2017 trad ik aan als dijkgraaf bij het waterschap Brabantse Delta. Ik ben verrast door de enorme passie en bezieling waarmee mensen hier dagelijks hun werk doen. Werk dat steeds complexer wordt, maar ook voortdurend aan belang wint. Laten we voortgaan op de ingeslagen weg, met open oog voor de wereld om ons heen.

Kees Jan de Vet,
Dijkgraaf

Kadernota in één oogopslag

Aparte bijlage, wordt straks hier opgenomen in de AB-versie

Samenvatting

Het Bestuursakkoord 'Onze Koers' (voorjaar 2015) en het Waterbeheerplan 2016-2021 'Grenzeloos verbindend' (december 2015) vormen de basis voor de koers van het waterschap. De jaarlijkse Kadernota geeft inzicht in de ontwikkelingen en noodzakelijke bijstellingen van de koers en de gevolgen daarvan voor de realisatie van afgesproken doelen, de financiële situatie en tarieven. Op 20 maart 2019 vinden de waterschapsverkiezingen plaats. Deze Kadernota betreft daarmee de laatste Kadernota die door het zittend bestuur wordt vastgesteld en kijkt vooruit over de nieuwe periode van het nieuwe bestuur. Ook blikt deze Kadernota terug op de resultaten van de afgelopen bestuursperiode.

Waterschap als versterkende overheid

We willen in Nederland naar een halvering van de CO₂-uitstoot in 2030 om de klimaatdoelstellingen uit het akkoord van Parijs te halen. Om daar aan bij te dragen heeft het waterschap in 2017 besloten tot een 'versnellingsplan duurzaamheid', met aangescherpte ambities op het gebied van energie, grondstoffenterugwinning en duurzame inkoop van goederen en diensten. Maar er is meer nodig om in de regio tot een substantiële verandering te komen. In het eerste kwartaal van 2018 is de CO₂ uitstoot gestegen in plaats van gedaald.

Deze enorme opgave vraagt om een andere houding van alle partijen – dus ook van het waterschap. Het is nodig om over de eigen grenzen heen te kijken om gezamenlijk maatschappelijke meerwaarde te bereiken, waarbij iedereen vanuit zijn eigen kracht een positieve bijdrage levert. Het waterschap stelt zich daarom op als verbindende en versterkende overheid in de eigen regio. We ondersteunen gemeenten in hun klimaatopgave, samen met de regionale samenwerkingsverbanden (regio West-Brabant, de Zuidwestelijke Delta en regio Hart van Brabant).

De digitale transformatie

De voortgaande digitalisering van de maatschappij leidt tot een transformatie van strategie, processen en structuren in de samenleving. Het waterschap gaat hierin mee. Bijvoorbeeld in de manier van samenwerken en communicatie met partners en inwoners. Dit vraagt een andere mindset van medewerkers. Daarnaast vormt de digitalisering steeds meer de essentie van ons primaire proces: meten, innoveren en interacteren met andere partijen. Het leveren van betrouwbare informatie wordt onderdeel van onze missie en bepaalt in belangrijke mate hoe succesvol we zijn in het uitvoeren van onze kerntaken. Naast vele kansen kent de digitale transformatie ook bedreigingen. Dan gaat het om zaken als informatieveiligheid, privacy, groeiende kosten en de behoefte aan andere competenties van medewerkers.

Waterveiligheid

We zijn gestart met de veiligheidsbeoordeling voor de primaire waterkeringen op nieuwe normen voor overstromingskansen. Met het op orde brengen van de primaire keringen voor 2050 zorgt het waterschap er voor, dat aan de basiseis voor waterveiligheid wordt voldaan. Toch zijn er een aantal ontwikkelingen die ertoe leiden dat de kosten de komende jaren kunnen stijgen. Naar verwachting voldoet een groter deel van de waterkeringen niet aan de nieuwe veiligheidsnormen. Deze keringen moeten worden versterkt. Daarnaast worden extra onderhoudskosten verwacht in verband met de beverproblematiek.

Waterkwaliteit

De opgave die er ligt om de doelen voor een ecologisch gezond oppervlaktewater te halen is nog groot. In 2017 heeft het waterschap besloten om extra inzet te plegen op het gebied van waterkwaliteit. Het gaat met name om extra inzet op inrichting, beheer en onderhoud, intensiever samenwerken met Vlaanderen, de aanpak van diffuse emissies in het landelijk gebied en de aanpak van micro-verontreinigingen.

Juist in de realisatie van de inrichtingsmaatregelen heeft het waterschap meer dan voorheen de samenwerking met gebiedspartners opgezocht. De programmering van de inrichtingsmaatregelen wordt telkens in samenspraak met partners geactualiseerd, passend binnen de financiële kaders van het waterschap. Prominente voorbeelden zijn de voorstellen die zijn ontwikkeld met het Streeknetwerk LandStad De Baronie, het Streeknetwerk Hart van Brabant en de Regio West-Brabant. Het waterschap werkt in deze streeknetwerken samen met betrokken partijen, om te komen tot uitvoering van gezamenlijke water- en natuuropgaven.

Ontwikkelingen ten opzichte van de Kadernota 2018-2027

Onderstaande tabel geeft de ontwikkelingen ten opzichte van de Kadernota 2018-2027 aan.

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Ontwikkeling netto lasten						
Heffingen o.b.v. voorbeeldaanslagen						
Netto schuldquote						
Resterende reserves voor tariefmatiging						
Risicoprofiel						
Weerstandsvermogen						

Tabel: Ontwikkelingen ten opzichte van de Kadernota 2018-2027

	Gunstiger dan Kadernota 2018-2027
	Gelijk aan Kadernota 2018-2027
	Minder gunstig dan Kadernota 2018-2027

Ontwikkeling netto lasten:

De netto lasten zijn hoger dan in de Kadernota 2018-2027 was voorzien. De geraamde lasten zijn over de periode 2019-2027 in totaal € 12,3 miljoen hoger dan in de vorige Kadernota (dit is minder dan 1% van de totale lasten, ofwel € 1,2 miljoen per jaar). Het verschil ontstaat hoofdzakelijk op de zuiveringstaak. De exacte cijfers en oorzaken zijn weergegeven in paragraaf 4.2.

Heffingen o.b.v. voorbeeldaanslagen:

De voorbeeldaanslagen blijven binnen de afgesproken normen. De heffingen voor de meeste voorbeeldprofielen zijn in de eerste jaren lager dan voorzien in de Kadernota 2018-2027. Vanaf 2023 ontstaat er een wisselend beeld: sommige voorbeeldprofielen blijven onder het niveau van de Kadernota 2018-2027, terwijl andere licht stijgen. De gemiddelde tariefontwikkeling over de planperiode (in procenten) is voor alle voorbeeldprofielen gedaald of gelijk gebleven ten opzichte van de Kadernota 2018-2027. De vergelijking is opgenomen in bijlage 3.

Netto schuldquote:

Het waterschap ligt op koers om de gewenste daling van de schuldquote te realiseren. In 2019 t/m 2022 is de schuldquote nagenoeg gelijk aan de Kadernota 2018-2027. Vanaf 2023 en verder is de netto schuldquote lager dan voorzien in de Kadernota 2018-2027. De toelichting is opgenomen in paragraaf 4.5.

Resterende egalisatiereserves voor tariefmatiging:

In 2019 t/m 2022 zijn de beschikbare egalisatiereserves hoger dan voorzien in de Kadernota 2018-2027, als gevolg van het bedrijfsresultaat 2017. Vanaf 2023 is het vrijwel gelijk aan de Kadernota 2018-2027. De egalisatiereserves zijn bedoeld om grote schommelingen in het tarief op te vangen. Als deze reserves zijn uitgeput, moet het waterschap alle kostenontwikkelingen direct doorberekenen in de tarieven. Vanaf 2024 is de inzet van egalisatiereserves nog heel beperkt en nagenoeg gelijk aan de Kadernota 2018-2027. In de berekening van de reserves is de bestemmingsreserve om maatregelen in het kader van duurzaam financieel beleid te financieren niet meegenomen. De stand van de egalisatiereserves is opgenomen in bijlage 4.

Risicoprofiel:

Ten opzichte van de rapportage uit 2017 is het risicoprofiel afgenomen als gevolg van een herziening van de risico's (een wijziging in de inschatting van kans en omvang). De vergelijking is opgenomen in bijlage 4.

Weerstandsvermogen:

Het weerstandsvermogen is hoger dan voorzien in de Kadernota 2018-2027. In totaliteit is het weerstandsvermogen nog steeds uitstekend en ruim binnen de gestelde norm van 1,2. Meer informatie is te vinden in bijlage 4.

Geconcludeerd kan worden dat het waterschap een financieel toekomstbestendig beleid heeft uitgewerkt, waarbij het actief kan blijven werken aan de uitdagingen voor de toekomst.

Inhoudsopgave

VOORWOORD

KADERNOTA IN ÉÉN OOGOPSLAG

SAMENVATTING

1.	INLEIDING.....	1
1.1.	KOERS BESTUURSAKKOORD, WATERBEHEERPLAN EN KADERNOTA.....	1
1.2.	LEESWIJZER	1
2.	VOORTGANG.....	3
2.1.	RESULTATEN EN EFFECTEN.....	3
2.2.	MAATREGELEN.....	5
3.	ONTWIKKELINGEN	7
3.1.	BREDE MAATSCHAPPELIJKE ONTWIKKELINGEN	7
3.1.1.	DE KLIMAATTRANSITIE.....	7
3.1.2.	COMMISSIE AANPASSING BELASTINGSTELSEL.....	9
3.1.3.	DE DIGITALE TRANSFORMATIE	10
3.1.4.	ONDERMIJNING	12
3.2.	UPDATE ACTUELE DOSSIERS.....	13
3.2.1.	RUIMTELIJKE ADAPTATIE.....	13
3.2.2.	ZOETWATERPROGRAMMA	14
3.2.3.	WATERVEILIGHEID	14
3.2.4.	WATERKWALITEITSVERBETERING.....	15
4.	LASTEN- EN TARIEFONTWIKKELING	17
4.1.	INVESTERINGEN EN KAPITAALSLASTEN	17
4.2.	NETTO LASTENONTWIKKELING	19
4.3.	TARIEFONTWIKKELING	20
4.4.	VOORBEELDAANSLAGEN.....	22
4.5.	DUURZAAM FINANCIËEL BELEID	22
5.	MEERJAREN PROGRAMMAPLANNEN	24
5.1.	PLANVORMING: MAKEN VAN BELEID EN PLANNEN	24
5.2.	WATERVEILIGHEID: STERKE DIJKEN	26
5.3.	WATERSYSTEMEN: SCHOON EN GENOEG WATER OP MAAT	28
5.4.	RIOOLWATER ZUIVEREN: BOUW EN EXPLOITATIE ZUIVERINGSTECHNISCHE WERKEN	30
5.5.	VAARWEGEN: BEVAARBARE RIVIEREN, KANALEN EN HAVENS.....	32
5.6.	REGULERING: VERGUNNINGVERLENING EN HANDHAVING.....	34
5.7.	BEDRIJFSONDERSTEUNING	35
6.	RISICO'S.....	38
	BIJLAGE 1 - FINANCIËLE UITGANGSPUNTEN KADERNOTA 2019-2028.....	41
	BIJLAGE 2 – FINANCIËLE SPECIFICATIE PER WATERSCHAPSTAAK	46
	BIJLAGE 3 – VOORBEELDAANSLAGEN.....	50
	BIJLAGE 4 – WEERSTANDSVERMOGEN	54
	BIJLAGE 5 – INVESTERINGSPLAN 2019-2028	59
	BIJLAGE 6 - KAARTEN MET PROGRAMMERING VAN PROJECTEN	70
	BIJLAGE 7 - VERLOOP BESTEMMINGSRESERVE DUURZAAM FINANCIËEL BELEID PER TAAK	76
	BIJLAGE 8 – AFKORTINGENLIJST.....	77

1. Inleiding

Bij het aantreden heeft het bestuur in 2015 een Bestuursakkoord gesloten, dat vervolgens is vertaald naar een Kadernota. De wereld staat echter niet stil en het waterschap evenmin. Nieuwe ontwikkelingen beïnvloeden het werk van het waterschap. Ieder jaar bekijkt het waterschap wat de nieuwe ontwikkelingen zijn, hoe het programma vordert, of er aanleiding is om de koers bij te stellen en wat de consequenties zijn voor de financiële situatie en de tarieven. Dit wordt vervolgens vertaald naar een nieuwe Kadernota die een jaar extra vooruitkijkt. Zo biedt de Kadernota jaarlijks een tienjarige doorkijk, gebaseerd op voortschrijdend inzicht en anticiperend op ontwikkelingen. De voorliggende Kadernota bestrijkt de periode 2019-2028. De Kadernota vormt samen met het Waterbeheerplan 2016-2021 het belangrijkste kaderstellende document voor het waterschap.

Op 20 maart 2019 vinden de waterschapsverkiezingen plaats. Deze Kadernota betreft daarmee de laatste Kadernota die door het zittend bestuur wordt vastgesteld en kijkt vooruit over de nieuwe periode van het nieuwe bestuur. Ook blikt deze Kadernota terug op de resultaten van de afgelopen bestuursperiode.

1.1. Koers Bestuursakkoord, Waterbeheerplan en Kadernota

Het waterschap zet in deze Kadernota de koers van de afgelopen jaren voort, zoals is vastgelegd in het Bestuursakkoord 2015-2019, het Waterbeheerplan 2016-2021 en de Kadernota 2018-2027. Deze koers is als volgt samen te vatten:

Het waterschap richt zich op een goede uitvoering van de wettelijke taken rondom veiligheid, waterkwaliteit en watersysteembeheer, tegen betaalbare lasten. De wereld verandert continu en het waterschap verandert mee. Onze taken veranderen niet; de manier waarop we ons werk doen wél. Het waterschap zet de koers van de afgelopen jaren door, met nieuwe accenten. Daarbij nodigen wij burgers, bedrijven en organisaties uit om mee te denken en zelf met initiatieven te komen.

Het waterschap legt daarbij de volgende accenten:

- **Waterveiligheid**

Veilig wonen, werken en leven met water staat hoog in het vaandel. Het bestuur heeft in 2015 gekozen voor een versnelde versterking van de keringen, in goede samenwerking met alle betrokkenen. Deze versterking van de keringen was nodig vanwege strengere normen die door de provincie zijn gesteld. Deze normen zijn met name aangescherpt vanwege de toegenomen welvaart: we hebben meer kapitaalgoederen om te beschermen. Daarnaast speelt de klimaatverandering een rol.

- **Samenwerken**

Water is sterk verbonden met onze maatschappij. Allerlei maatschappelijke ontwikkelingen raken ook het waterbeheer. We willen nog meer over de grenzen van ons werk heen kijken en andere vormen van samenwerking aangaan om onze doelen te bereiken. Participatie en co-creatie zijn nieuwe begrippen die invulling krijgen. Een intensievere samenwerking met diverse partners is nodig om effectief en efficiënt in te spelen op toekomstige behoeften.

- **Vernieuwen**

Naast vernieuwing in de samenwerking is ook vernieuwing in het waterschapswerk nodig, om in te spelen op ontwikkelingen als de klimaatverandering, vernieuwende technologie, vergrijzing en nieuwe wet- en regelgeving.

1.2. Leeswijzer

De Kadernota is een document waarin het bestuur van het waterschap de koers en de kaders van het beleid vastlegt. Tegelijkertijd heeft de Kadernota ook een externe functie: het laat zien wat de opgaven en uitdagingen voor de komende jaren zijn en hoe het waterschap hiermee om denkt te gaan. Naast de inhoudelijke koers van het waterschap bevat de Kadernota de doorvertaling naar de lastenontwikkeling en tarieven. De financiële meerjarenraming is zelfs een wettelijk verplicht onderdeel van de Kadernota. Bij het opstellen van de voorliggende Kadernota is ingezet op een kernachtig document, dat een goed beeld schetst van de relevante ontwikkelingen en aansluit bij de wens om te sturen op hoofdlijnen. De diverse onderdelen komen in de volgende hoofdstukken aan bod:

Hoofdstuk 2 gaat in op de voortgang van de doelen en maatregelen die volgen uit het Waterbeheerplan 2016-2021.

Hoofdstuk 3 geeft een update van de ontwikkelingen ten opzichte van de voorgaande Kadernota. De volgende vraag staat centraal: welke ontwikkelingen hebben we in 2016-2017 gezien, die een impact hebben op het waterschapsbeleid in de periode 2018-2027?

Hoofdstuk 4 omvat de financiële vertaling van de koers voor de komende jaren. Hoe gaan de lasten en tarieven zich ontwikkelen bij het voorgestelde beleid? Een wijziging ten opzichte van de vorige Kadernota is de opname van het investeringsplan in de Kadernota, zoals afgesproken in de beleidsnota 'sturen op hoofdlijnen'. Dit is opgenomen in bijlage 5 en wordt toegelicht in hoofdstuk 4.

Hoofdstuk 5 vormt een integratie tussen inhoud en financiën. Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de speerpunten, mijlpalen en financiën per programma, aan de hand van de meerjaren programmaplannen.

Hoofdstuk 6 beschrijft de risico's van (externe) ontwikkelingen die de plannen van het waterschap kunnen doorkruisen. Het gaat dan om ontwikkelingen waar het bestuur weinig tot geen invloed op heeft. De belangrijkste risico's die kunnen leiden tot het niet halen van de planningen staan in dit hoofdstuk omschreven.

De bijlagen geven achtergrondinformatie over de verschillende onderwerpen uit de Kadernota.

2. Voortgang

2.1. Resultaten en effecten

De koers van het waterschap is in het Waterbeheerplan vastgelegd in verschillende doelen. Tabel 1 geeft een overzicht van de doelen verdeeld over de verschillende thema's. Voor twee doelen (energie en grondstoffen) is in 2017 door het algemeen bestuur een aangescherpte ambitie vastgesteld (versnellingsplan duurzaamheid). Deze ambities zijn toegevoegd in deze tabel 1. Met een kleur is aangegeven in welke mate wordt verwacht dat de doelstelling gehaald gaat worden.

- Groen: het doel is of wordt met de huidige strategie bereikt conform afspraken;
- Oranje: een aangepaste strategie is nodig of het doel moet worden bijgesteld.

	Doelen uit Waterbeheerplan 2016-2021	Afgesproken termijn
Risico's beheersen		
Primaire keringen	Voldoen aan derde nationale toetsing met hernieuwd Rijksoordeel	2028
Regionale keringen	Voldoen aan norm uit Verordening water Noord-Brabant (eens per 100 jaar)	2023
Peilbeheer	Voldoen aan peilbesluiten, het gewenst peilregime in vrij afwaterende gebieden en aan norm voor wateroverlast uit Verordening water Noord-Brabant	Continu
Zwemplassen	Tenminste de kwaliteit 'aanvaardbaar'	Continu
Rwzi's	Voldoen aan vergunningseisen of algemene regels	Continu
Afnameverplichting rioolwater	Voldoen aan afspraken in afvalwaterakkoorden	2021
Duurzame ontwikkeling van de leefomgeving ondersteunen		
Meetgegevens met goede ecologische toestand in KRW waterlichamen	25% in 2019 35% in 2021 (situatie in 2015 was 10%)	
Aaneengesloten deeltrajecten van ecologische verbindingzones	35% in 2019 45% in 2021 (situatie in 2015 was 15%)	
Maatschappelijk verantwoord en vernieuwend		
Terugwinning stoffen uit afvalwater	Een substantiële toename van terugwinning van grondstoffen (meer stoffen dan alleen de fosfaatterugwinning uit slib).	2020
Geconcentreerd afvalwater	Geconcentreerd afvalwater is effectiever te zuiveren en biedt betere kansen om stoffen terug te winnen. Meting van de trend vindt plaats aan de hand van twee indicatoren: • de droogweerafvoer per inwoner equivalent • de totale hoeveelheid aangevoerd water gemiddeld over de laatste drie jaren	2020
Grondstofneutrale bedrijfsvoering	100% (ambitie vastgesteld op 17 juni 2017)	2050
Eigen duurzame energieopwekking	≥40% 100% (ambitie vastgesteld op 17 juni 2017)	2020 2025
Verbinding met de maatschappij	• Een houding die meer gericht is op interactie, partnerdialog en burgerinitiatief • Watergebruikers die zich bewust zijn van hun eigen handelingsperspectief.	2020
Effectief en efficiënt:		
Samenwerking in de afvalwaterketen	Een doelmatigheidswinst behalen die landelijk oploopt tot € 380 miljoen per jaar	2020
Het informatiemanagement van de assets op orde hebben.	De juiste gegevens zijn vastgelegd en wijzigingen zijn binnen afgesproken termijnen verwerkt.	2021
Crisisbeheersing	Ontwikkeling van calamiteitenbestrijder naar een krachtig partnerschap in crisisbeheersing.	2020

Tabel 1: Overzicht concrete doelen met indicatoren uit Waterbeheerplan 2016-2021

Hieronder volgt een nadere toelichting van verschillende onderdelen uit tabel 1.

Primaire en regionale keringen:

Het waterschap loopt op schema met de geplande maatregelen, zoals nader toegelicht in paragraaf 2.2. Ook wordt gewerkt aan de vierde toetsing voor primaire keringen. In paragraaf 3.2.3 wordt ingegaan op de ontwikkelingen op het gebied van waterveiligheid.

Peilbeheer:

In het peilbeheerde gebied worden de peilbesluiten geactualiseerd op basis van uitgevoerde evaluaties. Ook voor het vrij afwaterende gebied wordt op transparante wijze inzicht gegeven in de afwegingen die in het peilbeheer worden gemaakt: er worden bedieningsplannen per stroomgebied gemaakt, zodat er een gebiedsdekkend beeld ontstaat. Voor drie deelgebieden wordt daarbij ook een gebiedsproces doorlopen, als onderdeel van het Deltaprogramma Hoge Zandgronden (zie paragraaf 3.2.2)

Zwemplaatsen:

Het waterschap voldoet aan de verplichtingen voor monitoring en advisering. Op grond van de monitoringsresultaten van 2017 blijkt dat bij de Binnenschelde niet wordt voldaan aan de term aanvaardbaar. Hier is een aangepaste strategie nodig, gezamenlijk met de gemeente Bergen op Zoom, mede gebaseerd op de resultaten van de uitgevoerde watersysteemanalyse. Het waterschap is hierover in gesprek.

Meetgegevens met goede ecologische toestand in KRW waterlichamen:

De situatie is onveranderd ten opzichte van de vorige Kadernota. Het percentage blijft ongeveer 10%. De mogelijke oorzaken hiervan zijn divers. Er is geen directe relatie te leggen met de voortgang van inrichtingsmaatregelen. De belasting met nutriënten in combinatie met klimaateffecten (zoals opwarming, versterkte afspoeling, perioden met droogval en weinig stroming) is ook van invloed op de ecologische ontwikkeling. De aangepaste strategie of doelaanpassing wordt bepaald op grond van de watersysteemanalyses.

Terugwinning stoffen uit afvalwater:

Naast de terugwinning van fosfaat, wordt hard gewerkt aan de productie van bioplastics. De ontwikkelingstrajecten hebben echter een lange doorlooptijd. De uitvoering van een volgende fase van het project bioplastics start naar verwachting nog voor 2021. Ook voor andere stoffen zijn verkenningen opgestart.

Geconcentreerd afvalwater:

Gelet op de klimaatveranderingen en de huidige praktijk rond de afvoer van hemelwater van verharde oppervlakken op de riolering, wordt er eerder een stijging verwacht dan een dalende trend. De pompcapaciteiten voor regenwaterafvoer worden met het oog op risico's voor wateroverlast in de bebouwde omgeving niet verkleind. Een goede analyse van de gegevens is echter nog niet gemaakt. Daarmee kan deze voorlopige negatieve prognose nog wijzigen. In de tweede helft van 2018 wordt met deze analyse gestart, waarmee het nieuwe bestuur in 2019 tot een aangepaste strategie of doelaanpassing kan komen.

Grondstofneutrale bedrijfsvoering:

Deze ambitie is aanvullend op het Waterbeheerplan in juni 2017 door het algemeen bestuur vastgesteld. Er kunnen grofweg drie groepen van grondstoffen worden onderscheiden die in het dagelijks beheer in substantiële hoeveelheden worden gebruikt:

1. Brandstof, met name voor vervoer (vrachtvervoer en personenvervoer);
2. Polymeren voor het slibindikkingsproces bij de rioolwaterzuiveringen;
3. Metaalzouten voor de defosfatering van het afvalwater.

Op elk gebied zijn verkenningen opgestart voor verdergaande besparing, terugwinning en alternatieven.

Eigen duurzame energieopwekking:

Op basis van de cijfers over 2017 zit het waterschap al op ruim 47%. Daarnaast wordt een studie uitgevoerd naar de meest optimale strategie om het restant van de toekomstige energiebehoefte via windenergie op te wekken. Door derden wordt bijna 19% van het totale energieverbruik van het waterschap opgewekt op terreinen van het waterschap. Deze stroom wordt echter ook door derden gebruikt en dus niet afgenomen door het waterschap.

Verbinding met de maatschappij:

Op diverse gebieden is sprake van een versterkte samenwerking: in de waterketen, met de omgevingsdienst, met gemeenten, met de veiligheidsdiensten, met het bedrijfsleven en met lokale partijen in gebiedsprocessen. In paragraaf 3.1.1 wordt ingegaan op de verdergaande samenwerking op het gebied van klimaat.

Informatiemanagement van assets op orde brengen

Op het gebied van assetmanagement is een positieve ontwikkeling te zien. Nog niet op alle gebieden is de data op orde. Vooral bij zuiveringsbeheer is een inhaalslag nodig. Hiertoe is het beleidsvoornemen Waterketen 'Water van waarde' opgesteld. Dit bevat een programma om in de periode 2018-2020 de basis verder op orde te brengen. Daarmee wordt beoogd dat het waterschap in 2021 volledig in control zal zijn.

2.2. Maatregelen

Om de beoogde doelen en resultaten uit paragraaf 2.1 te halen zijn diverse maatregelen nodig. Inrichtingsmaatregelen vormen hierbij een belangrijk onderdeel. Hiervoor zijn prestatie-afspraken benoemd, weergegeven in tabel 2. Met een kleur is aangegeven in welke mate wordt verwacht dat de maatregelen tijdig gerealiseerd worden.

- Groen: de afgesproken prestatie wordt volgens de huidige programmering bereikt.
- Oranje: er is een aangepaste strategie in gang gezet. Daarmee is de kans groot dat de afgesproken WBP-prestatie tijdig wordt gerealiseerd.
- Rood: de programmering blijft achter. Een verdergaande versnelling is nodig om de afgesproken prestatie tijdig te realiseren.

	Afgesproken prestatie (WBP)	Afgesproken termijn	Afspraken met partners
Herstel natte natuurpleils	2.085 ha	2021	Samenwerkingsovereenkomst Tot Uitvoering Waterdoelen (STUW) Samenwerkingsovereenkomst Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB)
Beek- en kreekherstel	71 km	2021	STUW
Vispassages	24	2021	STUW
Ecologische verbindingzones	91 km	2021	GOB
Verbetering regionale keringen	96 km	2023	Bestuurlijke afspraak met de provincie
Verbetering primaire keringen	17 km	2028	Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP)
Oplossen knelpunten riooloverstorten	23	2021	Afvalwaterakkoorden met gemeenten

Tabel 2: Afspraken over inrichtingsmaatregelen uit het Waterbeheerplan 2016-2021

De voortgang van de maatregelen herstel natte natuurpleils, beek- en kreekherstel, vispassages en ecologische verbindingzones is verbeterd ten opzichte van de Kadernota 2018-2027, maar verdient blijvend aandacht. Concreet per onderdeel is de volgende voortgang te melden:

- *Herstel natte natuurpleils*: 100% van de opgaven vanuit het Waterbeheerplan is geprogrammeerd in concrete projecten. Dit is een stijging van 25% ten opzichte van de Kadernota 2018-2027. In deze programmering zijn enkele projecten opgenomen met een risico op vertraging, waardoor de voortgang voornamelijk oranje is. Daarnaast heeft het waterschap ook afspraken met de provincie gemaakt in de STUW over het herstel van natte natuurpleils. Medio 2018 wordt de Midterm Review (MTR) van de STUW in het bestuurlijk overleg tussen de waterschappen en de provincie besproken (GS-NBWB). Deze MTR laat zien dat het herstel van natte natuurpleils achterblijft bij de afgesproken STUW-prestatie. Gelet op de lange doorlooptijd van projecten is het noodzakelijk om samen met de provincie en andere partners (terreinbeheerders, gemeenten, particuliere grondeigenaren) initiatieven te blijven verkennen. Dan blijft de resterende opgave voor de periode 2022-2027 haalbaar.
- *Beek- en kreekherstel*: 65% van de afgesproken opgave is geprogrammeerd in concrete projecten. Dit is een toename van 20% ten opzichte van de Kadernota 2018-2027. Ondanks deze versnelling wordt het afgesproken aantal kilometers in 2021 niet gehaald. De verwachting is dat de realisatie de komende jaren verder toeneemt, vanwege de afronding van diverse watersysteemanalyses. Gelet op de planvorming, grondverwerving en uitvoering die nog moeten plaatsvinden, zal dit vooral leiden tot projecten die na 2021 tot afronding komen.
- *Vispassages*: 96% van de afgesproken opgave is geprogrammeerd in concrete projecten. Dit is een stijging van 46% ten opzichte van de Kadernota 2018-2027. Deze stijging is het resultaat van de

ingezette versnellingsacties. In de loop van 2018 wordt voor één beektraject nog aanvullend onderzoek gedaan naar kansen om knelpunten op te lossen. Dit kan ertoe leiden dat het waterschap tot en met 2021 meer knelpunten aanpakt dan afgesproken in het WBP en de STUW. Om die reden is de afspraak voorlopig oranje, maar wijzigt deze komend jaar mogelijk in groen.

- *Ecologische verbindingzones:* 103% van de afgesproken opgave is geprogrammeerd in concrete projecten. Dit is een stijging van 23% ten opzichte van de Kadernota 2018-2027. Deze stijging is het gevolg van het stijgende animo van gemeenten om samen met het waterschap ecologische verbindingzones te realiseren.
- *Verbetering regionale keringen:* van de 96 km te verbeteren regionale keringen is 65 km ondergebracht in het project verbetering regionale keringen. Deze 65 km dijktracés, die eerder zijn afgekeurd, zijn in 2017 aanvullend getoetst. 17,5 km is bij deze hertoetsing alsnog goedgekeurd. Dit resulteert in een aanzienlijke besparing van € 20 miljoen euro (zie ook paragraaf 4.1). Voor het deelgebied Midden zijn alternatieven gevonden, zoals het plaatsen van keermiddelen en gemalen, waardoor 28 km dijkversterking niet meer nodig is. Hiervoor is de aanbesteding onlangs afgerond. Voor het overige deel van de 65 km (21 km) is het ontwerpproces van het verbeterproject na de zomer van 2017 gestart. 31 km is destijds afgekeurd op beheerdersoordeel, wat betekent dat er alleen groot onderhoud nodig is om ze in orde te krijgen en geen dijkversterking. Deze trajecten worden in 2018 opnieuw beoordeeld. Op basis van deze beoordeling wordt een project opgestart om het benodigde groot onderhoud uit te voeren.
- *Verbetering primaire keringen:* naar aanleiding van de vorige toetsingsronde is in totaal 17 km kering afgekeurd. Hiervan is 5,5 km opgelost in het project Overdiepse polder. 7,5 km wordt verbeterd binnen het project Geertruidenberg-Amertak. De overige 4 km moeten opnieuw beoordeeld worden in de eerste ronde beoordeling primaire keringen. Als deze kilometers opnieuw afgekeurd worden, kunnen ze aangemeld worden bij het HWBP.
- *Oplossen knelpunten riooloverstorten:* van de 23 op te lossen knelpunten zijn er 22 reeds opgelost of geprogrammeerd. Eén knelpunt wordt nader onderzocht. Dit knelpunt is naar verwachting in 2021 ook opgelost.

Juist in de realisatie van de maatregelen heeft het waterschap meer dan voorheen de samenwerking met gebiedspartners opgezocht. De programmering van de inrichtingsmaatregelen wordt telkens in samenspraak met partners geactualiseerd, passend binnen de financiële kaders van het waterschap. Prominente voorbeelden zijn de voorstellen die zijn ontwikkeld met het Streeknetwerk LandStad De Baronie, het Streeknetwerk Hart van Brabant en de Regio West-Brabant. Het waterschap werkt in deze streeknetwerken samen met betrokken partijen, om te komen tot uitvoering van gezamenlijke water- en natuuropgaven. Hierbij wordt nadrukkelijk gekeken naar meekoppelkansen op het gebied van recreatie, klimaat en waterkwaliteit.

De voortgang en geactualiseerde programmering van de inrichtingsmaatregelen voor het watersysteem en de keringen zijn weergegeven op de kaarten in bijlage 6. Het algemene beeld is dat er veel maatregelen zijn gerealiseerd of de komende jaren worden uitgevoerd. Er resteert echter ook een opgave van serieuze omvang voor de periode na 2021.

In bijlage 6 is tevens een overzichtskaart opgenomen van het beheergebied met daarin de locaties van de renovatieprojecten van zuiveringsbeheer. Per locatie is het type object weergegeven. De renovatieprojecten zijn nodig om ook in de toekomst te blijven voldoen aan de afspraken om risico's te beheersen, voldoen aan vergunningvereisten en afgesproken afnameverplichtingen. Dit is een belangrijk speerpunt uit het beleidsvoornemen waterketen 'Water van waarde'. De nadruk voor nu en in de nabije toekomst ligt op renovatieprojecten gericht op het transport van afvalwater (AWP 2.0).

3. Ontwikkelingen

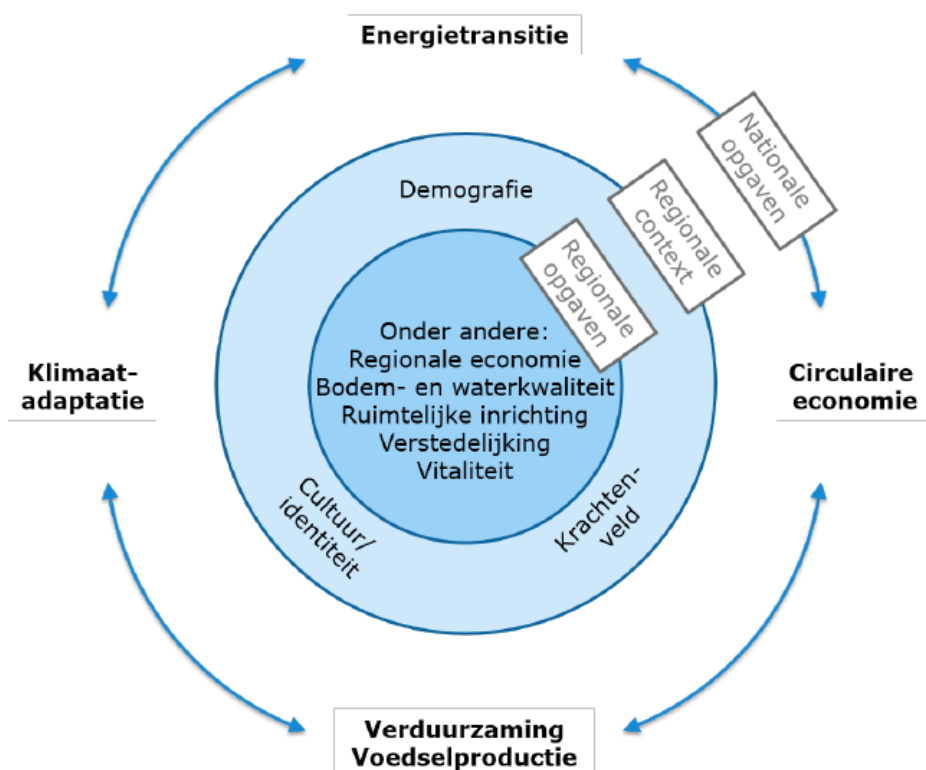
In het Bestuursakkoord 'Onze koers' en in het Waterbeheerplan 2016-2021 zijn de belangrijkste maatschappelijke ontwikkelingen geformuleerd die invloed hebben op het waterschapswerk. Deze ontwikkelingen zijn verwerkt in de meerjaren programmaplannen. Dit hoofdstuk geeft een update van de ontwikkelingen ten opzichte van de voorgaande Kadernota. De volgende vraag staat centraal: welke ontwikkelingen vonden plaats in 2017-2018, die een impact hebben op het waterschapsbeleid in de periode 2019-2028?

In dit hoofdstuk wordt eerst ingegaan op twee brede maatschappelijke ontwikkelingen die een impact hebben op alle programma's. Vervolgens wordt een update gegeven van enkele actuele dossiers.

3.1. Brede maatschappelijke ontwikkelingen

3.1.1. De klimaattransitie

Bij de huidige regering staat de klimaatopgave hoog op de politieke agenda. Het gaat om een breed dossier waarin verschillende thema's samen komen, zoals weergegeven in bijgaande figuur (bron: Raad voor de leefomgeving en infrastructuur).

Het waterschap werkt al langer aan de effecten van klimaatverandering, maar deze integrale benadering van het klimaat als groot maatschappelijk vraagstuk is nieuw. Die vraagt een inspanning van iedereen uit onze samenleving en een andere manier van samenwerken. Uitgangspunten voor de samenwerking tussen overheden zijn op 14 februari 2018 op nationaal niveau vastgelegd in het interbestuurlijk programma. Deze uitgangspunten worden uitgewerkt in concrete afspraken, die in de tweede helft van 2018 worden vastgesteld. Een van die concrete afspraken gaat over 'samen aan de slag voor het klimaat'.

Het klimaat: forse opgave, grote verandering

We willen in Nederland naar een halvering van de CO₂-uitstoot in 2030 om de klimaatdoelstellingen uit het akkoord van Parijs te halen. Tegelijkertijd zal de gaswinning in Groningen moeten worden beëindigd. Deze ambitie is niet alleen een technologisch vraagstuk: het heeft een grote impact op de gehele samenleving in sociaal, ruimtelijk en economisch opzicht. De afgelopen jaren is de CO₂-uitstoot in Nederland nauwelijks gedaald. De komende vier jaar zijn bepalend of we er in Nederland in slagen een substantiële

verandering in de samenleving op gang te brengen. Dit vergt een doortastende, grensontkennende en soms onorthodoxe aanpak tussen overheidspartners, bedrijfsleven en samenleving.

Waterschap: een versterkende en verbindende overheid

De hoofdpogingen van de toekomst, zoals die ook in de Omgevingsvisie van de provincie zijn verwoord, vragen om een andere houding van alle partijen – dus ook van het waterschap. Het is nodig om over de eigen grenzen heen te kijken om gezamenlijk maatschappelijke meerwaarde te bereiken, waarbij iedereen vanuit zijn eigen kracht een positieve bijdrage levert.

Zuid-Nederland bereidt zich versneld voor op de toekomst om te zorgen dat klimaatverandering de regio niet overkomt, maar wordt omgezet in kansen voor een fijne en veilige omgeving om in te wonen en in te werken. Dit vraagt om nieuw partnerschap gericht op klimaat. Gemeenten zijn politiek in de lead. Door kennis, organisatievermogen, het brede netwerk en innovatiekracht kunnen waterschappen de gemeenten versterken. Het waterschap Brabantse Delta heeft daarom samen met de gemeente Breda en de provincie Noord-Brabant het initiatief genomen om losse initiatieven samen te brengen tot een grotere beweging: een klimaatstroom voor Zuid-Nederland. Hiermee wordt vanuit de regio een bijdrage geleverd aan het nationale klimaatkkoord voor de thema's energie, adaptatie en circulaire economie.

Het voorontwerp van de Brabantse Omgevingsvisie staat voor een belangrijk deel in het teken van vier hoofdpogingen:

1. Een energiemix creëren waardoor Brabant in 2050 energie- en CO₂-neutraal is;
2. Brabant laten uitgroeien tot een slimme, complementaire netwerkstad;
3. Een circulaire economie tot stand brengen;
4. Klimaatproof worden.

Voor ieder van deze vier hoofdpogingen geeft de Omgevingsvisie een vergezicht (2050), maar ook een concreet tussendoel voor 2030, wat helpt te bepalen welke stappen op korte en middellange termijn nodig zijn.

Het waterschap stelt zich hierbij op als verbindende en versterkende overheid in de eigen regio. We ondersteunen gemeenten in hun klimaatopgave, samen met de regionale samenwerkingsverbanden (regio West-Brabant, de Zuidwestelijke Delta en regio Hart van Brabant). Voor deze procesondersteuning wordt jaarlijks € 250.000,- aan budget gereserveerd.

Circulaire economie: impact op zuiveringsbeheer en watersysteembeheer

De ontwikkeling naar een circulaire economie heeft grote impact op het werk van het waterschap in de toekomst. We gaan steeds meer circulaire producten toepassen, zoals de duurzame beschoeiing van hergebruikt kunststof. Biomassa wordt ingezet als bodemverbetering en als energiebron. We beschouwen restproducten steeds minder vaak als afval en vaker als grondstof. Daarmee transformeert de afvalverwerking naar een grondstoffenterugwinning. In het Waterbeheerplan zijn hierover al doelstellingen geformuleerd (zie ook paragraaf 2.1). Een intensievere samenwerking met het bedrijfsleven is hierbij nodig. De innovatiefabriek op Nieuwveer en het PHARIO project op rwzi Bath zijn een goed voorbeeld van deze intensieve samenwerking met het bedrijfsleven. De waterketen is momenteel echter een intern gerichte en operationeel ingestelde organisatie. Er is een omslag nodig naar meer omgevingsgericht en integraal werken. Die richting wordt ingezet met het beleidsvoornemen waterketen 'Water van waarde'. Het vergroten van de flexibiliteit in het zuiveringsbeheer is hierbij een belangrijk speerpunt. Centraal georiënteerd waar het kan (massa is kassa), flexibel en op maat waar de grootste toegevoegde waarde ligt en lokaal op basis van de effectiviteit en wensen vanuit de omgeving.

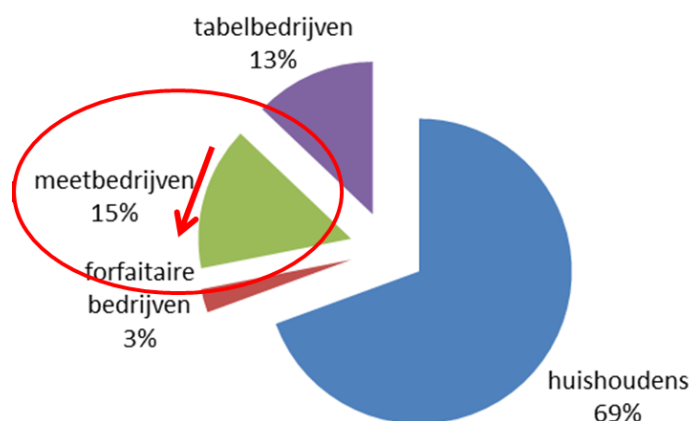

Gevolgen voor lastenverdeling zuiveringsbeheer

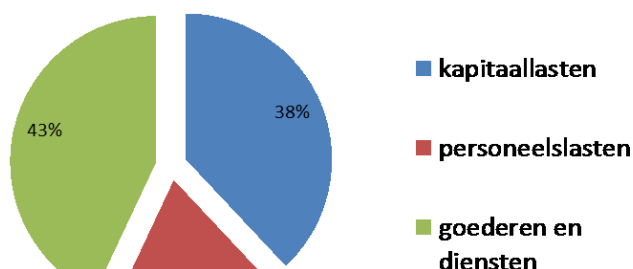
Als waterschap verwerken we niet alleen huishoudelijk afvalwater. In 2018 is ruim 30% van het afvalwater afkomstig van bedrijven. Het ligt in de verwachting dat steeds meer bedrijven de eigen afvalstromen minimaliseren door hergebruik van stoffen. Deze beweging willen we als overheid ook stimuleren.

Dat heeft wel impact op de uitvoering van de zuiveringstaak door het waterschap. Deze impact wordt met de volgende twee grafieken nader toegelicht.

Opbrengst zuiveringsheffing

Lastenverdeling zuiveringstaak

De grafieken geven het volgende beeld:

- Het aandeel afvalwater van meetbedrijven wordt kleiner: in de huidige cijfers is er sprake van een afname van 6% ten opzichte van vorig jaar. De oorzaken hiervan zijn divers (uitgestelde uitbreiding van activiteiten en/of meer zelf zuiveren).
- Het waterschap kan in beperkte mate flexibel inspelen op wijzigingen in aangeleverd afvalwater. De kosten die het waterschap maakt worden voor een groot deel bepaald door kapitaallasten van de infrastructuur. Besparing op dergelijke kosten is op korte termijn moeilijk. Als het aantal v.e.'s vanuit meetbedrijven daalt, dienen deze kosten over een kleiner aantal v.e.'s te worden verdeeld, waardoor het tarief per v.e. hoger zal worden. Wel kan er bespaard worden op goederen en diensten, door bijvoorbeeld een verminderde dosering van chemische stoffen voor de slibverwerking en defosfatering.

Uitleg type bedrijven

Meetbedrijven

Dit zijn bedrijven die op grond van de heffingsverordening of op eigen verzoek het afvalwater meten, bemonsteren en analyseren. In het jaarlijks in te leveren aangiftebiljet worden onder andere deze gegevens aangeleverd ter bepaling van de vervuilingswaarde.

Tabelbedrijven

Voor deze bedrijven wordt de vervuilingswaarde bepaald aan de hand van de tabel afvalwatercoëfficiënten. Alle bedrijven worden afhankelijk van de bedrijfsactiviteit ingedeeld in één van de 15 klassen. Ook ontvangen deze bedrijven jaarlijks een aangiftebiljet, op grond waarvan de aanslag wordt vastgesteld. Aan bedrijven met enkel lozing van sanitair afvalwater wordt in principe geen aangiftebiljet meer toegezonden, maar wordt de vervuilingswaarde bepaald aan de hand van gegevens van de waterleverancier.

Forfaitaire bedrijven

Dit zijn voornamelijk tuinbouwkassen. Op basis van artikel 11 worden tuinbouwkassen waarbinnen onder een permanente opstand van glas of kunststof het telen van gewassen plaatsvindt, in de heffing betrokken op basis van een forfait van drie vervuilingseenheden per hectare permanente opstand. Uit onderzoek naar een afvalwatercoëfficiënt voor glastuinbouwbedrijven is gebleken dat de vervuilingswaarde van tuinbouwkassen geen relatie heeft met de hoeveelheid ingenomen water.

De impact van de circulaire economie op de financiële lasten, is op dit moment nog niet goed in te schatten. In deze Kadernota is alleen rekening gehouden met de bekende wijzigingen in het aanbod van afvalwater door bedrijven (zie paragraaf 4.3 en bijlage 1) en met de vastgestelde innovatieprojecten.

3.1.2. Commissie Aanpassing Belastingstelsel

Na de publicatie van het rapport *Water governance in the Netherlands: fit for the future?* van de Organisatie voor Economische Ontwikkeling en Samenwerking (OESO) in 2014 gaf de minister van Infrastructuur en Milieu destijds opdracht tot een onderzoek naar de toekomstbestendigheid van de financiering van het waterbeheer. Het gaat dan onder meer om een betere toepassing van principes als 'de vervuiler betaalt', 'de

kostenveroorzaker betaalt' en het profijtbeginsel. De Unie van Waterschappen heeft vervolgens een commissie ingesteld die een mogelijke aanpassing van het huidige belastingstelsel van de waterschappen onderzoekt: de Commissie Aanpassing Belastingstelsel (CAB). Deze commissie heeft van het bestuur van de UvW de opdracht gekregen om onderzoek te doen naar de vraag of het belastingstelsel van de waterschappen op de middellange termijn houdbaar is. Eind 2017 presenteerde de commissie het concept-eindrapport. Tijdens diverse sessies met de waterschappen en externe stakeholders heeft de commissie de reacties op dit concept geïnventariseerd. De CAB streeft er naar om de eindvoorstellen 1 juni 2018 aan het bestuur van de UvW te presenteren. Het UvW-bestuur zal een standpunt over de voorstellen innemen en het besluitvormingsproces binnen de vereniging vormgeven. De definitieve besluitvorming over de waterschapvoorstellen is voorzien voor de ledenvergadering van oktober 2018. Het UvW-bestuur zorgt voor bijeenkomsten om de waterschappen zowel op ambtelijk als bestuurlijk niveau goed te informeren over de voorstellen. Zo kan ieder waterschap zijn inbreng zorgvuldig voorbereiden.

In het concept-eindrapport van de CAB staan voorstellen om het belastingstelsel van de waterschappen toekomstbestendiger te maken en een aantal oneffenheden en knelpunten in het stelsel weg te nemen. Voor de thema's waterzuivering en waterkwaliteit is onderzoek gedaan naar betere toepassing van het kostenveroorzakingsbeginsel. Voor de thema's watersysteem en waterveiligheid is gezocht naar mogelijkheden om het profijtbeginsel beter toe te passen. Deze denkrichtingen zijn door de CAB uitgewerkt in diverse aanpassingsvoorstellen van het huidige belastingstelsel. Deze voorstellen kunnen (indien ze na het traject binnen de UvW door de minister worden overgenomen en verankerd in wetgeving) leiden tot flinke verschuivingen van de lasten over verschillende categorieën belastingbetalers. Het effect van de voorstellen voor het beheergebied van Brabantse Delta is op dit moment nog niet te bepalen, omdat de voorstellen van de CAB nog niet definitief zijn en het waterschapsbestuur bovendien veel ruimte bieden om in te spelen op regionale verschillen.

3.1.3. De digitale transformatie

Bij digitale transformatie gaat het om de impact van digitale technologie en de digitalisering van bedrijfsprocessen op mens, bedrijf en maatschappij. Dit leidt ook binnen het waterschap onvermijdelijk tot een transformatie van de strategie, de processen en structuur. De mindset van huidige medewerkers zal daarbij zodanig moeten veranderen dat men wendbaar om kan gaan met nieuwe technologieën, werkwijzen en de veranderende rol van het waterschap in zijn omgeving. De samenleving verandert en als waterschap moeten we hier actief op inspelen om een toonaangevende overheid te zijn en te blijven.

De samenleving verandert

Momenteel zijn er drie grote ontwikkelingen gaande die grote impact hebben op organisaties en de maatschappij:

- De enorme toename van (beschikbare) data (elk jaar verdrievoudigt de hoeveelheid data),
- de ontwikkeling van kunstmatige intelligentie (KI) op basis van die enorme datasets,

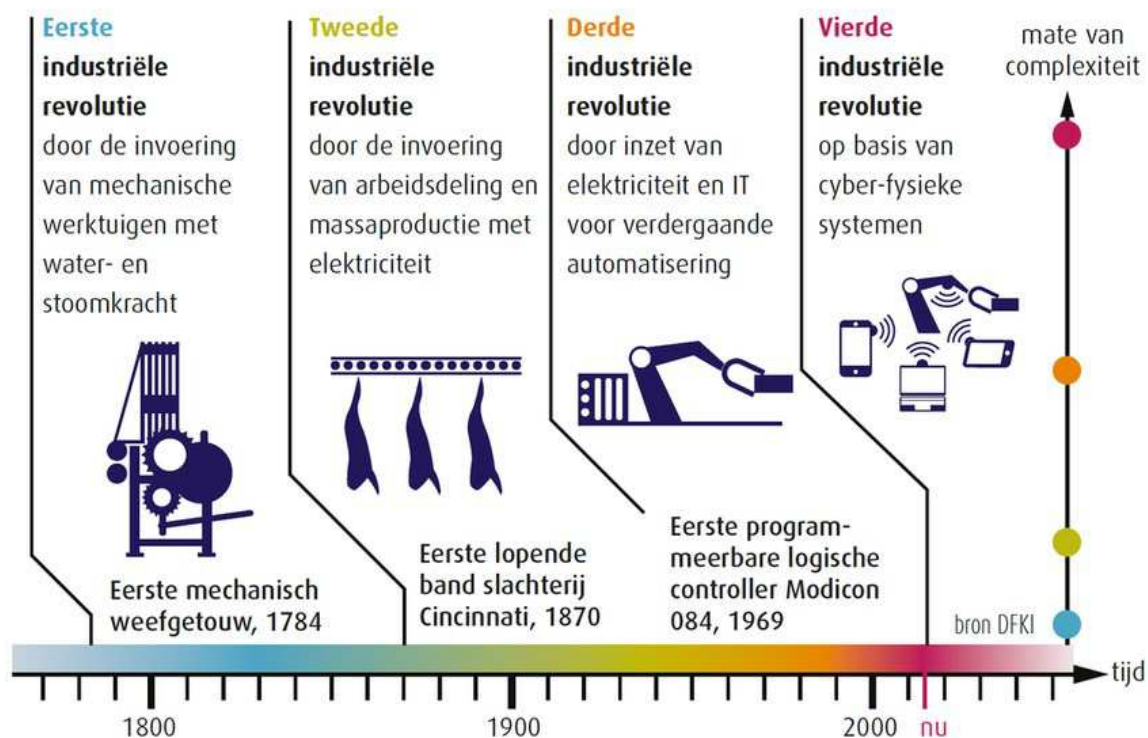
- en nieuwe technologie (computerkracht, drones, virtual reality, robots, etc.) waarmee die intelligentie kan worden ingezet.

Tezamen geeft dat nú al zeer krachtige toepassingen, zoals de zelfrijdende auto, computers die beter diagnosticeren dan internisten (Watson, IBM), robots die beter kunnen opereren dan de mens en computers die véél sneller en betere juridische analyses maken dan mensen (LegalRobot). Van MBO tot WO: álle werkzaamheden met routines maken kans om door slimme systemen te worden overgenomen.

Digitale transformatie kent naast kansen (innovaties, efficiency, etc.) ook bedreigingen. Denk aan het groeiend belang van informatieveiligheid, privacy en bescherming van (persoons)gegevens, toenemende kosten en de behoefte aan andere competenties van medewerkers. Ook ontstaat er behoefte aan flexibele processen en een wendbare organisatie, die snel in kan spelen op de wisselende eisen die aan het waterschap gesteld worden.

Toekomst van grote operatig systems

Volgens Amin Toufani (ceo Singularity University) gaan we in de maatschappij toe naar grote 'operating systems', die een hele sector kunnen coördineren. Zo is Amazon hard op weg om hét wereldwijde operating system te worden voor retail. Bob Hutten (Hutten Catering, Veghel) uitte tijdens de waterinnovatiemarkt van de waterschappen zijn zorgen over voor de retail in Nederland: "...als Amazon hier komt, verliezen we 50% van de retail". In de VS kun je nu al spraakgestuurd (via KI-systeem Alexa) bestellingen doen, betalen én het product dezelfde dag nog laten bezorgen (evt. met een drone). Sterker nog, 46% van de bezitters van een 'Alexa' geeft aan niet meer zonder te kunnen (DWDD, oktober 2017).

Waterschap: verbruiker en leverancier van informatie

Met de digitale transformatie bij het waterschap gaat het niet meer over alleen het automatiseren en efficiënter maken van de bedrijfsprocessen. De verdergaande digitalisering wordt de essentie van ons primaire proces: om te meten, te interacteren met andere partijen en te innoveren. De waterschappen zijn in toenemende mate data- en informatie gedreven. Vanuit wettelijke eisen en het werken in ketens (o.a. door de Omgevingswet/DSO) is het uniform verwerken, opslaan en delen van data een voorwaarde. Als aanvulling op droge voeten en schoon water wordt ook het leveren van betrouwbare informatie onderdeel van onze missie.

Digitalisering levert een belangrijke bijdrage aan het realiseren van de kerntaken van waterschappen. Dit door een betere dienstverlening (mens centraal, nieuwe diensten), innovatieve en technologische toepassingen in het werk en efficiënter werken. Informatievoorziening is niet langer alleen ondersteunend aan het primaire proces; het bepaalt in belangrijke mate hoe succesvol waterschappen zijn in het realiseren van hun opgave.

Het waterschap zal sneller moeten anticiperen op wat de inwoners en bedrijven willen. Dat vereist een andere manier van denken en werken. Het vraagt ook om een andere, wendbare houding van medewerkers. Medewerkers moeten zich kunnen inleven in situaties van inwoners en bedrijven en goed met technologische toepassingen om kunnen gaan. Bij digitale transformatie past geen traditionele blauwdrukaanpak. Het wordt steeds normaler dat netwerkgroepen samen in korte tijd iets ontwikkelen.

In de ontwikkeling van de organisatie is op dit moment aandacht voor digitale zelfredzaamheid van medewerkers, wendbaarheid, persoonlijk leiderschap, informatie op orde, data-analyse en -deling. De (digitale) dienstverlening wordt doorontwikkeld. Verder lopen acties op het gebied van informatieveiligheid en privacy (AVG). Bepaalde werkzaamheden worden minder en nieuwe werkzaamheden ontstaan. Denk hierbij aan specialisten in het analyseren van data en het genereren van toegevoegde waarde.

DE 5 FASES VAN DIGITALE TRANSFORMATIE

Extra kosten

We kunnen de digitale transformatie niet alleen uitvoeren. De nadruk ligt daarom steeds meer op samenwerken en samen innoveren. Het Koersplan van Het Waterschapshuis en de Strategienota van de Opdrachtgeverstafel (OGT) geven ook duidelijk aan dat samenwerken op dit gebied essentieel is om te kunnen slagen.

Digitale transformatie brengt naast efficiencyvoordelen een verhoging van kosten met zich mee. Om deze ontwikkeling voldoende actief op te pakken is in deze Kadernota jaarlijks een extra budget van € 200.000,- begroot, ten opzichte van de vorige Kadernota.

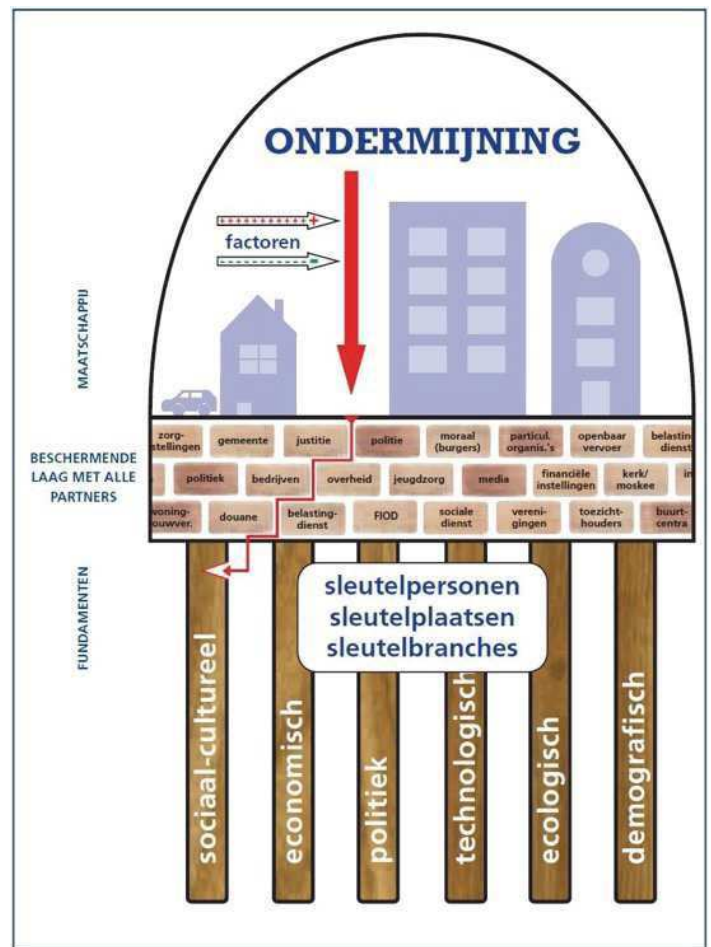
3.1.4. Ondernijning

Een vermenging van de boven- en de onderwereld, drugshandel, wapenhandel en liquidaties: het zijn voorbeelden van georganiseerde en ondermijnende criminaliteit. Deze criminaliteit ondermijnt het lokale gezag, bedreigt de veiligheid en leefbaarheid en levert schade op voor ondernemers. Met name in Zuid-Nederland is de georganiseerde drugshandel op grote schaal aanwezig. Het waterschap wordt met regelmaat geconfronteerd met dumping van restproducten van drugslaboratoria op onze eigendommen of in watergangen. Daarnaast loopt het zuiveringsproces gevaar door lozingen van synthetisch drugsafval in het riool. Het is ook bekend dat ondernemers in het buitengebied onder druk worden gezet om hun opstallen ter beschikking te stellen voor de productie van synthetische- of softdrugs.

Inmiddels is er in overheidsland een forse beweging tegen ondermijning gaande. Het Openbaar Ministerie en de Nationale Politie voor Brabant, Zeeland en Limburg zijn in 2014 al gestart met de Intensivering aanpak ondermijning Zuid-Nederland. Het kabinet heeft in het regeerakkoord besloten om extra geld beschikbaar te stellen om ondermijnende criminaliteit te bestrijden. Er wordt gewerkt aan nieuwe wet- en regelgeving, bijvoorbeeld een uitbreiding van de toepassingsmogelijkheden van de wet Bibob. Hierbij wordt ook veel aandacht besteed aan de integriteit en daarmee de weerbaarheid van bestuurders en ambtenaren tegen ondermijning. De gedachte is dat een succesvolle aanpak van ondermijning begint bij een integer en weerbaar bestuur en ambtelijke organisatie. Het gaat dan om transparantie, helderheid en de weerbaarheid tegen bedreigingen, maar ook om bewustwording van de problematiek.

De overheid en dus ook een waterschap kan ondermijnende criminaliteit onbewust faciliteren. Dan gaat het om zaken als aanbestedingen en vergunningverlening, of vastgoedtransacties met malafide partijen. Het faciliteren kan ook bestaan uit gebrekkige regelgeving, controle en handhaving.

Om ondermijning te bestrijden, is een integrale aanpak door overheidsinstanties van groot belang. Het doel is de slagkracht van de diverse overheidsinstanties te vergroten en op te treden als één georganiseerde overheid. Momenteel onderzoekt het waterschap, zowel intern als extern, welke rol het kan spelen bij de bestrijding van ondermijning.

3.2. Update actuele dossiers

3.2.1. Ruimtelijke adaptatie

In de vorige Kadernota zijn extra middelen uitgetrokken voor klimaatadaptatie en waterkwaliteit. De extra middelen voor ruimtelijke adaptatie zijn bedoeld om samen met partners te investeren in extra maatregelen voor klimaatadaptatie. De eerste stap om tot gezamenlijke projecten en gezamenlijke financiering te komen is dat die partners in beweging komen. Inmiddels zijn de nodige stappen ondernomen om afspraken met (vooral) gemeenten te maken, maar de resultaten daarvan moeten nog zichtbaar worden. De extra aandacht heeft nog niet overal geleid tot extra inzet van middelen of concrete initiatieven.

Ondertussen is het Deltaplan ruimtelijke adaptatie uitgekomen. Dat legt extra nadruk op de urgentie en bewustwording bij gemeenten, maar vanuit het Rijk is er (nog) geen zicht op extra financiële middelen. Voor de provincie geldt dat er wel gelden gereserveerd worden, maar deze zijn nog niet beschikbaar. Ook is er nog steeds geen afspraak tussen provincie en waterschappen over de financiering van maatregelen voor bovennormatieve wateroverlast, zoals in de STUW is afgesproken.

Voor de komende periode zijn twee aspecten van belang:

- Wat betreft externe factoren is bepalend welke ambitie en snelheid onze partners tonen, en hoeveel cofinanciering er komt vanuit Rijk en provincie.
- Vanuit het waterschap zelf gezien (intern) hangt veel af van de rol en ambitie die het waterschap voor zichzelf bepaalt via het BOB-traject 'ruimtelijke adaptatie'.

Beide aspecten zullen dit jaar een belangrijke ontwikkeling doormaken. Aan het einde van dit jaar wordt duidelijker wat de financiële impact van ruimtelijke adaptatie voor het waterschap de komende jaren zal zijn. Voor dit jaar is de bestaande ruimte voldoende.

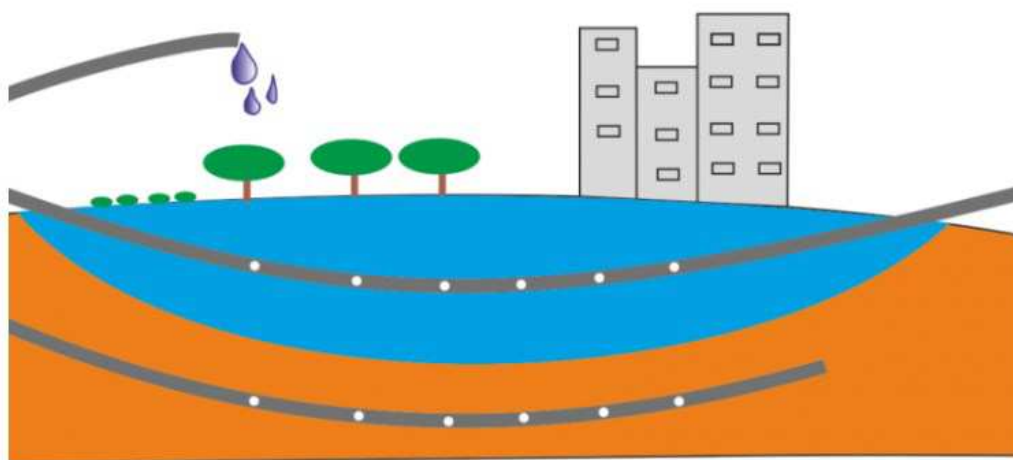
3.2.2. Zoetwaterprogramma

In 2015 heeft het waterschap bestuursovereenkomsten zoet water voor de Zuidwestelijke Delta en de hoge zandgronden ondertekend. Hierin zijn met andere overheden en watergebruikers afspraken gemaakt over de gezamenlijk te realiseren klimaatrobuuste zoetwatervoorziening.

Voor beide deelgebieden geldt dat de realisatie of uitvoering van maatregelen niet geheel verloopt volgens planning.

1. Voor de Zuidwestelijke Delta wordt dit voor een belangrijk deel veroorzaakt door de uitblijvende besluitvorming over het zout maken van het Volkerak-Zoommeer en de bijbehorende alternatieve zoetwatervoorziening rond het meer. De regionale partijen werken in 2018 een 'roadmap' uit die aangeeft welke tijdelijke stappen de komende jaren wel kunnen worden gezet. Tevens werkt de regio mogelijke andere zoetwatermaatregelen uit die los van een besluit voor zoet of zout bijdragen aan een klimaatrobuuste zoetwatervoorziening. Er is een mogelijkheid dat maatregelen uit de Krekenvisie voor de periode tot en met 2021 in aanmerking komen voor een Rijksbijdrage uit het Deltafonds. Dit kan vragen om een versnelde uitvoer van maatregelen.
2. Voor de hoge zandgronden ligt de oorzaak in het ontbreken van een helder afwegingskader voor de realisatie van een klimaatrobuust watersysteem (voor beheer en inrichting). Dit afwegingskader wordt ontwikkeld aan de hand van drie concrete gebiedsprocessen, waar het waterschap in 2018 mee is begonnen: De Aa of Weerij, de Chaamse beken/Strijbeekse beek en de Visdonk/Molenbeek/Kleine Aa bij Roosendaal. De bestuurlijke kaders voor waterbeschikbaarheid zijn hiervoor in 2017 vastgesteld.

Als er de komende jaren onvoldoende voortgang wordt geboekt en daarmee de beschikbare Rijks- en provinciale gelden voor zoet water onvoldoende worden uitgegeven, dreigt herverdeling van het geld over de andere regio's. Dan zijn we het voor ons gebied gereserveerde geld kwijt. Het is in beide deelgebieden dus noodzakelijk om vanaf 2018 versneld zoetwatermaatregelen uit te gaan voeren. Dit legt extra druk op de noodzakelijke voortgang in inrichtingsmaatregelen (zie paragraaf 2.2: Maatregelen).

HET CONCEPT VAN DE FRESHMAKER: ZOETWATEROVERSCHOTTEN WORDEN VIA EEN HORIZONTALE PUT OPGESLAGEN IN EN GEWONNEN UIT DE ONDERGROND. EEN TWEEDE, DIEPERE HORIZONTALE PUT VOORKOMT DAT HET OMRINGENDE ZOUTE GRONDWATER WORDT GEWONNEN.

3.2.3. Waterveiligheid

Waterschap Brabantse Delta werkt continu aan het borgen van de waterveiligheid. We zijn gestart met de veiligheidsbeoordeling voor de primaire waterkeringen op nieuwe normen voor overstromingskansen. Dit resultaat geeft ons zicht op de veiligheid van onze waterkeringen en de voortgang van het waterveiligheidsprogramma. Met het op orde brengen van de primaire keringen voor 2050 zorgt Waterschap Brabantse Delta er voor, dat aan de eis voor basisveiligheid wordt voldaan.

Het waterschap werkt ook aan de implementatie van meerlaagsveiligheid, door omgevingspartners te informeren en adviseren over de overstromingsdreiging nu en in de toekomst. Allereerst wordt nagegaan hoe onze eigen objecten in geval van een overstroming blijven functioneren. Daarbij wordt gebiedsgericht nagegaan hoe de inrichting van het landschap de gevolgen van een overstroming kan beperken. Deze pilots zijn de basis voor een meer inclusieve en toekomstgerichte benadering van waterveiligheid.

We zien een aantal ontwikkelingen die ertoe leiden dat de kosten de komende jaren naar verwachting gaan stijgen:

1. *De toekomstige veiligheidsopgave primaire keringen is groter dan voorzien.* Naar verwachting voldoet een groter deel van de waterkeringen op grond van de beoordeling niet aan de nieuwe veiligheidsnormen. Deze keringen moeten worden versterkt.
2. *Het waterschap wordt informatieleverancier omtrent overstromingsrisico's voor gebiedspartners.* Dit moet leiden tot meerwaarde voor het gebied en op termijn mogelijk een doelmatiger inzet van middelen voor waterveiligheid.
3. *Extra onderhoudskosten voor beheersing beverproblematiek.* Om het overstromingsrisico door de graverijen van de bever te beheersen is extra budget nodig, o.a. voor monitoring.

Naast de kostenstijging voorzien we een kostenbesparing voor het huidige verbeterprogramma regionale keringen, doordat de nieuwe manier van toetsen leidt tot een kleinere verbeteropgave. Deze kostenbesparing is verwerkt in deze Kadernota. De mogelijke extra kosten zijn nog onvoldoende concreet in beeld. Deze zijn daarom nog niet meegenomen in de financiële cijfers.

3.2.4. Waterkwaliteitsverbetering

De waterkwaliteit is in de laatste 15 jaar behoorlijk verbeterd. Desondanks is de opgave die er ligt om de KRW-doelen voor een ecologisch gezond oppervlaktewater te halen nog groot. De laatste jaren blijken ook vaker nieuwe stoffen (zoals GenX) gemeten te worden in het oppervlakte- en afvalwater. Het waterschap moet hier alert op zijn en actief op inspelen. De Omgevingswet en de daarin voorgestelde decentralisatie van bevoegdheden op het gebied van waterkwaliteit, biedt aanknopingspunten om mee aan de slag te gaan.

In 2017 heeft het AB besloten om extra inzet te plegen op het gebied van waterkwaliteit. Er is een netto-investeringsvolume van € 800.000 per jaar gereserveerd voor benodigde extra maatregelen voor het thema waterkwaliteit. Het gaat dan om investeringsprojecten voor inrichtingsmaatregelen. De komende jaren zal hiervoor in de programmering van beek- en kreekherstel en aanleg EVZ's een versnelling plaatsvinden. De programmering van de inrichtingsmaatregelen wordt telkens in samenspraak met partners geactualiseerd, passend binnen de financiële kaders van het waterschap. Prominente voorbeelden zijn de voorstellen die zijn ontwikkeld met het Streeknetwerk LandStad De Baronie, het Streeknetwerk Hart van Brabant en de Regio West-Brabant. Ten opzichte van de vorige Kadernota is al 20% meer aan beek- en kreekherstelprojecten in de planning opgenomen (zie ook bijlage 5: het investeringsplan)

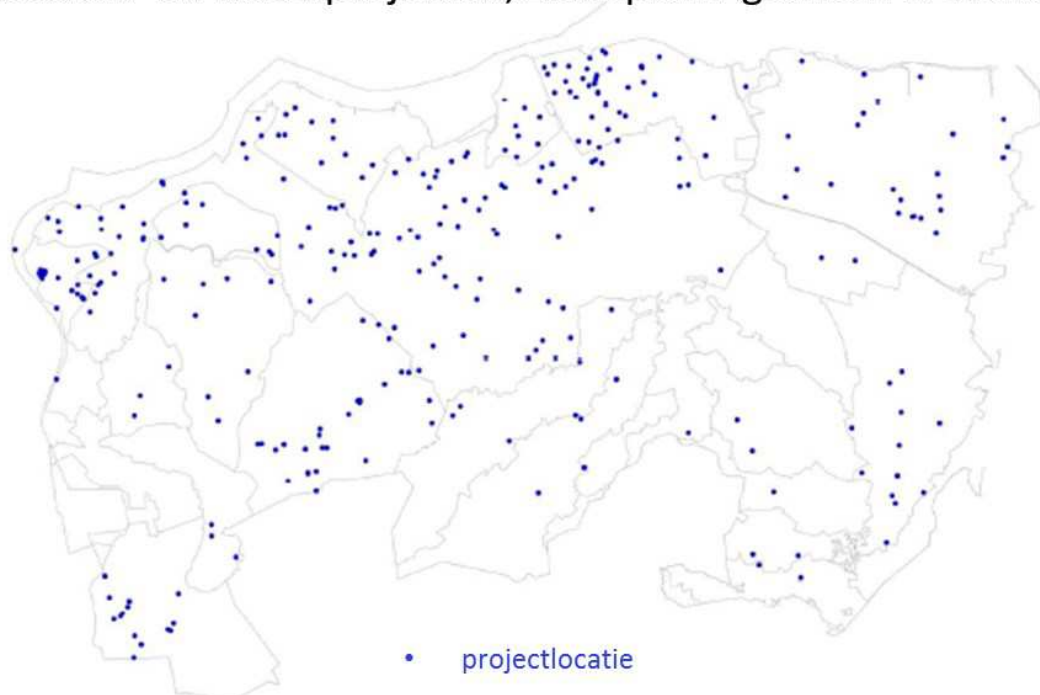
Naast deze extra inzet op inrichtingsmaatregelen is er ruimte voor extra personele inzet van 1 fte, waarvan de werving medio 2018 start. De ambitienota 'Bijschakelen voor gezond water' uit 2017 beschrijft de extra inzet op vier aandachtsvelden, die in het BOB-traject waterkwaliteit naar voren zijn gekomen.

- *Extra inzet op inrichting, beheer en onderhoud, daar waar zich kansen voordoen*, zoals hierboven beschreven.
- *Intensiever samenwerken met Vlaanderen.* Naast intensiever contact met Vlaamse waterpartners en grensgemeenten (die veelal extra menskracht vergen) heeft dit geleid tot een aantal samenwerkingsprojecten die (mogelijk) met subsidie vanuit de Interreg-programma's worden uitgevoerd.
- *De aanpak van diffuse emissies in het landelijk gebied.* De aanpak voor het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer is geïntensiveerd (zie kaartbeeld met ligging van projecten op volgende pagina) en daarnaast is extra geld vrijgemaakt voor blauwe diensten (akkerranden) die via het collectief Agrarisch Natuurbeheer (ANB West-Brabant) weggezet gaan worden. Bij de Tonnekreek zal een nutriëntenreductiestudie uitgevoerd worden. Deze actie vloeit mede voort uit de uitwerking van het landelijk Deltaplan Zoetwater en Waterkwaliteit, onder regie van de provincie Noord-Brabant.
- *De aanpak van micro-verontreinigingen.* Deels betreft dit bekende stoffen zoals gewasbeschermingsmiddelen en medicijnresten, waar al zicht is op de aanpak. Anderzijds worden ook relatief onbekende, nieuwe stoffen (zoals GenX) aangetroffen in oppervlaktewater en in stedelijk afvalwater. Adequate monitoring is van groot belang. De rwzi kan daarbij een rol spelen. Daarin kan

ook de eventuele opgave voor nutriënten in het betreffende stroomgebied worden meegenomen. De nieuwe ambitie van het waterschap op het vlak van zuiveringsbeheer en micro-verontreinigingen wordt in de tweede helft van 2018 door het DB nader uitgewerkt.

Inmiddels zijn twaalf watersysteemanalyses voor de Kaderrichtlijn Waterkwaliteit (KRW) afgerond en wordt de rest in 2018 en 2019 opgeleverd. De komende jaren worden de acties en aanbevelingen uit deze analyses uitwerkt in concrete projecten voor beek- en kreekherstel. In de vorm van verschillende gebiedsprocessen worden de regionale waterpartners betrokken en zal ook een link gelegd worden met de opgave op het gebied van klimaatadaptatie.

Bodem- en waterprojecten, Deltaplan Agrarisch Waterbeheer

4. Lasten- en tariefontwikkeling

4.1. Investerings en kapitaalslasten

Investeringsplan 2019-2028

In de Verordening beleids- en verantwoordingsfunctie is opgenomen dat het dagelijks bestuur jaarlijks een planning opstelt van de investeringen, waarvan de start en/of uitvoering in het begrotingsjaar +9 jaar verwacht wordt. Deze planning heet het investeringsplan (IP). In 2017 heeft het algemeen bestuur een nieuwe werkwijze vastgesteld ten aanzien van het investeringsplan. Afgesproken is dat het investeringsplan voortaan als bijlage bij de Kadernota wordt opgenomen, in plaats van bij de begroting. Het bevat een doorkijk die gelijk is aan de periode van de bijhorende Kadernota (10 jaar). Het investeringsplan in de nieuwe vorm is opgenomen in bijlage 5 van de Kadernota.

Het investeringsplan is een instrument om toekomstige investeringen te programmeren. Door middel van deze investeringen wordt invulling gegeven aan de afgesproken opgaven en ambities binnen de afgesproken investeringsvolumes. Voor de volledigheid zijn ook de lopende projecten (projecten die reeds uitvoeringskrediet hebben) in de bijlage opgenomen. De voortgang van deze lopende projecten wordt gerapporteerd in de managementletters.

Het IP is in de eerste jaren gevuld met concrete investeringen. In de latere jaren (richting het einde van de planperiode) is het vooralsnog minder concreet ingevuld. Voor zover het IP nog niet is gevuld met concrete investeringen, berekent het waterschap de kapitaallasten door in de Kadernota op basis van de investeringsvolumes en gemiddelde afschrijvingstermijnen. Het IP wordt jaarlijks geactualiseerd. Het streven is om de concreetheid voor de latere jaren van de planperiode steeds verder te vergroten.

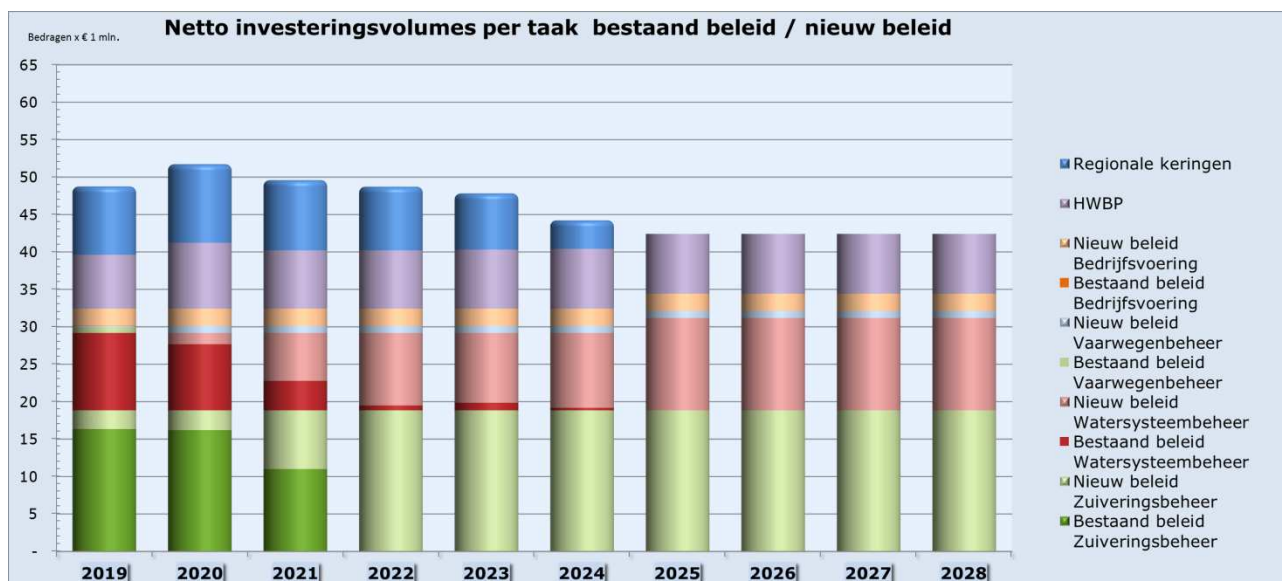
Bij de besluitvorming over de begroting (AB-vergadering van november) wordt een projectenlijst aan het AB voorgelegd. Hierop staan de investeringen waarvoor in het eerstvolgende begrotingsjaar uitvoeringskrediet wordt aangevraagd. Het AB besluit welke investeringen van de projectenlijst aan het DB worden gemandateerd. Dit houdt in dat het DB voor deze projecten de bevoegdheid krijgt om uitvoeringskrediet te verstrekken.

Investeringsvolumes

Voor het gelijkmatig programmeren van investeringen hanteert het waterschap een vast regulier netto investeringsvolume van € 34,4 miljoen per jaar. Dit is het netto investeringsvolume na aftrek van de bijdragen van derden, zoals subsidies. Bovenop dit bedrag komen nog de extra benodigde investeringen in de regionale keringen en de jaarlijkse bijdrage aan het HWBP.

Figuur 1 geeft het afgesproken netto investeringsvolume per taak weer, uitgesplitst naar bestaand en nieuw beleid. Binnen de beschikbare volumes maakt het waterschap, gebruikmakend van de assetmanagement-methodiek, een integrale afweging en prioritering van investeringen voor ontwikkeling, instandhouding, nieuwbouw, vervanging en onderhoud.

In de eerste jaren is de afwegingsruimte beperkt, omdat een deel van het investeringsvolume al is ingevuld met bestaand beleid. Dit zijn investeringen waar het bestuur reeds krediet voor beschikbaar heeft gesteld. Het waterschap anticipeert continu op nieuwe ontwikkelingen. In principe worden de financiële consequenties daarvan opgevangen binnen de afgesproken investeringsvolumes. Zo is er met ingang van deze Kadernota vanaf 2019 een bedrag van € 1,5 miljoen per jaar gereserveerd binnen het reguliere volume voor investeringen in klimaatadaptatie/ruimtelijke adaptatie (€ 0,7 miljoen) en waterkwaliteit (€ 0,8 miljoen). Ook is het project AWP 2.0 voor de volle omvang geprogrammeerd binnen het reguliere investeringsvolume. Het is mogelijk dat het afgesproken volume voor zuiveringsbeheer gedurende een of twee jaren wordt overschreden door de investering in de AWP, maar dit zal zich over de Kadernota-periode heen uitmiddelen, door het verantwoord uitstellen van andere instandhoudingsprojecten met een lager risicoprofiel. Als uit de nadere uitwerking blijkt dat de opgaven niet passen binnen de huidige volumes, dan vindt er bij het opstellen van de volgende Kadernota een inhoudelijk bestuurlijk debat plaats over de opgaven in relatie tot de investeringsvolumes.

Figuur 1: Netto investeringsvolumes per taak 2019-2028

Figuur 1 laat zien dat er in de jaren 2019 tot en met 2024 een piek zit in de geraamde investeringsuitgaven, als gevolg van het project regionale keringen. Hierbij moet worden opgemerkt dat de actuele raming is gebaseerd op de kennis die nu aanwezig is. Nog niet alle deeltrajecten zijn concreet uitgewerkt. Dit kan ertoe leiden dat het project in een volgende Kadernota wordt aangepast. Zo is de prognose ten opzichte van de Kadernota 2018-2027 naar beneden bijgesteld van totaal € 80 miljoen naar € 60 miljoen. Gedurende de looptijd van het project regionale keringen wordt een bedrag van € 2 miljoen per jaar overgeheveld vanuit het reguliere volume van watersystemen naar het project regionale keringen. Vanaf 2025 wordt dit bedrag weer toegevoegd aan het reguliere volume watersystemen, waarmee het investeringsvolume weer op het oorspronkelijke niveau van € 34,4 miljoen komt.

Kapitaallasten

Figuur 2 laat het verloop van de kapitaallasten zien.

Figuur 2: Opbouw kapitaallasten 2019-2028

De kapitaallasten nemen tot 2021 toe. Dit wordt grotendeels veroorzaakt door het in gebruik nemen van de investeringen in de AWP. In de jaren 2020 en 2021 vindt als gevolg van de investeringen in de AWP en rwzi Nieuw Vossemeer extra afschrijving plaats op oude investeringen die nu vervangen worden, maar nog een boekwaarde hebben op het moment dat de nieuwe investering in gebruik wordt genomen. Ten opzichte van de Kadernota 2018-2027 zijn de kapitaallasten in de eerste jaren lager en vanaf 2023 hoger. Dit komt met

name door het verlengen van de afschrijvingstermijnen voor de SNB en het aanpassen van de betaaldatum voor de HWBP-bijdrage van mei naar september. Over de gehele periode van de Kadernota zijn de rentelasten lager dan in Kadernota 2018-2027. Dit geldt ook voor de lasten van het project Regionale keringen.

Tegenraming op kapitaallasten

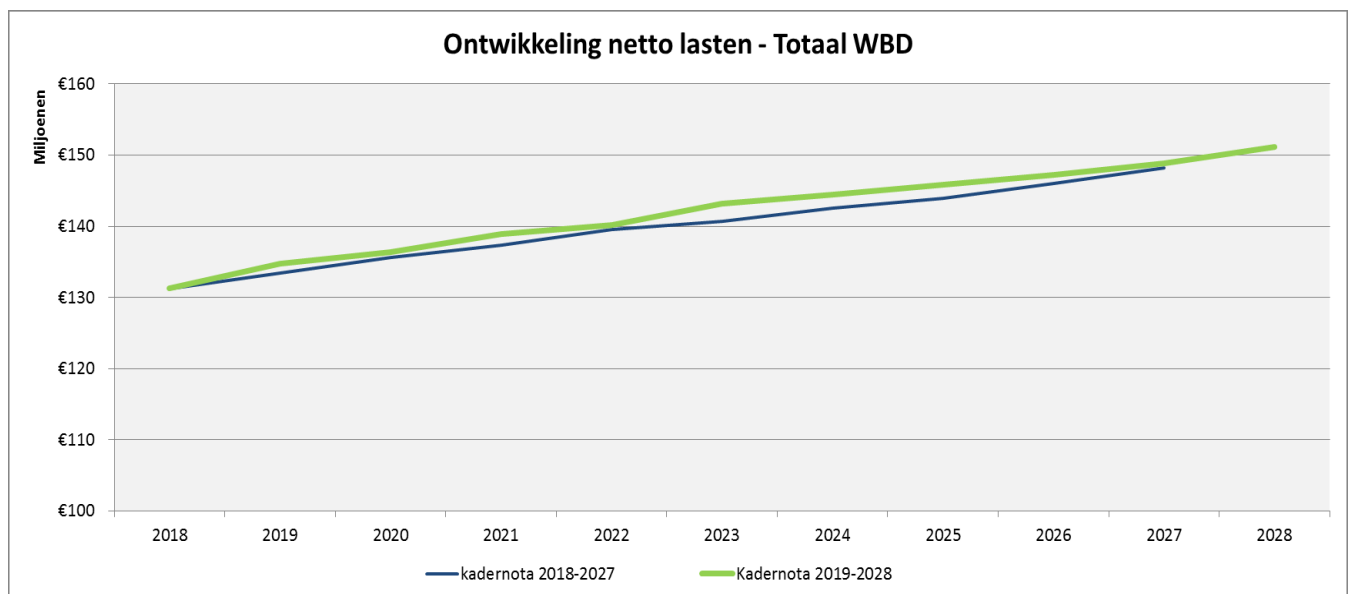
De ervaring leert dat projecten vaak later van start gaan dan gepland en een langere doorlooptijd kennen. De kapitaallasten vallen daardoor in het eerste jaar lager uit dan voorzien. Het waterschap vermindert de kapitaallasten die voortvloeien uit investeringen daarom in het eerste jaar standaard met 30%. Het verlaagde bedrag wordt opgenomen in de (meerjaren)begroting en doorgerekend in de tarieven.

4.2. Netto lastenontwikkeling

Figuur 3 geeft de ontwikkeling weer van de totale netto lasten ten opzichte van de Kadernota 2018-2027. Over de gehele planperiode genomen zijn de lasten hoger. In totaal zijn de geraamde lasten over de periode 2019-2027 € 12,3 miljoen hoger dan in de vorige Kadernota was voorzien.

De voornaamste wijzigingen ten opzichte van de Kadernota 2018-2027 zijn:

- Een stijging van de directe lasten voor de huur tijdelijke pompinstallatie Roosendaal;
- Een stijging van de directe lasten voor ondersteuning klimaattransitie West- en Midden-Brabant;
- Een stijging van de directe lasten voor digitale transformatie;
- Een aanloop budget voor het beleidsvoornemen waterketen 'Water van waarde';
- Hogere extra afschrijving voor de projecten AWP 2.0 en Fuzzy filter Nieuw Vossemeer;
- Lagere kapitaallasten door wijzigingen in projecten (prognoses van uitgaven en realisatiedata).

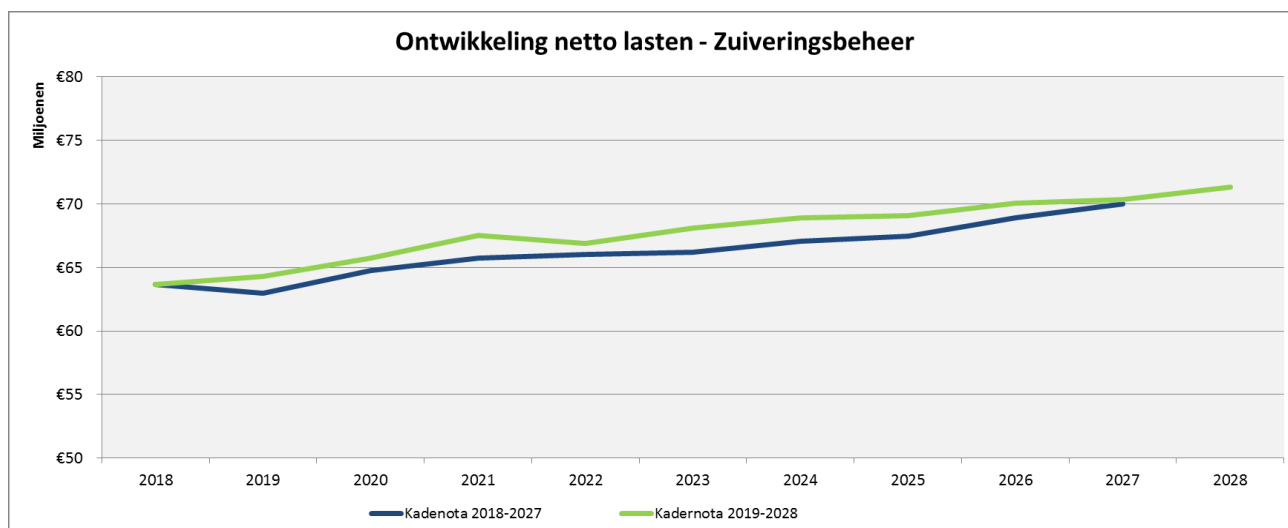
Figuur 3: Vergelijking netto lastenontwikkeling Kadernota 2018-2027 / Kadernota 2019-2028

2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
1,3	0,8	1,6	0,7	2,4	1,8	1,8	1,2	0,7

Figuren 4 en 5 geven de lastenontwikkeling weer, uitgesplitst naar de zuiveringstaak en de watersysteemtaak.

Zuiveringstaak

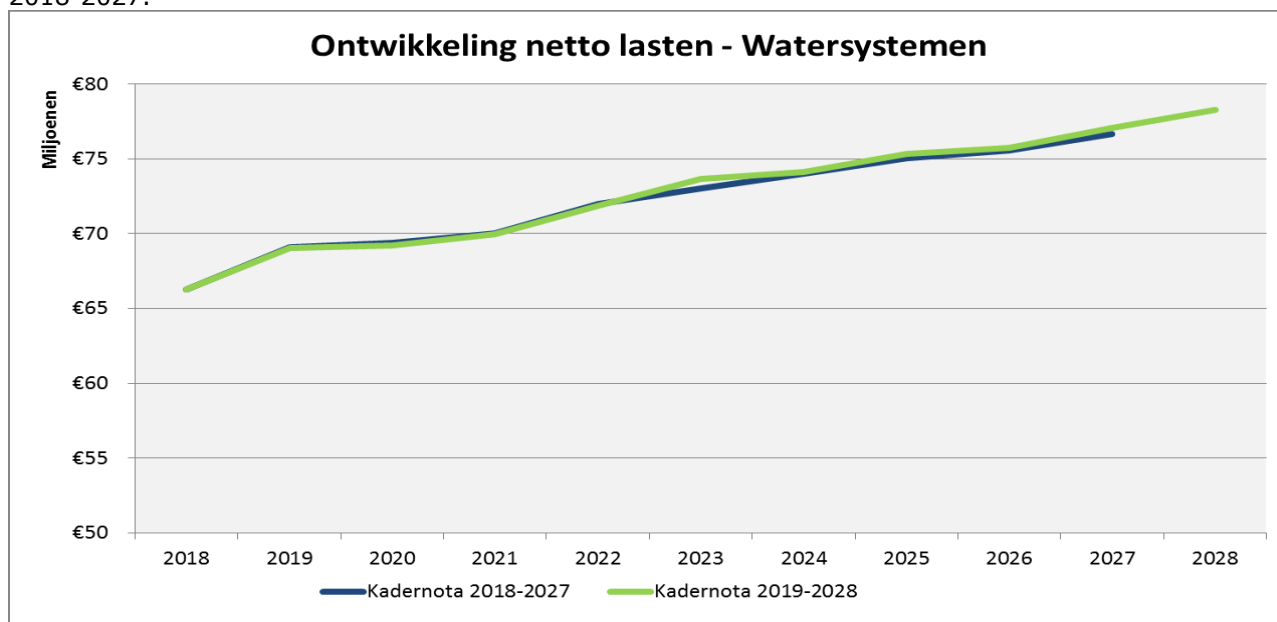
Uit figuur 4 komt naar voren dat voor de zuiveringstaak de lasten hoger zijn dan in de vorige Kadernota voorzien, met name in de jaren 2023-2025. De oorzaken zijn hierboven genoemd.

Figuur 4: Verschil netto lasten zuiveringsbeheer t.o.v. Kadernota 2018-2027

Watersysteemtaak

Uit figuur 5 komt naar voren dat de lasten voor de watersysteemtaak vrijwel gelijk zijn aan de Kadernota 2018-2027.

Figuur 5: Verschil netto lasten watersysteembeheer t.o.v. Kadernota 2018-2027

4.3. Tariefontwikkeling

In de tabellen 3 en 4 staan de lasten- en tariefontwikkeling per taak. De tabellen geven de netto lasten weer volgens de Kadernota 2018-2027 en de Kadernota 2019-2028. Bijlage 2 geeft een nadere specificatie van de lasten- en tariefontwikkelingen.

	Zuiveringsbeheer	KN 18-27	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	Gemiddeld 2018-2028
		Begr -18											
	Netto lasten Kadernota 2018-2027	63.658	62.947	64.775	65.761	66.003	66.213	67.080	67.463	68.934	69.977		
			-1,1%	2,9%	1,5%	0,4%	0,3%	1,3%	0,6%	2,2%	1,5%		1,1%
→	Netto lasten Kadernota 2019-2028	63.658	64.283	65.727	67.523	66.903	68.101	68.880	69.070	70.060	70.366	71.338	
			1,0%	2,2%	2,7%	-0,9%	1,8%	1,1%	0,3%	1,4%	0,4%	1,4%	1,2%
	Tarief Kadernota 2018-2027	52,74	52,45	54,10	56,24	56,54	56,65	57,32	57,58	58,76	59,58		
			-0,5%	3,1%	4,0%	0,5%	0,2%	1,2%	0,4%	2,1%	1,4%		1,4%
→	Tarief Kadernota 2019-2028	52,74	53,70	55,25	57,24	57,63	58,56	59,14	59,20	59,96	60,12	60,85	
			1,8%	2,9%	3,6%	0,7%	1,6%	1,0%	0,1%	1,3%	0,3%	1,2%	1,4%

Tabel 3: Lasten- en tariefontwikkeling zuiveringstaak

Tabel 3 laat het verloop van de lasten en de tarieven zien ten opzichte van de Kadernota 2018-2027 in absolute zin en in percentages voor de zuiveringstaak. De tabel laat zien dat het v.e.-tarief stijgt ten opzichte van de Kadernota 2018-2027. Dit is nodig om de extra lasten te dekken. Daarnaast is er een afname in de vervuilingseenheden. Deze afname wordt onder andere veroorzaakt doordat meer bedrijven zelf gaan zuiveren of het afvalwater hergebruiken in het productieproces.

	Watersysteembeheer	KN 18-27	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	Gemiddeld 2018-2028
		Begr -18											
	Netto lasten Kadernota 2018-2027	66.270	69.093	69.390	70.024	71.970	73.021	73.984	75.055	75.581	76.655		
			4,3%	0,4%	0,9%	2,8%	1,5%	1,3%	1,4%	0,7%	1,4%		1,6%
→	Netto lasten Kadernota 2019-2028	66.270	69.043	69.218	69.950	71.872	73.662	74.140	75.313	75.736	77.067	78.310	
			4,2%	0,3%	1,1%	2,7%	2,5%	0,6%	1,6%	0,6%	1,8%	1,6%	1,7%
	Ingezetenen (hoofdbewoner)												
	Tarief Kadernota 2018-2027	57,24	61,10	63,00	63,30	64,78	65,44	66,02	66,70	66,88	67,55		
			6,8%	3,1%	0,5%	2,3%	1,0%	0,9%	1,0%	0,3%	1,0%		1,9%
→	Tarief Kadernota 2019-2028	57,24	58,75	60,26	62,02	62,86	64,75	64,90	65,66	65,75	66,63	67,43	
			2,6%	2,6%	2,9%	1,3%	3,0%	0,2%	1,2%	0,1%	1,3%	1,2%	1,7%
	Gebouwd												
	Tarief Kadernota 2018-2027	0,93	0,99	1,03	1,04	1,07	1,08	1,10	1,11	1,12	1,14		
			7,2%	3,6%	0,9%	2,8%	1,5%	1,3%	1,4%	0,7%	1,4%		2,3%
→	Tarief Kadernota 2019-2028	0,93	0,91	0,95	0,98	1,00	1,03	1,04	1,06	1,06	1,08	1,10	
			-1,2%	3,3%	3,7%	2,1%	3,5%	0,6%	1,6%	0,6%	1,8%	1,6%	1,7%
	Natuur												
	Tarief Kadernota 2018-2027	4,19	4,46	4,61	4,64	4,77	4,83	4,88	4,95	4,97	5,03		
			6,4%	3,4%	0,7%	2,6%	1,3%	1,2%	1,3%	0,5%	1,3%		2,1%
→	Tarief Kadernota 2019-2028	4,19	4,33	4,47	4,63	4,71	4,87	4,89	4,96	4,98	5,06	5,13	
			3,4%	3,1%	3,5%	1,9%	3,3%	0,5%	1,4%	0,4%	1,6%	1,4%	2,1%
	Ongebouwd openbare wegen												
	Tarief Kadernota 2018-2027	186,50	198,95	206,18	208,22	214,18	217,48	220,52	223,89	225,63	229,02		
			6,7%	3,6%	1,0%	2,9%	1,5%	1,4%	1,5%	0,8%	1,5%		2,3%
→	Tarief Kadernota 2019-2028	186,50	194,42	201,00	208,54	212,99	220,51	222,12	225,81	227,26	231,44	235,36	
			4,2%	3,4%	3,8%	2,1%	3,5%	0,7%	1,7%	0,6%	1,8%	1,7%	2,4%
	Ongebouwd overig ongebouwd												
	Tarief Kadernota 2018-2027	53,29	56,84	58,91	59,49	61,19	62,14	63,01	63,97	64,47	65,44		
			6,7%	3,6%	1,0%	2,9%	1,5%	1,4%	1,5%	0,8%	1,5%		2,3%
→	Tarief Kadernota 2019-2028	53,29	55,55	57,43	59,58	60,85	63,00	63,46	64,52	64,93	66,13	67,25	
			4,2%	3,4%	3,7%	2,1%	3,5%	0,7%	1,7%	0,6%	1,8%	1,7%	2,4%

Tabel 4: Lasten- en tariefontwikkeling watersysteemtaak

Tabel 4 laat zien dat de tarieven voor het watersysteembeheer als gevolg van de lagere netto lasten en hogere grondslagen voor alle categorieën lager zijn dan in de Kadernota 2018-2027 voorzien. Aan het eind van de planperiode van deze Kadernota is er voor een aantal categorieën sprake van een lichte stijging ten opzichte van Kadernota 2018-2027.

Een vergelijking met de Kadernota 2016-2025 (de eerste Kadernota van het huidige bestuur) laat zien dat de netto lasten en de tarieven in het watersysteembeheer in de huidige Kadernota vanaf 2020 lager zijn dan in 2015 voorzien. In het zuiveringsbeheer zijn de nettolasten in 2019 nagenoeg gelijk aan de Kadernota 2016-2025 en vanaf 2023 zijn deze hoger. Het tarief per v.e. is vanaf 2019 gemiddeld € 1,10 lager dan in de Kadernota 2016-2025 voorzien.

4.4. Voorbeeldaanslagen

In bijlage 3 zijn de voorbeeldaanslagen opgenomen. Hierin is te zien hoe de ontwikkeling van de tarieven wordt doorberekend naar de belastingaanslag voor negen specifieke voorbeeldprofielen. Het waterschap hanteert het volgende uitgangspunt voor de tariefontwikkeling:

De maximale tariefstijging komt voor alle voorbeeldprofielen in de planperiode gemiddeld niet boven 2,5% + inflatie, waarbij de voorbeeldprofielen voor huishoudens en bedrijven in geen enkel jaar boven dit percentage uitkomen.

In deze Kadernota wordt een inflatiepercentage van 2% per jaar gehanteerd. Dit betekent dat de tariefstijging voor huishoudens en bedrijven maximaal 4,5% bedraagt (2,5% + 2%).

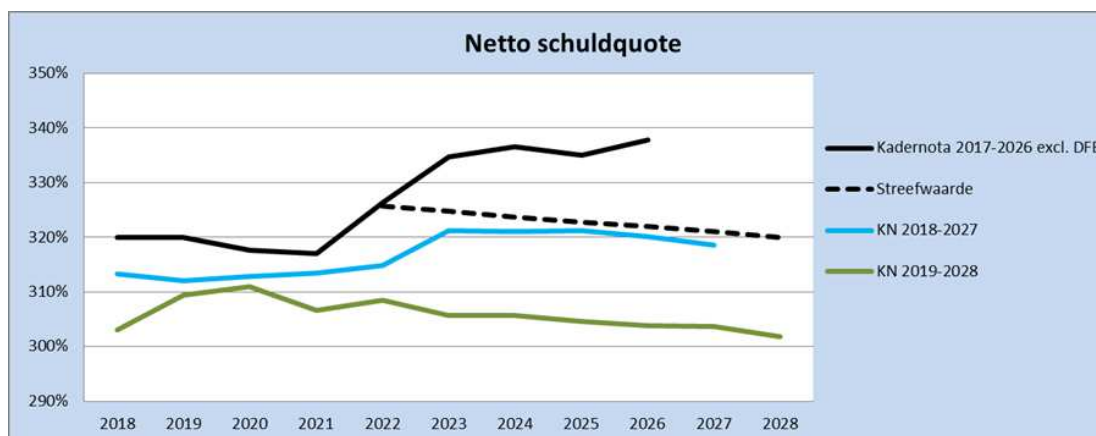
De gemiddelde tariefontwikkeling over de planperiode (in procenten) is voor alle voorbeeldprofielen gedaald ten opzichte van de Kadernota 2018-2027. Alle voorbeeldaanslagen blijven ieder jaar ruim binnen de norm van 4,5%.

De voorbeeldaanslagen in absolute zin zijn voor veel profielen in alle jaren lager dan in de vorige Kadernota. Zo betaalt een meerpersoonshuishouden met een koopwoning in 2019 geen € 297,87 (Kadernota 2018-2027), maar € 293,04 (Kadernota 2019-2028).

4.5. Duurzaam financieel beleid

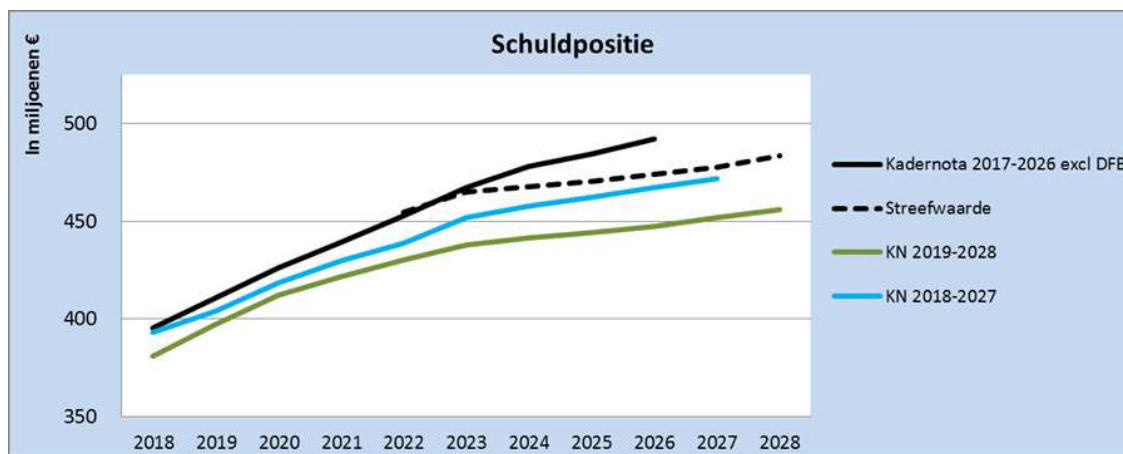
In het Bestuursakkoord 2015-2019 heeft het waterschap de ambitie uitgesproken tot het verduurzamen van het financieel beleid. Hoofdpunten daarin zijn een beperking van de groei van de schulden, een passend risicoprofiel en het uitvoeren van taken en ambities tegen een maatschappelijk aanvaardbare tariefontwikkeling. Om invulling te geven aan deze ambities heeft het waterschap bij de totstandkoming van de Kadernota 2017-2026 onderzocht wat nodig is om de ontwikkeling van de schuldquote op zo'n manier om te buigen, dat deze vanaf 2022 daalt met 1%-punt per jaar. Dit heeft geleid tot een set maatregelen die leiden tot de gewenste reductie van de netto schuldquote. Er worden minder kosten naar de toekomst doorgeschoven, maar hierdoor stijgen de lasten in de eerstkomende jaren. Op termijn leiden de maatregelen tot een lagere schuld en lagere rentelasten. Om de belastingdruk op de korte termijn acceptabel te houden (en binnen het afgesproken uitgangspunt voor tariefontwikkeling) heeft het waterschap besloten een aantal nog niet bestemde (toekomstige) incidentele baten in te zetten om de tariefontwikkeling te matigen. De omvang van de incidentele baten is naar verwachting niet voldoende om alle extra lasten als gevolg van de maatregelen te financieren. Een deel van de extra lasten wordt opgevangen in de tarieven.

Bij het opstellen van deze Kadernota is opnieuw bekeken of de ontwikkeling van de schuldquote voldoet aan afspraken uit de Kadernota 2017-2026. De zwarte lijn in figuur 6 geeft de ontwikkeling van de schuldquote weer, conform Kadernota 2017-2026, exclusief de maatregelen voor duurzaam financieel beleid (DFB). De stippellijn geeft de streefwaarde weer van min 1%-punt per jaar vanaf 2022. De blauwe lijn is de ontwikkeling van de schuldquote volgens de Kadernota 2018-2027, inclusief de maatregelen voor duurzaam financieel beleid. De groene lijn is de geactualiseerde lijn voor deze Kadernota. Uit de grafiek blijkt dat het waterschap met een netto schuldquote van 302% in 2028 ruim op koers ligt om de gewenste daling van de schuldquote te realiseren. Dit wordt onder andere veroorzaakt door een neerwaartse bijstelling van de prognose voor het project regionale keringen. Daarnaast is het realistisch om ervan uit te gaan dat er minder overschotten bij de jaarrekening ontstaan, gelet op het steeds beter in control komen. Dit wordt vanaf deze Kadernota meegewogen in Duurzaam Financieel Beleid. Tevens is een ommissie in de schuld 2016 uit de vorige Kadernota hersteld.

Figuur 6: Ontwikkeling van de netto schuldquote

Naast de ontwikkeling van de schuldquote kijkt het waterschap ook hoe de absolute schuldpositie zich ontwikkelt. Dit is weergegeven in figuur 7. De figuur laat zien dat de stijging van de schuld afneemt, als gevolg van de maatregelen voor duurzaam financieel beleid. De daling in deze Kadernota wordt veroorzaakt door de hierboven genoemde oorzaken van de daling van de netto schuldquote. Het verloop van de bestemmingsreserve duurzaam financieel beleid per taak is opgenomen in bijlage 6.

Figuur 7: Ontwikkeling van de absolute schuld

5. Meerjaren programmaplannen

In de programmaplannen geeft het waterschap aan wat er in de komende tien jaar op hoofdlijnen wordt uitgevoerd. De werkzaamheden voor het eerstkomende jaar worden nader uitgewerkt in jaarprogramma's, die in de begroting 2019 worden opgenomen. Elk programmaplan heeft een vergelijkbare opbouw: een korte uitleg van het programma, gevolgd door de speerpunten in de planperiode. Daarbij wordt een onderverdeling gehanteerd in thema's uit het Waterbeheerplan. Vervolgens worden de concrete resultaten beschreven. Het gaat dan om resultaten die aansluiten bij het Bestuursakkoord 2015-2019 en het Waterbeheerplan 2016-2021. Daarbij wordt een doorkijk gegeven voor de periode 2022-2028.

Ten opzichte van de Kadernota 2018-2027 zijn de programmaplannen meer op hoofdlijnen en bovendien voorzien van een langere termijnplanning. Specifieke nieuwe beleidswijzigingen ten opzichte van de vorige Kadernota worden expliciet vermeld. Dat kan gaan om inhoudelijke focus, financiële impact, andere kaders of uitgangspunten.

Kader: *Thema's uit het Waterbeheerplan*

- **Het beheersen van risico's voor waterveiligheid, wateroverlast, droogte en gezond water.** *Het waterschap streeft er naar om de kansen op schade aan mens, milieu en economie op een maatschappelijk acceptabel niveau te houden. Dit niveau is veelal vastgelegd in wetten, regels en/of overeenkomsten.*
- **Duurzame ontwikkeling van de leefomgeving ondersteunen.** *Dit thema richt zich op de gebiedsontwikkeling in de regio Midden- en West-Brabant in de planperiode.*
- **Maatschappelijk verantwoord en vernieuwend.** *Dit thema gaat in op maatschappelijke thema's en de relevante ontwikkelingen voor de lange termijn, die om vernieuwingen bij het waterschap vragen.*
- **Effectief en efficiënt.** *Samenwerking met partners is noodzakelijk om als waterschap effectief en efficiënt de taken uit te voeren. Met de implementatie van assetmanagement wordt de bedrijfsvoering meer risicogestuurd.*

5.1. Planvorming: maken van beleid en plannen

Dit programma gaat over de beleidsvorming: het opstellen van plannen die impact hebben op allerlei andere uitvoeringsprogramma's van het waterschap. Te denken valt aan beleidsplannen, gebiedsplannen, calamiteitszorg en peilbesluiten. Vaak worden plannen gezamenlijk met anderen vormgegeven en soms helpt het waterschap plannen van anderen sterker te maken.

5.1.1. Speerpunten

Er zijn veel veranderingen in de manier waarop plannen en beleid gevormd wordt:

- *Sturen op hoofdlijnen.* Op strategische onderwerpen zoals klimaat, waterkwaliteit en innovatie wordt de ambitie van het waterschap steeds meer samen met dagelijks bestuur en algemeen bestuur vormgegeven. Daarbij zoekt het waterschap nadrukkelijk de afstemming met andere partners op.
- *De duurzame ontwikkeling van de leefomgeving komt steeds meer centraal te staan.* Deze ontwikkeling, die al in het Waterbeheerplan benoemd is, wordt versterkt met de komst van de Omgevingswet. Daarmee verandert ook de structuur van plannen. Het Waterbeheerplan krijgt meer het karakter van een uitvoeringsprogramma: het Waterbeheerprogramma, dat moet aansluiten op de omgevingsplannen en -visies van gemeente en provincie. Het gemeentelijke omgevingsplan wordt de opvolger van het huidige bestemmingsplan, maar moet straks alle regels bevatten over de fysieke leefomgeving (zoals regels over het kappen van bomen).

Risico's beheersen voor waterveiligheid, wateroverlast, droogte en gezond water

- *Transparantie en toegankelijkheid van het beleid.* Het gaat hier om duidelijkheid over de huidige afspraken en beleidskeuzes. Beleid is vastgelegd in een grote diversiteit aan documenten die regelmatig worden geactualiseerd. We willen toe naar een dynamisch overzicht, met informatie op maat voor alle gebruikers.
- *Het updaten van afspraken om risico's te beheersen.* De afspraken over de risico's die het waterschap beheerst zijn telkens in ontwikkeling. Deze worden gevoed door de klimaatverandering, maar ook door

de eisen die de maatschappij aan het waterbeheer stelt. Een voorbeeld hiervan is het ontwikkelen van een afsprakenkader voor de zoetwater-beschikbaarheid in droge perioden (het zoetwater voorzieningenniveau).

Duurzame ontwikkeling van de leefomgeving ondersteunen

- *Integrale gebiedsprocessen.* In de gebiedsgerichte planvormingsprocessen wordt intensief samengewerkt met gemeenten, terreinbeheerders, boeren en bewoners. Er vindt een overgang plaats van burgerparticipatie in overheidsprojecten naar overheidsparticipatie in lokale initiatieven. Dit uit zich soms heel lokaal (wijk- en gemeenteniveau), maar zeker ook regionaal (stroomgebiedschaal etc.).
- *Ruimtelijke adaptatie.* De benodigde maatregelen voor klimaatadaptatie hebben een forse ruimtelijke impact. Het waterschap werkt actief samen met gemeenten en provincie om tot een duurzame ruimtelijke inpassing van maatregelen te komen. Dat kan bijdragen aan een betere leefomgeving en vermindering van hittestress.
- *Energietransitie:* Ook de energietransitie heeft een forse ruimtelijke impact: tot nu toe werd in de energievoorziening gebruik gemaakt van ondergrondse bronnen zoals olie en kolen. De duurzame hernieuwbare energiewinning zal vooral bovengronds tot uiting komen (zonne- en windenergie). Deze ontwikkelingen vallen samen met ontwikkelingen rondom ruimtelijke adaptatie, maar ook met de ruimtelijke impact van de circulaire economie en demografische veranderingen.

Maatschappelijk verantwoord en vernieuwend

- *Samen innoveren en de klimaattransitie in de regio ondersteunen.* Het waterschap heeft de eigen ambities voor maatschappelijk verantwoord ondernemen op het gebied van energie en grondstoffen aangescherpt (energieneutraal in 2025 en grondstofneutraal in 2050). Ook gemeenten leggen steeds meer concrete en uitdagende ambities vast. Regionale samenwerking – ook met Vlaanderen – is daarbij van groot belang. Het waterschap wil de regio hierin ondersteunen, zoals aangegeven in paragraaf 3.1.1. In de komende jaren worden de ambities in concrete plannen en innovatieve projecten uitgewerkt. Het water is ook een belangrijke drager voor warmte (energietransitie) en voor stoffen (circulaire economie). Het waterschap wil actief partijen bij elkaar brengen om met innovatieve oplossingen meer waarde uit water te halen. Door slim samen te werken kunnen de lasten voor het waterbeheer op lange termijn omlaag.
- *De rol en taken van het waterschap in de toekomst.* Met de transitie naar een circulaire economie gaat er veel veranderen in de uitvoering van taken binnen het waterbeheer. Met de vernieuwde waterwetgeving mogen ook gemeenten de zuiveringstaak gaan invullen. Het waterschap werkt actief mee aan initiatieven als de decentrale zuivering in het buitengebied van Zundert. Diverse concrete voorbeelden, gerealiseerd met de gezamenlijke overheden, kunnen een beeld geven van de mogelijke rol en taken van het waterschap in de toekomst.
- *Gezondheid.* Microverontreinigingen, zoals medicijnresten in het water, vormen een opkomend probleem. Omdat het een typisch ketenprobleem is, werkt het waterschap samen met partners uit de medicijnketen aan een aanpak waarbij ieder zijn steentje bijdraagt. Onderwerpen variëren van bewustwording, preventie, kosten(her)verdeling en onderzoek, tot end-of-pipe zuivering. Concrete maatregelen zijn bijvoorbeeld medicijnproducenten die kleinere verpakkingen leveren, apotheken die ongebruikte medicijnen terugnemen en artsen die minder voorschrijven. Daarnaast vraagt het onderwerp gezondheid ook om een gezonde leefomgeving en daarmee ligt er een duidelijke link met bijvoorbeeld de aandacht voor hitte stress vanuit het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (zie ook paragraaf 3.2.1).

Effectief en efficiënt

- *De basisgegevens op orde houden.* Dit is een belangrijk speerpunt uit het Waterbeheerplan. Voor de planvorming heeft dit betrekking op de leggers en peilbesluiten. In de periode 2018-2020 wordt een kwaliteitsimpuls gegeven aan de leggers voor keringen en oppervlaktewateren.
- *Kennismanagement.* Het ontwikkelen en delen van kennis is van groot belang om effectief te anticiperen op het veranderende klimaat. Het waterschap neemt daarom deel in diverse kennisplatforms. Het evalueren en leren van eerdere ervaringen is daar een onderdeel van. De effectiviteit van het beleid op diverse thema's wordt regelmatig beoordeeld en bijgesteld (zoals participatie-evaluatie, waterkwaliteit heroverwegingen, de Brabantse waterrapportage).

5.1.2. Resultaten/mijlpalen

Behaald in 2015-maart 2019	• Regionale klimaatatlas van West-Brabant. • Hotspotanalyses uitgevoerd voor medicijnresten.
-------------------------------	---

(tot eind bestuursperiode)	• Kennisagenda Maas stroomgebied. • Diverse gebiedsafspraken met gemeenten en terreinbeheerders over gezamenlijke uitvoering van inrichtingsmaatregelen. • Bestuurlijke ambities bepaald op gebied van participatie, duurzaamheid, en waterkwaliteit. • Zoetwaterprogramma Brabantse Delta. • Samenwerkingsafspraken benoemd in Vlaamse en Nederlandse stroomgebiedbeheerplannen, waarvan de uitvoering loopt. • Basis onderlegger voor de provinciale Omgevingsvisie. • Transitiebeweging Klimaatstroom Zuid (en Klimaatop Zuid-Nederland) • Zicht op toekomstbeelden van het waterschap in een veranderende maatschappij.
	• Brabantbrede waterrapportage over voortgang waterbeheerplannen en provinciaal water- en milieuplan.
2019-2021 (tot eind Waterbeheerplan)	• Advies doelaanpassingen Kaderrichtlijn Water. • Regionale afspraken waterbeschikbaarheid. • Concept Waterbeheerprogramma 2022-2027.
2022-2028 (tot eind Kadernota)	• Waterbeheerprogramma 2022-2027.

5.1.3. Consequenties

Wat is bijgesteld ten opzichte van de Kadernota 2018-2027?

Voor de regionale ondersteuning van de klimaattransitie (zoals benoemd in hoofdstuk 3: Ontwikkelingen) is jaarlijks € 250.000,- euro begroot.

Hoeveel kost het programma in de planperiode?

Netto lasten programma 'planvorming' in planperiode (x € 1.000,-)

2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
5.517	6.498	6.597	6.505	6.573	6.721	6.653	6.621	6.762	6.936	7.105

5.2. Waterveiligheid: Sterke dijken

Dit programma gaat over de zorg voor waterveiligheid in het beheergebied, vanuit de primaire en regionale keringen. Het gaat hier om zowel preventie (sterke keringen) als om gevolgbepijking bij mogelijk falen van de kering. In dit programma worden ook overige keringen meegenomen, die soms het voorkomen van lokale wateroverlast als doel hebben.

5.2.1. Speerpunten

Risico's beheersen voor waterveiligheid, wateroverlast, droogte en gezond water

Het uitvoeren van de vastgestelde verbeteropgaven voor zowel primaire als regionale keringen:

- *Asset management*: Verdere invoering van risicogebaseerd asset management en continu toetsen, met het oog op de waterveiligheid.
 - Met behulp van o.a. de bestaande toetsinstrumenten wordt de verkeerstoren zo ingericht dat de regionale en primaire keringen continu getoetst kunnen worden op risico's. Naast toetsinstrumenten wordt ook gebruik gemaakt van inspecties.
 - Alle risico's worden geregistreerd in een centraal risico register. Aan de risico's worden maatregelen gekoppeld.
- *Primaire keringen*: totale verbeteropgave naar aanleiding van de (verlengde) derde ronde toetsing is 10 kilometer.
 - In de planperiode wordt daarvan ongeveer 7 kilometer verbeterd door uitvoering van het project Geertruidenberg-Amertak.
 - De overige afgekeurde trajecten worden in de eerste beoordeling op overstromingskansen aan de nieuwe normen getoetst. De eerste beoordeling van deze trajecten wordt eind 2018 afgerond. Deze trajecten worden begin 2019 bij het hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) aangemeld.

- In 2018 is de eerste ronde beoordeling van start gegaan. De primaire keringen worden dan voor het eerst getoetst conform de nieuwe normering, die gebaseerd is op overstromingskansen. De beoordeling loopt nog tot 2023 door.
- *Regionale keringen:*
 - In de eerste toetsing van de regionale keringen is 66 kilometer afgekeurd op basis van het technisch oordeel. Deze verbeteropgave wordt binnen het project Verbeteren regionale keringen opgelost. In het project is de opgave verdeeld over vier deeltrajecten. Voor deeltraject Midden heeft het algemeen bestuur de voorkeur uitgesproken voor het plaatsen van keermiddelen en pompen. Hierdoor is voor 28 km afgekeurde kering geen dijkversterking meer nodig. Voor de overige deeltrajecten (West, Oost, Boezemkaden) heeft in de periode tot mei 2017 een herbeoordeling van de toetsresultaten plaatsgevonden. Ongeveer 17 km is bij deze hertoetsing alsnog goedgekeurd. Voor de overige 21 km is na de zomer van 2017 het ontwerpproces gestart.
 - Naast de verbeteropgave op basis van het technisch oordeel is 30 km afgekeurd op basis van het beheerdersoordeel. Deze opgave wordt opgelost door het verbeteren van beheer en onderhoud in relatie tot het project Sloten, oevers en dijken op orde (SODO) een nieuwe inspectietechniek wordt in de periode 2018-2019 een nog beter beeld verkregen van de staat van de waterkeringen.
 - Tot 2019 loopt ook de tweede ronde toetsing van de regionale keringen. De trajecten die buiten de scope van het project Verbetering regionale keringen vallen, worden dan getoetst op de faalmechanismen die in de eerste ronde toetsing niet meegenomen zijn. Mogelijk volgen hier nieuwe verbeteropgaven uit.
- *Beverproblematiek:* de toename van het aantal bevers in het gebied van Brabantse Delta leidt vaker tot problemen. De graverijen van bevers veroorzaken vaker schade en gevaar voor de keringen. Met behulp van monitoren, verwijderen van bevers en het bever-onvriendelijk maken van de keringen, wordt dit risico verminderd.

Duurzame ontwikkeling van de leefomgeving ondersteunen

- Bij het formuleren van de verbetermaatregelen worden meekoppelkansen en mogelijke innovaties verkend. Ook wordt in verbeterprojecten voor keringen gewerkt volgens afspraken over duurzame grond-, weg- en waterbouw.
- Bij dijkversterkingen wordt actief bijgedragen aan het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit van gebied waar het traject in ligt, vooral in bewoonde gebieden.
- Verkennen van kansen in relatie tot ruimtelijke adaptatie, onder andere meerlaagsveiligheid. Het verminderen van kwetsbaarheid bij overstromingen door het verbeteren van de calamiteitenplannen.
- In het onderhoud van de keringen wordt aandacht gegeven aan de ecologische en landschappelijke waarde van de keringen. Veiligheid blijft voorop staan, maar uit onderzoek blijkt dat een ecologisch gezonde grasmat op de kering vaak samengaat met een goede civieltechnische kwaliteit.

Effectief en efficiënt

- De basis op orde brengen. Voor het risicogebaseerd assetmanagement dienen alle data op orde te zijn in relatie tot leggers, beheerregister, onderhoud en inspectie, vergunningverlening, handhaving en informatie uit toetsingen en beoordelingen.

5.2.2. Resultaten/mijlpalen

Behaald in 2015-maart 2019 (tot eind bestuursperiode)	• Voorkeursalternatief ontwikkeld met het dijkinspiratieteam voor de verbeteropgave van de regionale keringen (voor alle afgekeurde trajecten). • Nieuwe methodieken (NEN2767) voor eenduidige uitvoering van inspecties geïmplementeerd. Hierbij wordt een objectief beeld van de staat van de waterkeringen verkregen. • Ruimtelijk kwaliteitskader voor dijkverbeteringen is opgesteld en geïmplementeerd binnen de verbeterprojecten. • Beheer- en onderhoudsplan voor primaire keringen. • Implementatiestrategie nieuwe normen, in relatie tot alle facetten van de zorgplicht, zoals data op orde, asset management, vergunningverlening, handhaving. • Verkenning meerlaagsveiligheid in het beheergebied van Brabantse Delta. • Gezamenlijke evacuatieplannen met de veiligheidsregio en omgevingspartners. • Ingericht assetmanagement-systeem en risicoregister met bijbehorend maatregelenregister en aangepaste calamiteitenplannen. • Integrale systeemanalyse Mark-Vliet-Dintelboezem is uitgevoerd (programma-overstijgend).
2019-2021 (tot eind Waterbeheerplan)	• Oplevering deeltraject Midden van project Verbeteren regionale keringen. • Start van de realisatiefase Geertruidenberg-Amertak (2020). • Risicogebaseerde uitvoering van alle zorgplicht-activiteiten rondom keringen. • Beoordelingskader overige keringen.
2022-2028 (tot eind Kadernota)	• Verbetermaatregelen naar aanleiding van de eerste beoordeling op veiligheid primaire keringen (LBO-1) gestart. • Oplevering van project Verbeteren regionale keringen (2023). • Oplevering dijkverbetering Geertruidenberg-Amertak. • Starten verbetertraject afgekeurde dijkvakken uit tweede toetsronde regionale keringen. • Verbetermaatregelen overige keringen, naar aanleiding van nieuw beleid en toetsmethodiek.

5.2.3. Consequenties

Wat is bijgesteld ten opzichte van de Kadernota 2018-2027?

Er is een kostenbesparing voor het verbeterprogramma regionale keringen ontstaan, doordat de nieuwe manier van toetsen leidt tot een kleinere verbeteropgave.

Hoeveel kost het programma in de planperiode?

2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
14.382	15.363	15.371	16.300	16.858	17.412	17.524	18.096	17.523	17.665	17.777

Netto lasten programma 'waterveiligheid' in planperiode (x € 1.000,-)

5.3. Watersystemen: schoon en genoeg water op maat

Dit programma gaat over het ontwikkelen, beheren en onderhouden van het oppervlaktewatersysteem en het ondiepe grondwatersysteem, inclusief waterbodems, oevers en kunstwerken. Het doel is om te voldoen aan lokale en regionale wateropgaven in zowel droge als natte situaties, en te zorgen dat het water van geschikte kwaliteit is.

5.3.1. Speerpunten

Risico's beheersen voor wateroverlast, droogte en gezond water

- *Resultaten watersysteemanalyses benutten in projecten.* Bij nieuwe projecten wordt waar mogelijk rekening gehouden met de geen-spijtmateregelen uit de watersysteemanalyses. Alle waterthema's (wateroverlast, droogte, waterkwaliteit) zullen zoveel mogelijk in projecten

worden geïntegreerd. Vanuit het oogpunt van robuustheid in zowel natte als droge tijden, wordt met de omgeving gezocht naar ruimtelijke mogelijkheden voor water. Daardoor kunnen beheer en onderhoud robuust zijn en minder op 'het scherpst van de snede'. Subsidiemogelijkheden zoals voor het Deltaplan Hogere Zandgronden, POP3-water en POP3-biodiversiteit worden zo goed mogelijk benut.

- *Assetmanagement.* Door de invoering van assetmanagement kunnen kosten, risico's en prestaties steeds objectiever tegen elkaar worden afgewogen. Alle risico's worden geregistreerd in een centraal risicoregister. Aan de risico's worden maatregelen gekoppeld. Lagere kosten kunnen een groter risico met zich meebrengen en/of kleinere prestaties. Bestuurlijk zal de risicobereidheid van onder meer onderhoudsprogramma's moeten worden bepaald. Daarbij kunnen er tegenstellingen bestaan tussen waterthema's.
Zo kan minder maaien in zomerperioden in zandgebieden bovenstrooms van Breda en Roosendaal goedkoper zijn en goed voor waterconservering, maar als er sprake is van een hevige neerslagperiode, zoals in Zuid-Oost Brabant in 2016, kan dit leiden tot lokale wateroverlast bij agrariërs. Anderzijds kan met acceptatie van wateroverlast in kapitaalarme gebieden wateroverlast in kapitaalintensieve gebieden worden voorkomen. Daarvan profiteren bijvoorbeeld steden en glastuinbouwgebieden.
- *Inspelen op de actuele situatie.* Het gaat dan om de actuele situatie op het gebied van waterpeilen, neerslag, droogte, blauwalgen en de zwemwaterkwaliteit. De inmiddels ontwikkelde integrale verkeerstoren speelt hierin een belangrijke rol en zal steeds verder worden ontwikkeld.

Duurzame ontwikkeling leefomgeving ondersteunen

- *Maatschappelijke meerwaarde.* Als er projecten worden uitgevoerd, wordt gezocht naar maatschappelijke meerwaarde, zoals recreatief medegebruik. Ook worden wateropgaven gerealiseerd door mee te liften met projecten van derden. Het zoeken naar kansen voor maatschappelijke meerwaarde vormt een basisstap in de aanpak voor duurzame grond-, weg- en waterbouw (GWW).
- *Duurzame GWW toepassen.* Bij alle investeringsprojecten voor zowel de ontwikkeling als instandhouding van projecten wordt altijd gewerkt volgens de afgesproken principes van duurzame GWW, volgens de green deal GWW. Bij stedelijke baggerprojecten wordt bijvoorbeeld onderzocht of bagger kan worden toegepast als natuurvriendelijke oever of als ophoogmateriaal voor industrieterreinen.

Maatschappelijk verantwoord en vernieuwend

- *Energieneutraal.* Het waterschap zal in de komende periode meer energie zelf produceren om in 2025 energieneutraal te kunnen worden. Daarbij wordt onder andere onderzocht of er mogelijkheden zijn om energie op te wekken bij gemalen of andere gebouwen.
- *Circulaire economie.* Als invulling van de circulaire economie wordt steeds meer maaisel gebruikt als bodemverbeteraar. Daardoor houden zandgronden het vocht beter vast. Ook kunnen wilgen worden geteeld in waterbergingen. Door houtvergassing kunnen de wilgen dienen als warmtebron.

Effectief en efficiënt

- *De basis op orde.* Om risico's goed in beeld te hebben, zal de basis op orde moeten zijn. Dan gaat het om statische gegevens als de onderhoudstoestand van oppervlaktewatergemalen of aangelegde groenelementen. Hiervoor gebruiken we inspectieprogramma's.
- *Internationale afstemming.* Omdat water uit Vlaanderen de doelen in Nederland deels beïnvloedt is internationale afstemming over normen en maatregelen belangrijk. Dit is efficiënter dan zelf maatregelen nemen, omdat Vlaanderen bronmaatregelen kan nemen. Dit geldt ook voor maatregelen uit het Deltaprogramma Agrarisch Waterbeheer. Ook agrariërs kunnen helpen bij het halen van waterdoelen, door bijvoorbeeld groen-blauwe diensten.
- *De samenwerking in SWWB-verband.* Deze zal waar mogelijk verder worden uitgebreid. Inmiddels zijn met diverse gemeenten gezamenlijke maaibestekken ontwikkeld. Er kan ook gedacht worden aan gezamenlijk onderhoud van rioolgemalen.

5.3.2. Resultaten/mijlpalen

Behaald in 2015-maart 2019 (tot eind bestuursperiode)	- Realisatie integrale verkeerstoren (watersystemen en zuiveringsbeheer). - Invoering assetmanagement. - Gezamenlijke maaibestekken met 50% van gemeenten in beheergebied opgesteld. 80% van maaisel uit evz's in twee onderhoudsrayons naar agrariërs in plaats van naar composteerbedrijven. - Concrete projectvoorstellen Deltaplan Hogere Zandgronden. - Realiseren wateraanvoer Roode Vaart en afronden pilot Rietkreek. - Proef met verkeerstoren om sneller te reageren op droge omstandigheden in zandgebieden. - Concrete projectvoorstellen zonnepanelen/dakpannen bij oppervlaktewatergemalen. - Concrete projectvoorstellen microverontreinigingen. - Gezamenlijke maaibestekken met 80% van de gemeenten in beheergebied. - Periodieke toetsing op wateroverlast is uitgevoerd, waarbij (naast de normatieve toestand) inzicht wordt verkregen in bovennormatieve situaties. - Integrale systeemanalyse Mark-Vliet-Dintelboezem is uitgevoerd (programma-overstijgend). - Alle KRW-watersysteemanalyses zijn uitgevoerd en geen-spijt-maatregelen zijn geprogrammeerd of worden meegenomen in integrale projecten. - Partiële herzieningen van peilbesluiten en opgesteld nieuw beleid rondom peilbesluiten. - Leidraad bediening (bedieningsplan) is uitgewerkt, waarbij het handelingsperspectief in verschillende scenario's (droogte, overlast etc.) gebiedsdekkend is uitgewerkt. Dit maakt onderdeel uit van de zoetwaterstrategie/waterbeschikbaarheid.
2019-2021 (tot eind Waterbeheerplan)	- Uitvoeren eerste maatregelen Deltaprogramma Hogere Zandgronden. - Uitvoeren eerste maatregelen microverontreinigingen. - Deels realiseren opgave energiewinning bij oppervlaktewatergemalen. - Gezamenlijke maaibestekken met 100% van gemeenten in beheergebied.
2022-2028 (tot eind Kadernota)	- Verder uitvoeren maatregelen gericht op halen KRW-doelen, na besluit over doelen. - Verder uitvoeren maatregelen Deltaprogramma zoetwater (inclusief hogere zandgronden). - Verder uitvoeren maatregelen microverontreinigingen. - Verder uitvoeren maatregelen energiewinning oppervlaktewatergemalen. 100% hergebruik maaisel alle onderhoudsrayons.

5.3.3. Consequenties

Wat is bijgesteld ten opzichte van de Kadernota 2018-2027?

Hoeveel kost het programma in de planperiode?

2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
34.198	34.596	35.281	34.889	35.520	36.157	36.817	37.278	37.983	38.700	39.653

Netto lasten programma 'watersystemen' in planperiode (x € 1.000,-)

5.4. Rioolwater zuiveren: Bouw en exploitatie zuiveringstechnische werken

Het doel van dit programma is het aangeboden afvalwater, afkomstig van burgers en bedrijven, efficiënt en effectief af te nemen uit de gemeentelijke riolering, te zuiveren en weer af te voeren naar het oppervlaktewater. Hierbij komt slib vrij, dat na verwerking wordt afgevoerd naar de Slibverbrandingsinstallatie Noord-Brabant (SNB).

5.4.1. Speerpunten

Risico's beheersen voor gezond water

- *Voldoen aan eisen:* Uitvoering van de zuiveringstaak met beheerste risico's betekent dat de overeengekomen hoeveelheden afvalwater worden verwerkt en dat wordt voldaan aan de eisen die de wet, de vergunningen en de bestuurlijke doelen stellen aan de kwaliteit van het gezuiverde water.
- *Maatregelen Afvalwaterpersleiding Moerdijk-Bath (AWP):* Door het vernieuwen van de persstations en het vergroten van de capaciteit van de AWP wordt de betrouwbaarheid van het afvalwatertransport vergroot en is het systeem in staat om de afgesproken afvalwaterhoeveelheden te verwerken.
- *Betrouwbaar en toekomstbestendig:* Er loopt een verbeterproces om de betrouwbare basis voor de zorgplicht te versterken door:
 - De onderhouds- en projectorganisatie te versterken, waardoor achterstanden weggewerkt worden;
 - De planvorming te versterken, zodat kan worden geanticipeerd op ontwikkelingen die op termijn aanpassing vergen van de infrastructuur;
 - De programmering te versterken, zodat geen nieuwe achterstanden ontstaan en de infrastructuur toekomstbestendig beheerd wordt;
 - De bedrijfsvoering te versterken door verbetering van het procesgericht werken.

Duurzame ontwikkeling leefomgeving ondersteunen

- *Duurzame grond-, weg- en waterbouw (GWW):* Afvalwater zuiveren is een vorm van maatschappelijke dienstverlening. Het waterschap werkt vanuit een open houding met steeds meer partijen intensief samen aan maatschappelijk optimale oplossingen. Bij alle investeringsprojecten voor zowel de ontwikkeling als instandhouding van projecten wordt in de toekomst gewerkt volgens de afgesproken principes van duurzaam GWW.
- *Particuliere productie van zonne-energie bij rwzi's:* Het wordt mogelijk voor particulieren om via het 'postcoderoos'-systeem stroom op te wekken met zonnepanelen. Er zijn diverse terreinen bij rwzi's waarbij realisatie van een zonnepark mogelijk is, zonder dat het zuiveringsproces in het geding komt.

Maatschappelijk verantwoord en vernieuwend

- *Duurzaam en innovatief:* Om te komen tot verduurzaming zetten we in op betaalbare innovatieve technologieën. De inzet is besparing op energie en grondstoffen, terugwinning en hergebruik. Concreet maatregelen zijn: plan Energiefabriek Nieuwveer, ontwikkeltraject bioplastics en start full-scale fosfaat-terugwinning via SNB vanaf 2019. Met bedrijven en onderwijsinstellingen wordt samengewerkt aan de ontwikkeling van duurzame technologieën. Voorbeelden zijn bioplastic uit rioolwater (PHARIO), energiezuinige stikstofverwijdering (koude anammox) en de benutting van restcapaciteit door co-vergisting.
- *Naar 'nul op de energiemeter' in 2025:* Het waterschap wil op een duurzame manier de eigen elektriciteitsbehoefte opwekken, waardoor er op termijn geen stroom meer hoeft te worden ingekocht. Een belangrijk deel wordt gerealiseerd door besparingen in het energiegebruik en de productie van biogas. Het overige deel zal worden opgewekt met windenergie. Daarvoor wordt de samenwerking met bedrijven gezocht, om windmolens te realiseren op en nabij rwzi's.
- *Microverontreinigingen/medicijnresten:* Uit de landelijke hotspotanalyse medicijnresten blijkt dat de zuiveringsinstallaties van waterschap Brabantse Delta niet bij de zestig meest vervuilende rwzi's zitten. Dit geeft ons de kans om het probleem van de microverontreinigingen en medicijnresten beter in kaart te brengen en een goede afweging te maken omtrent eventueel verdergaande zuivering van het afvalwater. Ondertussen nemen we onze verantwoordelijkheid in de keten aanpak medicijnresten uit water. Naast medicijnresten komen diverse andere microverontreinigingen op, zoals bijvoorbeeld microplastics. Per stof wordt een maatwerk-aanpak geformuleerd, vaak gericht op bewustwording en ontwikkeling van meetmethodieken en kennis.

Effectief en efficiënt

- *Samenwerking in de afvalwaterketen:* Met gemeenten worden de besparingsopgaven uit het Bestuursakkoord Water gerealiseerd en wordt samengewerkt om de uitdagingen van de toekomst samen aan te gaan (klimaatadaptatie, circulaire economie, gemeenschappelijke investeringsagenda).
- *Assetmanagement:* Om de toestand van de assets op orde te houden is het noodzakelijk om jaarlijks een bepaald volume aan projecten te realiseren en onderhoud uit te voeren. Dit vereist een programmatische aanpak van de projectplanning en -realisatie, die mede wordt uitgewerkt in het eerdergenoemde verbeterproces. Hiermee wordt de veiligheid, beschikbaarheid en betrouwbaarheid van de installaties op niveau gehouden.
- *Veiligheid* heeft de hoogste prioriteit. Het programma Actieplan Veiligheid heeft als doelen: 'voldoen aan wet- en regelgeving' en 'geen ongevallen'.

5.4.2. Resultaten/mijlpalen

Behaald in 2015-maart 2019 (tot eind bestuursperiode)	• In 2016 is een energie-efficiencyverbetering van 30% (referentie 2009) gehaald. Dit is hoger dan de doelstelling uit de vorige Kadernota. • Productie van de eerste kilo's bioplastic uit rioolwater in het PHARIO-project. • Renovatie meerdere rwzi's, waaronder Putte en Ossendrecht. • Renovatie 32 rioolgemalen. • Verbeterproces betrouwbare basis. • Implementatie actieplan veiligheid. • Full-scale fosfaatterugwinning door Ecophos, uit de verbrandings-as van SNB.
2019-2021 (tot eind Waterbeheerplan)	• Realisatie van een energieneutrale of energieproducerende rwzi Nieuwveer (Energiefabriek). • Oplevering renovatie rwzi Nieuw-Vossemeer. • Een energie-efficiencyverbetering van 43% in 2020 (referentie 2009). • Opschalen van de bioplastic-productie. • Verkenning terugwinning metalen uit verbrandings-as
2022-2028 (tot eind Kadernota)	• Operationalisering van een gezamenlijke investeringsagenda met ketenpartners. Energieneutraal in 2025, conform het Energietransitieplan.

5.4.3. Consequenties

Wat is bijgesteld ten opzichte van de Kadernota 2018-2027?

Er is voorlopig rekening gehouden met een budget van € 350.000 in 2019 voor het beleidsvoornemen waterketen 'Water van waarde'. Het beleidsvoornemen wordt de komende tijd verder uitgewerkt.

AWP 2.0

De aanbesteding van het grootste projectonderdeel (de renovatie van de persstations) van AWP 2.0 heeft twee inschrijvingen opgeleverd, die fors boven het budget uitkomen. De effecten voor het project en voor zuiveringsbeheer in zijn geheel worden momenteel in kaart gebracht. De feitelijke gunning wordt aangehouden, in afwachting van wat de verdere mogelijkheden zijn om kosten te beperken en doelen te bereiken. Deze afweging zal samen met het bestuur gemaakt worden. Ongeacht de hoge inschrijving zal het afgesproken investeringsvolume gedurende enkele jaren worden overschreden. Gemiddeld genomen is het uitgangspunt echter dat de investeringsuitgaven van Zuiveringsbeheer over de gehele planperiode binnen de afgesproken investeringsvolumes blijven. Via de methodiek van assetmanagement en langetermijn-planning wordt onderzocht of dit uitgangspunt ook op de nog langere termijn gestand kan worden gedaan.

Hoeveel kost het programma in de planperiode?

2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
55.065	55.492	57.101	59.088	58.398	59.489	60.197	60.304	61.095	61.187	62.005

Netto lasten programma 'rioolwater zuiveren' in planperiode (x € 1.000,-)

5.5. Vaarwegen: bevaarbare rivieren, kanalen en havens

Dit programma gaat over veilige en goed bevaarbare vaarwegen en havens, voor zowel beroeps- als recreatievaart. Beroepsvaart en watergebonden bedrijven verlangen met name een betrouwbare en vlotte afwikkeling van het goederenvervoer. Voor recreatievaart is aantrekkelijkheid op en bij het water en in havens belangrijk.

5.5.1. Speerpunten

Risico's beheersen voor waterveiligheid, wateroverlast, droogte en gezond water

- Tot nog toe was het ambitieniveau op het gebied van nautisch beheer (het stellen van verkeersregels) en de handhaving laag. Door het toenemend aantal evenementen en het lokaal toegenomen recreatieve vaarverkeer (Breda, Waterpoort) lijkt de huidige ambitie te laag. Afstemming hierover met gemeenten en andere organiserende partijen ligt voor de hand. Een incident met een schip en een jetski kan immers mensenlevens kosten. De ambitie met betrekking tot het nautisch beheer wordt in deze planperiode vormgegeven.
- Uit verkennende berekeningen is gebleken dat teveel bagger op de vaarwegtrajecten tussen Breda en Zevenbergen (Mark) van invloed is op de maatgevende hoogwaterlijn voor de regionale keringen. Daarnaast kunnen er door bagger waterkwaliteitsrisico's zijn (opwerveling door schepen) en

natuurlijk risico's voor de scheepvaart zelf (niet genoeg diepgang). In deze planperiode wordt een integrale analyse uitgevoerd over de thema's watersystemen, waterveiligheid en vaarwegen (Integrale systeemanalyse Mark-Vliet-Dintelboezem).

Duurzame ontwikkeling van de leefomgeving ondersteunen

- Afgesproken principes van duurzame GWW (green deal) worden zoveel mogelijk vormgegeven binnen het waterschap, dus ook bij bijvoorbeeld baggerprojecten. De opbrengsten en kosten van een duurzame verwerking van baggerspecie wordt in deze planperiode verkend.

Maatschappelijk verantwoord en vernieuwend

- Samen met logistieke bedrijven, jachthavens, gemeenten en provincie (regio West-Brabant) wordt een ruimtelijk-economische visie op vaarwegen in West-Brabant ontwikkeld. Het waterschap brengt waterhuishoudkundige doelstellingen in, zoals de aan- en afvoer van water en ecologische verbindingzones, maar ook KRW-doelen. Door de langere files op de weg kan vervoer over water aantrekkelijker worden. Dit heeft gevolgen voor de toekomstige inrichting van het vaarwegenstelsel.
- In het kader van de circulaire economie wordt ook geëxperimenteerd met het gebruik van bagger voor oeverbeschoeiingen (levensduur 50 jaar).

Effectief en efficiënt

- Diverse partijen in West-Brabant onderhouden (ophaal)bruggen en sluizen. Vaak gaat het maar om een of enkele objecten per organisatie, terwijl er specialistische kennis voor nodig is. Het kan dan interessanter zijn om hiervoor een gezamenlijk onderhoudscontract af te sluiten, zoals gebeurt bij de gezamenlijke maaibesteden. Zo onderhoudt waterschap Brabantse Delta één ophaalbrug (Prinslandsebrug). Dat geldt ook voor het havenschap Moerdijk, de gemeente Roosendaal en de gemeente Waalwijk. Veel expertise moet dan ingehuurd worden.

5.5.2. Resultaten/mijlpalen

Behaald in 2015-maart 2019 (tot eind bestuursperiode)	• Bijdrage aan Waterpoort, door aanlegplaats veerpontje Benedensas, vervangen houtwerk Benedensas en baggerwerk Steenbergsche Vliet/Steenbergsche en Heensche haven. • Twee baggerprojecten samen met gemeenten en derde partijen uitgevoerd. • Duurzame GWW-principes toegepast bij baggerproject Mark-Vlietkanaal en Steenbergsche haven. • Meerjarenplan baggeren vaarwegen opgesteld en ramingen voor kosten onderhoud bruggen, sluizen en oeverbeschoeiingen. • Er is duidelijkheid over de beheergrenzen (vaarweg- en nautisch beheer) tussen waterschap en Rijkswaterstaat, onder andere op de buitenhavens.
	• Visie op vaarwegen in West-Brabant, als medevertrekpunt voor assetmanagement. • Opstellen beleid nautisch beheer, waarbij de ambitie is vormgegeven. • Verkenning duurzame verwerking baggerspecie gereed. • Verkenning gezamenlijke onderhoudscontracten. • Gezamenlijk (financieel) standpunt waterschap en provincie over investeringen onderhoudsprojecten (baggerprojecten, oeverbeschoeiingen, bruggen en sluizen). • Integrale systeemanalyse Mark-Vliet-Dintelboezem is uitgevoerd (programma-overstijgend).
2019-2021 (tot eind Waterbeheerplan)	• Nautisch beheer uitvoeren conform ambitienota. • Opheffen grootste knelpunten vaarwegbeheer, waaronder baggerprojecten met de grootste risico's. • Uitvoeren gezamenlijke onderhoudscontracten.
2022-2028 (tot eind Kadernota)	• Nautisch beheer uitvoeren conform ambitienota. • Uitvoeren mjo's baggeren, oeverbeschoeiingen en onderhoud bruggen en sluizen.

5.5.3. Consequenties

Wat is bijgesteld ten opzichte van de Kadernota 2018-2027?

Er zijn geen aanpassingen doorgevoerd. In de voorgaande Kadernota 2018-2027 is aangekondigd dat er achterstanden zijn ontstaan bij onderhoudswerkzaamheden in de vaarwegen. Het gaat met name om het grootschalig baggeren, waardoor de vaarwegfunctie wordt aangetast en waarbij de waterkwaliteit wordt

belemmerd. Gesprekken met de provincie over verhoging van het investeringsvolume worden naar verwachting in 2018 afgerond en meegenomen in de volgende Kadernota.

Hoeveel kost het programma in de planperiode?

2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
2.136	2.521	2.663	2.667	2.607	2.639	2.590	2.622	2.548	2.641	2.739

Netto lasten programma 'vaarwegen' in planperiode (x € 1.000,-)

5.6. Regulering: vergunningverlening en handhaving

Dit meerjarenprogramma betreft werkzaamheden als het toetsen van plannen, het opstellen van maatwerkvoorschriften bij landelijke regels, het verlenen van vergunningen, toezicht houden op de naleving van regels en indien nodig handhavend optreden. Het gaat dan over zowel landelijke als lokale regelgeving op het gebied van waterveiligheid, voldoende water, waterkwaliteit en een doelmatige afvalwaterzuivering.

5.6.1. Speerpunten

De speerpunten zijn onderverdeeld naar de thema's uit het Waterbeheerplan. De basis van het werk ligt in het beheersen van risico's voor waterveiligheid, wateroverlast, droogte en gezond water. Bij dit thema zijn daarom enkel specifieke punten benoemd.

Risico's beheersen voor waterveiligheid, wateroverlast, droogte en gezond water

- *Het voldoen aan de landelijke kwaliteitscriteria.* Betreffen afspraken over de kwaliteit van de uitvoering en invulling van de taken rondom vergunningverlening, toezicht en handhaving. De afspraken zijn een zelfstandig initiatief van de waterbeheerders.
- *Het oplossen van Keurovertredingen (SODO)*

Duurzame ontwikkeling van de leefomgeving ondersteunen:

Gevolg geven aan de implicaties van de Omgevingswet (2021) voor de fysieke leefomgeving. Het ontwikkelen van benodigde competenties van medewerkers en het aanpassen van processen en werkwijzen binnen dit programma, om uitvoering te geven aan de doelen van de Omgevingswet.

Maatschappelijk verantwoord en vernieuwend:

Hier gaat het om het verbeteren van de klantgerichtheid, door een betere digitale informatievoorziening en meer duidelijkheid voor klanten. De Omgevingswet eist dat wij naar buiten treden als één dienstverlenende overheid. Hiervoor is het nodig dat overheden en uitvoeringsorganisaties intensiever gaan samenwerken, bijvoorbeeld bij de behandeling van (integrale) vergunningsaanvragen.

Effectief en efficiënt:

Het versterken van de samenwerking met andere waterbeheerders en overheden, om de middelen zo effectief en efficiënt mogelijk in te zetten. Denk aan gezamenlijke benchmark, inkoop, risicoprioritering en samenwerking rondom toezichtzaken.

5.6.2. Resultaten/mijlpalen

Behaald in 2015-maart 2019 (tot eind bestuursperiode)	• Project Sloten, oevers en dijken op orde. Afgesproken doelen behaald.
2019-2021 (tot eind Waterbeheerplan)	• Impact Omgevingswet vertaald naar programma en geïmplementeerd. • Vergunningverlening, toezicht en handhaving voldoen aan landelijke kwaliteitscriteria vergunning en handhaving. • Huidige samenwerkingsovereenkomst met de Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant (OMWB) geëvalueerd.
2022-2028 (tot eind Kadernota)	• Waterschapsverordening vastgesteld (vervangt Keur en Algemene Regels). De beleidsregels sluiten hierop aan.

5.6.3. Consequenties

Wat is bijgesteld ten opzichte van de Kadernota 2018-2027?

De Omgevingswet is uitgesteld naar 1 januari 2021 (oorspronkelijk 1 juli 2019). De planning van het vaststellen van de waterschapsverordening verschuift hierdoor van 2020 naar 2022.

Het voldoen aan de landelijke kwaliteitscriteria vergunningen en handhaving is doorgeschoven naar periode 2019-2021. Aan een groot deel van de criteria wordt in 2018 voldaan. Het doorschuiven heeft met name betrekking op benodigde protocollen voor externe afstemming en samenwerking. Het is effectiever deze in spoor te laten lopen van de implementatie van de Omgevingswet.

Hoeveel kost het programma in de planperiode?

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Vergunningen	4.278	4.027	4.031	4.130	4.133	4.238	4.252	4.314	4.399	4.513	4.621
Handhaving	6.342	6.174	5.644	5.531	5.598	5.732	5.791	5.877	5.987	6.136	6.279

Netto lasten programma 'regulering' in planperiode (x € 1.000,-)

5.7. Bedrijfsondersteuning

Dit programmaplan is de verzameling van de volgende onderdelen:

- *Heffing en invordering*: het opleggen en invorderen van de waterschapslasten.
- *Bestuur en externe communicatie*: goed besturen, efficiënt en effectief besluiten nemen en het informeren van en communiceren met de omgeving over het waterschapswerk.
- *Ondersteunende diensten*: de primaire taken soepel, efficiënt en volgens wet- en regelgeving laten verlopen (personeel en organisatie, inkoop, financiën, planning en control, centraal management, geografische informatie, muskusrattenbeheer, calamiteitenorganisatie, ICT, facilitaire zaken, juridische zaken en interne communicatie).
- *Dekkingsmiddelen en saldo*: het plannen en verantwoorden van de dekkingsmiddelen.

5.7.1. Speerpunten

De speerpunten zijn onderverdeeld naar de thema's uit het Waterbeheerplan.

Risico's beheersen voor waterveiligheid, wateroverlast, droogte en gezond water

Het vergroten van het waterbewustzijn en de taak- en naamsbekendheid van het waterschap bij de omgeving.

Maatschappelijk verantwoord en vernieuwend

- Het realiseren van een open bestuurscultuur, waarbij inwoners en bestuur actief betrokken zijn bij de totstandkoming van beleid.
- Het zijn en blijven van een goede en maatschappelijk verantwoorde werkgever, met een moderne en wendbare organisatie. Medewerkers zijn zich bewust van de maatschappelijke en bestuurlijke context waarin ze handelen. Medewerkers werken vanuit hun talent, beschikken over persoonlijk leiderschap en een flexibele houding. Zij zijn gericht op samenwerking met elkaar en de omgeving.

Effectief en efficiënt

- Het stimuleren en borgen van het kwaliteitsdenken in de bedrijfsprocessen, om de juiste producten en diensten te leveren.
- Het inrichten van een efficiënte en veilige informatievoorziening en ICT, gericht op de bestuurs- en organisatiedoelstellingen, trends en maatschappelijke ontwikkelingen.
- Het verbeteren van de kwaliteit van het waterschap en de tevredenheid over de dienstverlening.

5.7.2. Resultaten/mijlpalen

Behaald in 2015-maart 2019 (tot eind bestuursperiode)	• Invoeren van het personeelssysteem Workforce (eHRM). • Uitvoeren van het beleidsvoornemen Samen, soepel, sterk in je werk. • Vaststellen en uitvoeren van duurzaam financieel beleid. • Implementeren van assetmanagement in de bedrijfsvoering (huisvesting).
---	--

	• Vaststellen maatschappelijk verantwoord inkoopbeleid. • Voldoen aan de eisen van de Baseline Informatieveiligheid Waterschappen (BIWA). • In control zijn en blijven van de verbonden partijen. • Afhandelen van de tweede tranche van de Cross Border Lease (en daarmee de CBL als geheel). • Vaststellen kwijtscheldingsbeleid. • Vaststellen en implementeren van bestuurlijke vernieuwing (BOB en sturen op hoofdlijnen). • Uitvoeren plan van aanpak voor het vergroten van waterbewustzijn en taak- en naamsbekendheid bij inwoners. • Vaststellen en uitvoeren plan van aanpak watereducatie. • Voldoen aan de Participatiewet (8,4 fte. ingevuld). • Implementeren integraal kwaliteitsmodel. • Vaststellen Informatie Beleidsplan. • Vereenvoudigen van de financiële en aanpalende processen. • Voorbereiden implementatie van de wet Normalisering rechtspositie ambtenaren. • Bepalen nieuwe kostentoedeling 2019-2023. • Voldoen aan de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG). • Vaststellen en implementeren van beleid voor duurzame toegankelijkheid van digitale (archief)informatie. • Wegwerken van de achterstanden in de bewerking van de archieven (o.a. van voormalige rechtsvoorgangers). • Implementeren van het programma Dienstverlening. • Inrichten van een front office. • Implementatie nieuw zaakstelsel. • Implementeren van de landelijke strategie muskusrattenbestrijding.
2019-2021 (tot eind Waterbeheerplan)	• Uitvoeren van het project Sloten, oevers en dijken op orde; onderdeel oneigenlijk grondgebruik. • Inrichting en uitvoering project Waterschapsverkiezingen. • Uitvoering communicatievisie 2018-2023. • Uitvoeren beleidsvoornemen 'Bestuur & Communicatie: blik op de toekomst'. • Realisatie herijkte visie op dienstverlening. • Bestuur en organisatie zijn voorbereid op invoering van de Omgevingswet. • Implementatie en borgen van Informatie Beleidsplan. • Visie op Digitale transformatie ontwikkeld • Visie op Data op orde en start implementatie • Visie op Werken in 2025 ontwikkeld.
2022-2028 (tot eind Kadernota)	• Bepalen nieuwe kostentoedeling op basis van advies Commissie Aanpassing Belastingstelsel (CAB). • Implementatie visie Werken in 2025.

5.7.3. Consequenties

Wat is bijgesteld ten opzichte van de Kadernota 2018-2027?

Er is jaarlijks een extra bedrag opgenomen van € 200.000,- voor digitale transformatie en € 300.000,- voor verdere invulling van de communicatievisie.

Hoeveel kost het programma in de planperiode?

De lasten voor de ondersteunende programma's zijn hieronder inzichtelijk gemaakt.

Netto lasten programma 'bedrijfssteuning' in planperiode (x € 1.000,-)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Heffing en invordering (7000)	5.830	5.580	5.594	5.531	5.598	5.656	5.729	5.726	5.767	5.813	5.856
Bestuur en externe communicatie (8000)	4.829	5.063	5.198	5.291	5.355	5.222	5.126	5.218	5.314	5.426	5.529
Ondersteunende diensten (200-800)*	25.511	28.052	28.303	28.902	29.008	29.804	30.008	30.635	31.359	32.333	33.237

* De lasten voor de ondersteunende diensten zijn apart inzichtelijk gemaakt. Deze lasten zijn al opgenomen in de lasten van de primaire programma's (1000 t/m 8000), conform de vaste verdeelsleutel.

Het programma-onderdeel 'Dekkingsmiddelen en saldo' is niet in bovenstaand overzicht opgenomen. Dit onderdeel laat de opbrengsten zien en kent zelf geen kosten.

6. Risico's

In deze Kadernota en de bijbehorende meerjarenraming zet het bestuur de koers uit voor de komende jaren. Externe ontwikkelingen, waarop het bestuur geen invloed heeft, kunnen de plannen doorkruisen. In dit hoofdstuk staan de belangrijkste risico's voor de uitvoering van de programma's. Daarmee hebben ze invloed op het behalen van de doelstellingen in de planperiode.

Binnen de waterschappen wordt aan risicomanagement gedaan. Risicomanagement is het identificeren en kwantificeren van risico's, die gevolgen kunnen hebben voor de bedrijfswaarden en het vaststellen van beheersmaatregelen. Binnen het waterschap zijn de volgende bedrijfswaarden geformuleerd:

Bedrijfswaarde	Doel	Gedefinieerd als...
Kosten	Economie	Realisatie overeenkomstig met de plannen vanuit de meerjarenbegroting en waarbij geen verrassingen mogen optreden t.a.v. de financiële restrisico's
Compliance	Verplichtingen	Voldoen aan de gemaakte afspraken per taak binnen de kaders van wet- en regelgeving en het bestuursprogramma
Waterkwantiteit / veiligheid	Droge voeten	Voldoen aan de omgevingsveiligheid alsook het voldoen aan een evenwichtige waterbehoefte
Water- en omgevingskwaliteit / milieu	Schoon water	Leveren van een positieve bijdrage aan de volksgezondheid, natuur en het milieu (bodem, water en lucht)
Imago	Reputatie	De mate waarin het waterschap wordt gezien als professioneel, duurzaam en betrouwbaar
Continuïteit	Bedrijfsvoering	Het doelmatig inzetten van de juiste kennis en capaciteit om dagelijkse werkzaamheden te kunnen uitvoeren en adequaat te kunnen reageren op ontwikkelingen/gebeurtenissen

Bij het vaststellen van de beheersmaatregelen gaat het om de activiteiten waarmee de kans van optreden wordt verkleind of de gevolgen van risico's worden beperkt. Het waterschap beoordeelt ieder jaar opnieuw de kansen en de mogelijke gevolgen van de belangrijkste operationele risico's. De impact van die risico's wordt vergeleken met de bestuurlijk vastgestelde norm voor het weerstandvermogen. Op die manier zorgt het waterschap er voor dat het voldoende weerstandscapaciteit heeft om onvoorziene financiële tegenslagen op te vangen. In bijlage 4 is hierop een uitgebreide toelichting te vinden.

Naast de drie geïnventariseerde risico's met mogelijk grote consequenties voor de bedrijfswaarden, worden ook de belangrijkste ontwikkelingen bij de verbonden partijen kort toegelicht. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een vermelding van de nog lopende zaken, waarvan de risico's bekend en onder controle zijn.

1 Problemen in uitvoering projectportfolio

- **Marktontwikkelingen.** Door de aantrekkende markt stijgen de prijzen van aannemers. Dit kan gevolgen hebben voor de budgetten van de projecten die we hebben geraamd. Een concreet voorbeeld is de aanbesteding van de renovatie van de persstations van de afvalwaterpersleiding (zie paragraaf 5.4: meerjaren programmaplan rioolwater zuiveren).
- **Grondverwerving.** Grondverwerving kan lang duren en vertraging veroorzaken: in veel gevallen heeft het waterschap grond nodig om maatregelen uit te kunnen voeren, bijvoorbeeld voor het verbeteren van de regionale keringen, her-meandering van waterlopen, ecologische verbindingzones of waterberging. Om de kosten te beperken en het draagvlak te vergroten zoekt het waterschap bij het uitvoeren van inrichtingsmaatregelen steeds naar combinaties met plannen van derden. Daardoor is er minder grondverwerving nodig en kan werk met werk gemaakt worden. Ook stimuleert het waterschap burgers en bedrijven om zelf maatregelen te nemen die de waterkwaliteit verbeteren, zoals het bieden van blauwe diensten, de aanleg van akkerranden en natuurvriendelijke oevers. Het waterschap ontkomt er echter niet aan om ook zelf gronden te verwerven.

2 Verlies van functionaliteit assets

- **Uitval zuiveringstechnische werken.** De uitval van een zuiveringsinstallatie als gevolg van externe factoren (brand, ramp, extreem weer) is een risico. Ook veroudering van de installaties en persleidingen, soms in combinatie met uitgesteld onderhoud, verhoogt het risico. De financiële gevolgen kunnen aanzienlijk zijn door claims van derden, boetes van gemeente/EU, kosten lozingsheffing, milieuschade, extra transportkosten en eigen schade. Door assetmanagement en het traject 'Waarde van Water – waterketen betrouwbaar in de basis 2018-2020' werkt het waterschap eraan om deze risico's te verkleinen.
- **Afhankelijkheid van ICT.** Door de afhankelijkheid van ICT neemt het risico toe dat de bedrijfsvoering als gevolg van handelen van eigen medewerkers of externen (on-)bedoeld stil komt te liggen. Als de ICT-voorzieningen wegvallen komt de procesvoering bij zuiveren en peilbeheer gedurende korte of langere tijd stil te liggen, met lozingen van vuil water, hoog water of overstrooming als mogelijke gevolgen. Bij een kwetsbaar gebied als de stad Breda of industriegebied Moerdijk kan dit tot aanzienlijke kosten en

commotie leiden. Door de implementatie van de BIWA (Baseline Informatieveiligheid Waterschappen) zijn er forse stappen gezet. Toch zijn er nog diverse aanbevelingen waarvan de implementatie meer tijd kost.

3. Lozingen van chemische stoffen en illegale stoffen

Illegale lozingen met onverwacht hoge concentraties giftige stoffen kunnen schade veroorzaken aan flora en fauna. Ook kan er schade ontstaan bij de zuiveringen, door een verstoorde procesvoering. De financiële gevolgen kunnen aanzienlijk zijn:

- claims van derden, indien die niet te claimen zijn bij de veroorzaker
- opgelegde boetes
- kosten aan beheersmaatregelen, zoals bodemsanering.

In de risicobeoordeling is de kans op lozingen verhoogd, als gevolg van incidenten die het afgelopen jaar in de branche en bij ons waterschap hebben plaatsgevonden.

Verbonden partijen

Deelname van het waterschap in verbonden partijen brengt risico's met zich mee. Deelname kan verplichte uitgaven met zich meebrengen, waar het waterschap slechts gedeeltelijk op kan sturen. Ongeveer 40% van de directe kosten van het waterschap gaat om in deze verbonden partijen, dat is circa 15% van de totale begroting. Het is een gecompliceerd speelveld: de verbonden partijen zijn zelfstandig, maar ook verweven met het waterschap. Het algemeen bestuur heeft bevoegdheden inzake het oprichten van en deelnemen in verbonden partijen. Het dagelijks bestuur is primair verantwoordelijk voor het aansturen van de verbonden partijen en het behartigen van het belang van de waterschap (zowel in eigenaarschap als in het klantbelang).

In de organisatie is per verbonden partij een rollenscheiding doorgevoerd tussen de eigenaars-/deelnemersrol en de klantrol van het waterschap. Die twee rollen worden per verbonden partij bij twee verschillende procesmanagers belegd, om de bestuurlijk vertegenwoordiger en het bestuur optimaal te kunnen adviseren. Een goede afstemming van de planning- en controlcyclus van verbonden partijen op die van het waterschap is nodig. Zowel bij het waterschap als bij de verbonden partijen is toenemende aandacht voor risicomangement. Primair doel is om beter in control te kunnen zijn. Secundair gaat het ook om het weerstandsvermogen. Vaak zijn er afspraken dat verbonden partijen geen of nauwelijks eigen weerstandsvermogen vormen. Het waterschap dient bij de bepaling van het weerstandsvermogen ook de belangrijkste risico's ten aanzien van de verbonden partijen te beschouwen. Dit vereist een goede afstemming.

Bij enkele verbonden partijen spelen op dit moment ontwikkelingen die relevant zijn om in deze risicoparagraaf te benoemen:

Slibverwerking Noord-Brabant (SNB)

Bij SNB spelen diverse zaken die de continuïteit van de slibverwerking op termijn in gevaar kunnen brengen.

- Waar het gaat om het terugwinnen van grondstoffen zullen de partijen in de keten meer afstemming moeten zoeken om sub-optimalisaties te vermijden. SNB tracht deze afstemming met haar aandeelhouders te vinden.
- Een deel van de reststoffen zet SNB af in Duitsland, in de 'Versatzbau'. Mogelijk komt aan die toepassing een einde omdat Nederland, als enige in de EU, dit niet meer ziet als een nuttige toepassing. Er loopt momenteel een procedure bij de Raad van State.
- De Energiefabrieken zorgen voor een sterke afname in de slibproductie bij sommige klanten van SNB, maar draaien soms niet stabiel genoeg. Het risico is dat de slibtoevoer de komende jaren sterk kan fluctueren. Dit vraagt om afspraken over de opvang van onverwachte extra aanvoer.
- In het regeerakkoord staat dat per 2019 de vrijstelling voor de afvalstoffenbelasting vervalt voor de verwerking van zuiveringsslib. SNB wil samen met de UvW voorkomen dat deze vrijstelling vervalt.
- De fiscale complexiteit neemt toe, vandaar dat SNB de interne controle hierop heeft versterkt in 2017.
- In 1999 is SNB een CBL-transactie aangegaan. De terreinen, gebouwen en installaties zijn verhuurd aan een Amerikaanse investeerder voor een periode van 75 jaar. De investeerder heeft dezelfde activa terugverhuurd aan de vennootschap voor een periode van circa 22 jaar. De vennootschap heeft aan het einde van de termijn van de terughuur de optie om de verhuur af te kopen, dan wel om een servicecontract aan te gaan. De voorwaarden en condities van genoemde opties zijn reeds vastgelegd en beschreven. In verband met de verplichtingen onder de CBL-transactie is er een recht van hypotheek gevestigd op de terreinen. Waterschap Brabantse Delta staat hoofdelijke garant voor deze transactie, samen met twee andere aandeelhouders. Deze garantstelling heeft een contractuele omvang van in totaal € 41,1 miljoen. Onderling hebben de waterschappen die garant staan een verdeling afgesproken inzake bovenstaande garantie. Waterschap Brabantse Delta is voor 35,2% aansprakelijk. Dit is vastgelegd in de samenwerkingsovereenkomst tussen de aandeelhouders.

De oorspronkelijke aandeelhouders, waaronder ook Waterschap Brabantse Delta, hebben de aandeelhouders die na 1 januari 2009 aandeelhouder in SNB zijn geworden, gevrijwaard van enige aansprakelijkheid en schade inzake deze leaseconstructie.

Aquon

De deelnemende waterschappen in Aquon hopen in de zomer van 2019 op basis van een businesscase het besluit te nemen om te komen tot één locatie. Mocht dit besluit niet of pas later worden genomen, dan zal ook het beoogde financiële voordeel niet of pas later worden behaald. Bij een besluitvorming conform uitgestippelde tijdslijn en volgens verwachting opgestelde businesscase, kan een positief risico van 1 miljoen euro worden ingecalculeerd.

Het Waterschapshuis

Het koersplan 'Wijzer naar 2020' biedt een perspectief op een toekomstbestendig Waterschapshuis. Daarin is veel aandacht voor de digitale transformatie. Een voorwaarde voor het laten slagen van het koersplan is de betrokkenheid van de waterschappen en de wil om samen te werken. Het is van essentieel belang om extra capaciteit te organiseren bovenop de huidige formatie. Dit geldt voor alle waterschappen.

Nederlandse Waterschapsbank (NWB)

Door de eisen onder Basel III wordt van de NWB een 'leverage ratio' vereist van 3%. De leverage ratio is ruwweg de verhouding tussen totale activa en de hoeveelheid eigen vermogen van een bank. De exacte ingangsdatum is nog niet definitief vastgesteld, maar dat wordt waarschijnlijk pas na 1 januari 2019. Er zal geen dividend worden uitgekeerd aan de aandeelhouders, totdat voldaan is aan de vereiste norm. Naast winstinhouding kijkt de NWB ook naar mogelijkheden om de eigenvermogenspositie te versterken door het uitgeven van hybride vermogenstitels. De kans is groot dat de NWB een 'verlicht' Basel III-regime krijgt. Om die reden is de tweede tranche hybride kapitaal (tijdelijk) uitgesteld. Uitsluitel over de voorstellen van de EC hierover worden pas in de tweede helft van 2018 verwacht. Deze voorstellen omvatten, naast het uitstel van de ingangsdatum, ook een andere berekeningswijze van de leverage ratio voor promotional banks als de NWB. Onder die voorgestelde berekeningswijze zou de NWB ruim voldoen aan de 3%-eis voor de leverage ratio. De bank heeft er vertrouwen in dat zij zal kunnen blijven voldoen aan alle kapitaaleisen. Naar verwachting wordt in 2019 dividend uitgekeerd. De omvang van het verwachte dividend is nog niet bekend. Voor duurzaam financieel beleid is voorzichtigheidshalve uitgegaan van € 0,5 miljoen aan dividendopbrengsten vanaf 2019. In de praktijk kan er een negatieve of positieve afwijking zijn.

Lopende zaken

In eerdere kadernota's is aandacht besteed aan drie juridische zaken die nog niet afgerond zijn. De risico's hiervan zijn al eerder toegelicht. Deze worden in deze nota nu niet nader beschreven. Het gaat dan om:

- Tariefdifferentiatie wegen;
- Gevolgen brand bij chemische fabriek Moerdijk;
- Verantwoordelijkheid voor beschoeiing.

Kostentoedeling

De Kadernota 2019-2028 is gebaseerd op de kostentoedeling 2014-2018. Het opstellen van de Kostentoedelingsverordening 2019-2023 is in volle gang. Tijdens een extra themasessie op 6 juni 2018 zijn de uitkomsten van het kostentoedelingsonderzoek aan het AB gepresenteerd en heeft het AB hierover gediscussieerd. De uitkomsten worden meegenomen in de ontwerp Kostentoedelingsverordening, waarna de verplichte inspraakprocedure wordt ingezet. De concept Kostentoedelingsverordening zal volgens de planning in september aan het AB ter vaststelling worden aangeboden. De bekendmaking zal plaatsvinden voor 1 januari 2019. De Begroting 2019 zal zodoende op de nieuwe kostentoedeling worden gebaseerd. De nieuwe kostendeling zal voor het eerst de basis voor een Kadernota vormen in 2019, in de Kadernota 2020-2029.

Renteontwikkeling

Ieder jaar wordt bij de Kadernota een inschatting van de renteontwikkeling voor nieuw af te sluiten leningen gemaakt (zie bijlage 1). Hierover wordt een financieel risico gelopen. Als het waterschap een te hoog rentepercentage hanteert in de meerjarenraming, leidt dit tot te hoog geraamde lasten in het meerjarenperspectief (de rentelasten blijken in werkelijkheid lager uit te vallen). Als het waterschap een te laag rentepercentage hanteert in de meerjarenraming, leidt dit tot een tekort, omdat de rentelasten in de praktijk hoger zijn dan werd geraamd. Indien de rente bijvoorbeeld 0,5% te laag wordt ingeschat betekent dit bij een nieuwe lening van 20 miljoen euro dat de rentelasten jaarlijks € 100.000,- hoger zijn dan geprognoseerd. Het financiële risico is beperkt tot de nieuw af te sluiten leningen. De rentepercentages van de reeds afgesloten leningen staan gedurende de looptijd van de lening vast en veranderen dus niet mee met de marktrente. De leningen vervalkalender van het waterschap is gelijkmatig verspreid over de jaren, zodat het renterisico voor het waterschap beperkt is.

Bijlage 1 - Financiële uitgangspunten Kadernota 2019-2028

Het waterschap moet bij de berekening van inkomsten en uitgaven rekening houden met toekomstige financiële ontwikkelingen, die nu nog onzeker zijn. In deze bijlage staan de aannames die het waterschap als uitgangspunt heeft gekozen.

Inflatie

De inflatie zal in 2019 naar schatting uitkomen op 2%, waarbij rekening is gehouden met een beperkt effect van de verhoging van het lage BTW-tarief voor het waterschap. Het beleid van de Europese Centrale Bank (ECB) richt zich op het handhaven van prijsstabiliteit. Als de prijzen op de middellange termijn met net iets minder dan 2% per jaar stijgen, is er sprake van prijsstabiliteit. Op basis van het beleid van de ECB en de verwachting van het CPB, die ten opzichte van de banken wat aan de hoge kant zit, wordt voorgesteld om in de Kadernota 2019-2028 een inflatiepercentage te hanteren van 2% voor de periode 2019-2028. Dit is conform de Kadernota 2018-2027.

Rentevisie

De rentestanden hangen sterk af van de economische situatie en het opkoopprogramma van de Europese Centrale Bank (ECB). Op 18 januari 2017 heeft het waterschap een nieuwe 5-jaars geldlening afgesloten tegen een negatieve rente van 0,151%. Gedurende 2017 zijn er geen grote tussentijdse fluctuaties geweest en heeft de rente zich op het lage niveau gehandhaafd. De toekomstige rente is moeilijk te voorspellen.

Financiële instellingen hebben een kwalitatieve renteverwachting op de lange termijn. Deze wordt doorgaans maar voor één jaar gegeven. Het waterschap heeft voor de inschatting van de rente contact gezocht met andere waterschappen, de Nederlandse Waterschapsbank en Thésor. Daarnaast is gebruik gemaakt van rentevisies van andere financiële instellingen (ABN AMRO, Rabobank en ING). De algemene marktverwachting is dat de rente op termijn (licht) gaat stijgen.

“De opwaartse druk op de rente doet zich vooral voor in het tweede halfjaar 2018 als de ECB meer duidelijkheid gaat verschaffen over de beëindiging van haar obligatieaankopen. In 2019 zal de rente waarschijnlijk licht verder oplopen.” (ABN AMRO maart 2018)

Bij de inschatting van de rente voor een nieuw af te sluiten lening in 2019, wordt de mogelijkheid opengehouden om een langlopende lening aan te trekken, om zo optimaal te kunnen profiteren van de dan nog lage rentestand. In 2017 schommelde de rente voor een langlopende lening rond de 2%. Voor 2019 wordt voorgesteld om de inschatting van de rente op 2,5% te houden en voor de jaren na 2019 is het voorstel om de rente constant te houden op 3%. Ieder jaar wordt bij de nieuwe Kadernota de rente-inschatting geactualiseerd.

Als het waterschap een te hoog rentepercentage hanteert in de meerjarenraming, leidt dit tot te hoog geraamde lasten in het meerjarenperspectief (de rentelasten blijken in werkelijkheid lager uit te vallen). Als het waterschap een te laag rentepercentage hanteert in de meerjarenraming, leidt dit tot een tekort, omdat de rentelasten in de praktijk hoger zijn dan werd geraamd. Dit leidt tot het voorstel om in de meerjarenraming het onderstaande verloop te hanteren.

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
KN 2018-2027	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%
KN 2019-2028	2,5%	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%	3,0%

Verwachte rentevoet per jaar ten behoeve van af te sluiten nieuwe leningen

De tabel laat zien dat de rentevoet in 2019 lager wordt ingeschat dan de rentevoet die in de Kadernota 2019-2028 is gehanteerd. Hierdoor ontstaat een voordeel ten opzichte van de Kadernota 2018-2027.

Personeelslasten

De inschatting van de autonome stijging van de salarissen (opslagpercentage afhankelijk van beoordelingen) is niet gewijzigd ten opzichte van de Kadernota 2018-2027. De autonome loonstijging bedraagt 1% per jaar en neemt vanaf 2019 stapsgewijs af in verband met de uitfasering van de uitloopschalen.

In de Kadernota 2018-2027 werd voor de jaren 2018 en 2019 rekening gehouden met een stijging van de personeelslasten als gevolg van cao-afspraken en premiewijzigingen van 3% per jaar. Hierbij is de extra stijging van de pensioenpremies in de jaren 2018 en 2019 meegenomen. Voor de jaren daarna is uitgegaan van 2%.

De nieuwe cao vormt nog steeds een onzekere factor. De huidige cao liep tot 31 december 2016. Naar verwachting wordt in 2018 een nieuwe cao afgesloten voor de jaren 2017-2019. De effecten hiervan worden de komende maanden duidelijk. In de doorrekening van de personeelslasten voor de Kadernota 2018-2027 is hier zoveel mogelijk op geanticipeerd. Dit leidt ertoe dat voor het jaar 2019 geen mutatie in het percentage wordt voorgesteld, maar rekening wordt gehouden met een stijging van de personeelslasten als gevolg van cao- en premie-effecten van 3%. Voor de jaren daarna (2020-2028) wordt opnieuw uitgegaan van 2%, conform Kadernota 2018-2027.

Energiekosten

In 2019 wekt het waterschap ongeveer 38% van het totale energieverbruik (elektriciteit, warmte, aardgas en olie) zelf op. De klimaatmonitor telt ook de eigen duurzame energieopwekking bij SNB mee, waardoor het percentage eigen duurzame energie 47% wordt. Hiermee is de doelstelling van 40% gehaald.

Het waterschap koopt nog circa 36 miljoen kWh in. Het verwachte elektriciteitsvolume is voor 2018 en 2019 100% ingekocht en voor 2020 circa 60%. De totaalprijs per kWh blijft de komende jaren ongeveer gelijk. De bron van de elektriciteit is duurzame windenergie uit Denemarken.

Reserves

Algemene reserve/calamiteitenreserve

In 2016 is een herijking van het reserve- en voorzieningenbeleid doorgevoerd. Hierin is vastgelegd dat de benodigde omvang van de algemene weerstandsreserve wordt bepaald op basis van een risicoanalyse. Het waterschap streeft naar een omvang binnen de bandbreedte 'voldoende', zoals gedefinieerd door de Universiteit Twente. Dit betekent dat de weerstandscapaciteit een factor 1,2 hoger zou moeten zijn dan de omvang van de risicoportefeuille. Zie bijlage 4 voor de samenvatting van deze berekening. Het eventuele surplus vormt de egaliseringsreserve, die in de planperiode steeds wordt ingezet om een gelijkmatige tariefontwikkeling te bewerkstelligen. Het uitgangspunt is, dat de egaliseringsreserve aan het eind van de planperiode steeds volledig is ingezet. Daarmee zijn de lasten gelijk aan de heffing.

Risico's x factor 1,2 x € 1.000	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Algemene en calamiteiten-reserve watersysteembeheer	1.332	1.344	1.368	1.392	1.428	1.476	1.488	1.536	1.608	1.668
Algemene en calamiteiten-reserve zuiveringsbeheer	3.372	3.432	3.468	3.564	3.624	3.708	3.912	3.888	4.008	4.056

Ontwikkeling algemene reserve/calamiteitenreserve

Tariefegaliseringsreserves

De tariefegaliseringsreserves zijn bedoeld om grote schommelingen in het tarief op te vangen. Als deze reserves niet aanwezig zijn, moet het waterschap alle kostenontwikkelingen direct doorberekenen in de tarieven. Iedere tariefegaliseringsreserve kan groeien door er positieve saldi van de jaarrekening aan toe te voegen.

Taak	Verwachte stand 1-1-2019	Streefwaarde einde planperiode
Watersysteembeheer	6.981	0
Zuiveringsbeheer	6.302	0

Ontwikkeling tariefegaliseringsreserve

Grondslagen tarief watersysteembeheer en zuiveringsheffing

De tarieven voor watersysteembeheer zijn gebaseerd op het aantal inwoners (categorie 'ingezetenen'), de economische waarde (categorie 'gebouwd') en de belastbare hectaren (categorieën 'onbebouwd' en 'natuur'). Het tarief voor de zuiveringsheffing hangt af van het aantal v.e.'s.

Kostentoedelingsverordening

Op grond van de Waterschapswet dient de kostentoedelingsverordening eens in de vijf jaar geheel te worden herzien, op basis van een breed kostentoedelingsonderzoek. In september 2013 heeft het algemeen bestuur de kostentoedelingspercentages voor de begrotingsjaren 2014 tot en met 2018 vastgesteld. De verordening is goedgekeurd door Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant.

De Kadernota 2019-2028 is gebaseerd op de kostentoedeling 2014-2018. Het opstellen van de Kostentoedelingsverordening 2019-2023 is in volle gang. Tijdens een extra themasessie op 6 juni 2018 zijn de uitkomsten van het kostentoedelingsonderzoek aan het AB gepresenteerd en heeft het AB hierover gediscussieerd. De uitkomsten worden meegenomen in de ontwerp Kostentoedelingsverordening, waarna de verplichte inspraakprocedure wordt ingezet. De concept Kostentoedelingsverordening zal volgens de planning in september aan het AB ter vaststelling worden aangeboden.

De bekendmaking zal plaatsvinden voor 1 januari 2019. De Begroting 2019 wordt zodoende op de nieuwe kostentoedeling gebaseerd. De nieuwe kostendeling zal voor het eerst de basis vormen voor de Kadernota 2020-2029.

De verdeling van de kosten van het watersysteembeheer is als volgt vastgesteld:

Categorie watersysteembeheer	Verdeling 2014 e.v.
Ingezetenen	29,4%
Gebouwd	59,6%
Ongebouwd	10,8% <i>Verharde openbare wegen 2,8%</i> <i>Overig ongebouwd 8,0%</i>
Natuur	0,2%

a. Ingezetenen

Ingezetenen nemen 29,4% van de watersysteemheffing voor hun rekening. Dit aandeel hangt samen met de gemiddelde inwonersdichtheid (het aantal inwoners per vierkante kilometer). Het waterschap gaat ervan uit dat het aantal ingezetenen de komende jaren stijgt met ongeveer 2.500 per jaar tot en met 2022. Voor de jaren daarna wordt rekening gehouden met 1.500 per jaar. Deze verhoging is gebaseerd op gegevens van ABF Research (voorheen CBS), dat prognoses maakt over de Nederlandse woningmarkt. Naar verwachting zullen 23.500 ingezetenen geen heffing betalen, omdat zij in aanmerking komen voor kwijtschelding of omdat de aanslag oninbaar is.

b. Gebouwd

De heffing die de categorie 'gebouwd' betaalt, hangt samen met de economische waarde van het gebouwde goed (WOZ-waarde). In het verleden ging het waterschap uit van een gemiddelde economische waarde van € 2.500,- per eenheid. Met ingang van 1 januari 2009 is de heffing een vast percentage van de WOZ-waarde. Het waterschap heeft voor de WOZ-waarde voor 2019 rekening gehouden met een stijging van 2,3%. Daarna is er van uitgegaan dat de WOZ-waarde constant blijft.

c. Ongebouwd

De heffing die de categorie 'ongebouwd' betaalt, hangt samen met de onbebouwde hectares grond. Voor openbare wegen geldt een tariefdifferentiatie van 250%. Voor de jaren 2019 tot en met 2028 wordt rekening gehouden met een daling van 100 hectare per jaar, als gevolg van nieuwbouw en natuurontwikkeling.

d. Natuur

Onder natuurterreinen worden onbebouwde onroerende zaken verstaan, waarvan de inrichting en het beheer (nagenoeg) geheel en duurzaam zijn afgestemd op het behoud of de ontwikkeling van de natuur. Ook bossen en open wateren met een oppervlakte van tenminste één hectare behoren tot de natuurterreinen. Voor het jaar 2019 is uitgegaan van 30.100 hectare natuur. Aangenomen is dat deze oppervlakte in de komende jaren toeneemt met 50 hectare per jaar.

e. Vervuilingseenheden zuiveringsheffing

Aangenomen is dat het aantal huishoudelijke vervuilingseenheden stijgt met ongeveer 3.500 v.e.'s per jaar tot met 2022. Voor de jaren daarna wordt rekening gehouden met een stijging van ongeveer 2.000 v.e.'s. Bij de berekening van het aantal v.e.'s wordt daarnaast rekening gehouden met nieuwe ontwikkelingen bij bedrijven.

Sommige huishoudens en bedrijven betalen geen heffing, omdat zij in aanmerking komen voor kwijtschelding of omdat de heffing oninbaar is. Bij de berekening van de heffing wordt het totale aantal v.e.'s daarom met 51.600 verminderd.

f. Verontreinigingsheffing

Deze belasting heeft als doel het tegengaan van verontreiniging van het oppervlaktewater, als gevolg van het direct lozen vanuit woon/bedrijfsruimten op het oppervlaktewater. Voor de komende jaren is uitgegaan van 5.000 v.e.'s.

Kwijtschelding en oninbaarheid

In de begroting en de meerjarenraming wordt rekening gehouden met een inschatting van kwijtschelding en oninbaarheid van belastingen. Deze wordt gemaakt op basis van voortschrijdend inzicht en verwachte ontwikkelingen. De kwijtscheldingen hebben grotendeels betrekking op ingezetenen en huishoudens. Sinds 2016 wordt ook rekening gehouden met kwijtschelding voor kleine ondernemers/zzp'ers. Voor 2019 wordt uitgegaan van een totale kwijtschelding van circa € 3,3 miljoen. In dit bedrag is de uitbreiding van de

kwijtschelding voor kleine ondernemers/zzp'ers opgenomen (€ 16.000, verdeeld over de ingezetenenheffing en de zuiveringsheffing).

Kwijtschelding	2019
<i>Watersysteemheffing</i>	
- ingezetenen (incl. 0,5% kleine ondernemers/zzp'ers)	€1.176.526
- gebouwd	€18.298
- natuur	
- ongebouwd openbare wegen	
- overig ongebouwd	
<i>Zuiveringsheffing</i>	
- huishoudens	€2.170.153
-kleine ondernemers/zzp'ers	€2.075
totaal	€3.367.052

De bedragen die samenhangen met oninbaarheid variëren van jaar tot jaar. De schommelingen worden met name veroorzaakt door faillissementen van bedrijven. Voor 2019 is rekening gehouden met een totale omvang van oninbare aanslagen van ruim € 900.000.

Oninbaar	2019
<i>Watersysteemheffing</i>	
- ingezetenen	€202.919
- gebouwd (incl.24% bedrijven)	€137.239
- natuur	€173
- ongebouwd openbare wegen	
- overig ongebouwd	€11.110
<i>Zuiveringsheffing</i>	
- huishoudens	€373.812
-bedrijven	€226.560
totaal	€951.813

In 2017 heeft er een onderzoek plaatsgevonden naar de effecten van versoering van het kwijtscheldingsbeleid. De resultaten zijn aan het algemeen bestuur gepresenteerd en zullen worden opgenomen in het overdrachtsdocument voor het nieuwe bestuur in 2019.

Wet Hof en EMU-saldo

Sinds 2014 is de wet Houdbare overheidsfinanciën (wet Hof) van kracht. Deze wet maakt decentrale overheden medeverantwoordelijk voor het terugdringen van het Nederlandse begrotingstekort (EMU-tekort). EU-lidstaten mogen een begrotingstekort van maximaal 3% van het bruto binnenlands product (BBP) hebben en een maximale overheidsschuld van 60% BBP. Bij het niet-nakomen van de afspraken bestaat de mogelijkheid om maatregelen op te leggen aan de decentrale overheden, zoals het faseren van investeringen. Dit correctiemechanisme treedt alleen in werking als decentrale overheden het EMU-saldo meerjarig overschrijden en pas nadat op basis van bestuurlijk overleg is geprobeerd tot een verbetering van het EMU-saldo te komen.

Na bestuurlijk overleg tussen de minister van Financiën en de UvW, IPO en VNG op 28 september 2016, is de tekortnorm voor de gezamenlijke decentrale overheden voor 2017 vastgesteld op 0,3%. Deze tekortnorm is ook van toepassing op 2018 en verder. De ruimte van 0,3% wordt niet nader verdeeld over gemeenten, provincies en waterschappen, met als gevolg dat er op dit moment voor 2018 en verder geen formeel vastgestelde referentiewaarden op het niveau van individuele organisaties zijn.

Vanuit het interbestuurlijk programma gaan de minister van Financiën, UvW, IPO en VNG afspraken maken over een basispad (op basis van raming CPB) voor het EMU-saldo en een iets ruimere EMU-norm (als buffer), zodat bij een beperkte afwijking niet direct sprake is van escalatie naar het correctiemechanisme.

De UvW heeft indicatieve referentiewaarden voor 2018 berekend. Voor het waterschap Brabantse Delta is de indicatieve referentiewaarde voor 2018 € 21,5 miljoen. Voor 2019 is nog geen referentiewaarde bepaald, daarom is de indicatieve referentiewaarde van 2018 aangehouden.

In onderstaande tabel zijn de verwachte EMU-saldi voor de periode 2018-2028 opgenomen.

<i>Bedragen x € 1 miljoen</i>	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
EMU-saldo WBD	-16,2	-15,2	-10,2	-8,6	-7,2	-3,4	-2,7	-3,1	-3,5	-2,9
Referentiewaarde WBD	-21,5	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.
Verschil	5,3									

Verwachte EMU-saldi 2019-2028

	Begroting 2018	Kadernota 2019	Kadernota 2020	Kadernota 2021	Kadernota 2022
LASTEN <i>(alle bedragen x € 1.000)</i>	148.001	150.819	152.441	154.687	155.660
I. kapitaallasten (rente en afschrijving)	46.369	48.465	50.458	51.837	51.165
II. personeelslasten	41.983	43.545	44.141	44.777	45.673
III. goederen en diensten van derden	57.605	56.030	55.778	56.387	57.226
IV. toev. voorzieningen/onvoorzien/stelpost	2.044	2.779	2.064	1.686	1.596
BATEN <i>(alle bedragen x € 1.000)</i>	148.001	150.819	152.441	154.687	155.660
I. rentebaten	45	500	500	500	500
II. personeelsbaten	238	164	156	148	135
III. goederen en diensten aan derden	6.721	5.670	5.745	5.815	6.107
IV. waterschapsbelastingen	124.599	127.233	131.359	136.320	138.395
V. onttrekkingen voorz./res. en geact. lasten	16.398	17.252	14.680	11.905	10.524

Bijlage 2 – Financiële specificatie per waterschapstaak

De onderstaande tabellen geven een financiële specificatie per waterschapstaak. Voor het vaarwegbeheer is een apart scenario opgenomen, omdat het waterschap deze taak in opdracht en voor rekening van de provincie uitvoert.

Kadernota 2019-2028 TAAK ZUIVERINGSHEFFING

NR.	Kadernota 2019-2028 taak zuiveringsheffing <i>alle bedragen x € 1.000</i>	begroting 2018	KN 19-28 jaar 2019	KN 19-28 jaar 2020	KN 19-28 jaar 2021	KN 19-28 jaar 2022	KN 19-28 jaar 2023	KN 19-28 jaar 2024	KN 19-28 jaar 2025	KN 19-28 jaar 2026	KN 19-28 jaar 2027	KN 19-28 jaar 2028	Gemiddeld 2018-2028
1000	Netto lasten programma's												
4000	Planvorming	1.574	1.661	1.698	1.539	1.557	1.594	1.590	1.598	1.632	1.674	1.712	
6000	Bouw en exploitatie zuiveringstechnische werken	55.065	55.492	57.101	59.088	58.398	59.489	60.197	60.304	61.095	61.187	62.005	
6500	Regulering	864	820	834	849	838	857	866	879	895	915	933	
7000	Toezicht en handhaving	1.560	1.956	1.792	1.758	1.779	1.821	1.839	1.866	1.900	1.948	1.949	
8000	Heffing en invordering	2.682	2.543	2.550	2.557	2.561	2.579	2.612	2.611	2.629	2.649	2.669	
9000	Bestuur en communicatie	1.877	1.803	1.864	1.898	1.923	1.882	1.853	1.888	1.924	1.965	2.004	
	Dekkingsmiddelen en saldo	265	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	Totaal netto lasten programma's	63.887	64.276	65.838	67.688	67.056	68.222	68.957	69.145	70.075	70.339	71.271	0
	stijging (daling) netto lasten tov voorg.jaar		0,6%	2,4%	2,8%	-0,9%	1,7%	1,1%	0,3%	1,3%	0,4%	1,3%	1,1%
	Toevoegingen bestemmingsreserve DFB ¹⁾												
	Rentevoordeel herstructurering	791	696	512	302	246	212	190	129	126	109	92	
	Dividend NWB	0	265	265	265	265	265	265	265	265	265	265	
	Onttrekkingen reserves												
	Onttrekking bestemmingsreserve DFB	-942	-871	-801	-732	-664	-598	-533	-469	-406	-346	-290	
	Onttrekking CBL reserve (53%)	-79	-83	-87									
	TOTAAL te dekken netto lasten	63.658	64.283	65.727	67.523	66.903	68.101	68.880	69.070	70.060	70.366	71.338	
	stijging t.o.v. voorgaand jaar %		1,0%	2,2%	2,7%	-0,9%	1,8%	1,1%	0,3%	1,4%	0,4%	1,4%	
	netto lasten kn 18-27		62.947	64.775	65.761	66.003	66.213	67.080	67.463	68.934	69.977		
			1.336	953	1.762	900	1.888	1.800	1.608	1.126	389		
	Opbrengst omslagen												
	Opbrengst heffingen	-61.555	-61.813	-63.779	-66.263	-66.903	-68.101	-68.880	-69.070	-70.060	-70.366	-71.338	
	Opbrengst heffingen voorgaande jaren												
	TOTAAL opbrengst omslagen	-61.555	-61.813	-63.779	-66.263	-66.903	-68.101	-68.880	-69.070	-70.060	-70.366	-71.338	
	Onttrekking (-) /toevoeging (+) egalisaties.	-2.102	-2.470	-1.948	-1.260	0	0	0	0	0	0	0	
	TOTAAL dekking	-63.658	-64.283	-65.727	-67.523	-66.903	-68.101	-68.880	-69.070	-70.060	-70.366	-71.338	
	Vervuilingseenheden												
	Bruto op te leggen aantal v.e. huishoudens	825.830	834.720	838.220	841.720	845.220	847.220	849.220	851.220	853.220	855.220	857.220	
	Bruto op te leggen aantal v.e. bedrijven	393.250	367.985	367.985	367.985	367.985	367.985	367.985	367.985	367.985	367.985	367.985	
	Oninbaar v.e. huishoudens	7.330	6.961	6.990	7.019	7.049	7.065	7.082	7.099	7.115	7.132	7.149	
	Kwijtschelding v.e. huishoudens	39.620	40.413	40.582	40.751	40.921	41.018	41.115	41.211	41.308	41.405	41.502	
	Oninbaar v.e. bedrijven	4.800	4.219	4.219	4.219	4.219	4.219	4.219	4.219	4.219	4.219	4.219	
	Kwijtschelding v.e. bedrijven	70	39	39	39	39	39	39	39	39	40	40	
	Netto op te leggen aantal v.e.	1.167.260	1.151.074	1.154.375	1.157.676	1.160.978	1.162.864	1.164.750	1.166.637	1.168.523	1.170.410	1.172.294	
	Lasten per v.e.	54,54	55,85	56,94	58,33	57,63	58,56	59,14	59,20	59,96	60,12	60,85	
	Heffing per v.e. in euro's	52,74	53,70	55,25	57,24	57,63	58,56	59,14	59,20	59,96	60,12	60,85	
	Stijging (+) /daling (-) t.o.v. voorgaand jaar		1,8%	2,9%	3,6%	0,7%	1,6%	1,0%	0,1%	1,3%	0,3%	1,2%	1,4%
	kadernota 2018-2027/begroting 2018 tarieven	52,74	52,45	54,10	56,24	56,54	56,65	57,32	57,58	58,76	59,58		
	- stijging (daling) tov voorg.jaren		-0,5%	3,1%	4,0%	0,5%	0,2%	1,2%	0,4%	2,1%	1,4%		1,4%
	Ontwikkeling egalisatiereserve ZB												
	Egalisatiereserve per 1-1	8.564	6.302	3.796	1.752	432	348	144	168	48	(0)	(0)	
	Onttrekking/toevoeging egalisaties. lopend jaar	(2.102)	(2.470)	(1.948)	(1.260)	0	0	0	0	0	0	0	
	Egalisatiereserve per 31-12	6.462	3.832	1.848	492	432	348	144	168	48	(0)	(0)	
	Stand overige reserves per 31-12												
	Algemene/calamiteiten reserve (incl. wachtgeld)	3.998	3.432	3.468	3.564	3.624	3.708	3.912	3.888	4.008	4.056	4.056	
	Bestemmingsreserve duurzaam fin beleid (DFB)	2.552	2.636	2.613	2.448	2.295	2.174	2.097	2.022	2.007	2.034	2.101	
	Bestemmingsreserve Persoonsgebonden basisbudget	125	237	237	237	237	237	237	237	237	237	237	
	CBL reserve (53%)	170	87										

¹⁾ De financiële meevallers die, conform afspraak uit de Kadernota 2017-2026, worden toegevoegd aan de bestemmings-reserve duurzaam financieel beleid dienen te worden gecorrigeerd op de totale netto lasten van de programma's.

Kadernota 2019-2028 TAAK WATERSYSTEEMBEHEER

Nr.	Kadernota 2019-2028 TAAK WATERSYSTEEMBEHEER	begroting 2018	KN 19-28 jaar 2019	KN 19-28 jaar 2020	KN 19-28 jaar 2021	KN 19-28 jaar 2022	KN 19-28 jaar 2023	KN 19-28 jaar 2024	KN 19-28 jaar 2025	KN 19-28 jaar 2026	KN 19-28 jaar 2027	KN 19-28 jaar 2028	Gemiddeld 2018-2028
	<i>alle bedragen x € 1.000</i>												
	Netto lasten programma's												
1000	Planvorming	3.861	4.998	5.065	5.136	5.188	5.302	4.966	4.924	5.028	5.158	5.272	
2000	Aanleg en onderhoud waterkeringen	14.382	15.363	15.371	16.300	16.858	17.412	17.524	18.096	17.523	17.665	17.777	
3000	Inrichting en onderhoud watersystemen	34.198	34.546	35.230	34.837	35.467	36.103	36.817	37.278	37.983	38.700	39.653	
5000	Inrichting en onderhoud vaarwegen en havens	1.183	1.508	1.584	1.592	1.561	1.587	1.562	1.583	1.552	1.609	1.571	
6000	Regulering	3.296	3.102	3.095	3.175	3.187	3.270	3.274	3.322	3.387	3.476	3.491	
6500	Toezicht en handhaving	4.589	4.018	3.686	3.618	3.662	3.748	3.785	3.840	3.911	4.008	4.011	
7000	Heffing en invordering	3.148	2.985	2.993	3.001	3.007	3.028	3.066	3.065	3.086	3.110	3.133	
8000	Bestuur en communicatie	2.952	3.413	3.490	3.552	3.594	3.506	3.442	3.502	3.566	3.641	3.708	
9000	Dekkingsmiddelen en saldo	235	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	TOTAAL netto lasten programma's	67.844	69.933	70.514	71.211	72.524	73.956	74.436	75.610	76.037	77.368	78.615	
	Opbrengst verontreinigingsheffing	-252	-270	-278	-287	-289	-294	-297	-297	-301	-301	-305	
	Toevoegingen bestemmingsreserve DFB ¹⁾												
	Dividend NWB		235	235	235	235	235	235	235	235	235	235	
	Rentevoordeel herstructurering	680	611	478	309	273	251	231	158	154	133	112	
	Risico-opslag VZM overlastmaatregelen		400										
	Onttrekkingen reserves												
	Onttrekking bestemmingsreserve DFB	-1.933	-1.792	-1.654	-1.518	-871	-486	-466	-393	-389	-368	-347	
	Onttrekking CBL reserve (47%)	-70	-73	-77									
	TOTAAL te dekken netto lasten	66.270	69.043	69.218	69.950	71.872	73.662	74.140	75.313	75.736	77.067	78.310	
	stijging t.o.v. voorgaand jaar %		4,2%	0,3%	1,1%	2,7%	2,5%	0,6%	1,6%	0,6%	1,8%	1,6%	1,7%
	<i>netto lasten kn 18-27</i>		69.093	69.390	70.024	71.970	73.021	73.984	75.055	75.581	76.655		
			(50)	(171)	(73)	(98)	641	156	258	155	412		
	Opbrengst omslagen												
	Opbrengst omslagen	(62.792)	(65.151)	(67.302)	(69.770)	(71.203)	(73.662)	(74.140)	(75.313)	(75.736)	(77.067)	(78.310)	
	Opbrengst omslagen voorgaande jaren												
	TOTAAL omslagen	(62.792)	(65.151)	(67.302)	(69.770)	(71.203)	(73.662)	(74.140)	(75.313)	(75.736)	(77.067)	(78.310)	
	Onttrekking (-) /toevoeging (+) egalisaties.	(3.478)	(3.892)	(1.916)	(180)	(668)	0	0	0	0	0	0	
	TOTAAL dekking	(66.270)	(69.043)	(69.218)	(69.950)	(71.872)	(73.662)	(74.140)	(75.313)	(75.736)	(77.067)	(78.310)	
	Ontwikkeling egalisatiereserve WS												
	Egalisatiereserve per 1-1	8.178	6.981	3.065	1.125	908	192	180	132	60	(0)	(0)	
	(Onttrekking)/toev. egalisaties. lopend jaar	(3.478)	(3.892)	(1.916)	(180)	(668)	0	0	0	0	0	0	
	Reservering rechtzaak reikwijdte begrip openbare verharde wegen	(660)											
	Egalisatiereserve per 31-12	4.040	3.089	1.149	944	240	192	180	132	60	(0)	(0)	
	Stand overige reserves per 31-12												
	Algemene/calamiteiten reserve (incl. wachtgeld)	1.427	1.344	1.368	1.392	1.428	1.476	1.488	1.536	1.608	1.668	1.668	
	Bestemmingsreserve duurzaam fin beleid (DFB)	2.390	2.279	1.338	363	0	0	0	0	0	0	0	
	Reservering rechtzaak reikwijdte begrip openbare verharde w	660	660	660	660	660	660	660	660	660	660	660	
	Bestemmingsreserve Persoonsgebonden basisbudget WS	125	237	237	237	237	237	237	237	237	237	237	
	CBL reserve (47%)	150	77	0	0	0	0	0	0	0	0	0	

¹⁾ De financiële meevallers die, conform afspraak uit de Kadernota 2017-2026, worden toegevoegd aan de bestemmings-reserve duurzaam financieel beleid' dienen te worden gecorrigeerd op de totale netto lasten van de programma's.

Kadernota 2019-2028 TAAK WATERSYSTEEMBEHEER
SPECIFICATIE OPBRENGST WATERSYSTEEM X C 1000,-

Specificatie opbrengst Watersysteembeheer <i>alle bedragen x € 1.000</i>	begroting 2018	KN 19-28 jaar 2019	KN 19-28 jaar 2020	KN 19-28 jaar 2021	KN 19-28 jaar 2022	KN 19-28 jaar 2023	KN 19-28 jaar 2024	KN 19-28 jaar 2025	KN 19-28 jaar 2026	KN 19-28 jaar 2027	KN 19-28 jaar 2028	Gemiddeld 2018-2028
TOTAAL te dekken netto lasten Watersysteembeheer	66.270	69.043	69.218	69.950	71.872	73.662	74.140	75.313	75.736	77.067	78.310	
Splitsing over belanghebbenden:												
ingezetenen: 29,4%	19.483	20.299	20.350	20.565	21.130	21.657	21.797	22.142	22.266	22.658	23.023	
gebouwd: 59,6%	39.497	41.150	41.254	41.690	42.836	43.903	44.187	44.887	45.138	45.932	46.673	
natuur: 0,2%	133	138	138	140	144	147	148	151	151	154	157	
ongebouwd: 10,8%	7.157	7.457	7.476	7.555	7.762	7.955	8.007	8.134	8.179	8.323	8.457	
Uitwerking per onderdeel:												
INGEZETENEN												
-TOTAAL netto lasten	19.483	20.299	20.350	20.565	21.130	21.657	21.797	22.142	22.266	22.658	23.023	
- aantal bruto ingezetenen	345.950	349.530	352.030	354.530	357.030	358.530	360.030	361.530	363.030	364.530	366.030	
- oninbaar	3.280	3.454	3.479	3.504	3.528	3.543	3.558	3.573	3.588	3.602	3.617	
- kwijtschelding	19.670	20.027	20.170	20.314	20.457	20.543	20.629	20.715	20.801	20.887	20.973	
- aantal netto ingezetenen	323.000	326.049	328.381	330.713	333.045	334.444	335.843	337.243	338.642	340.041	341.440	
- lasten per ingezetene	60,32	62,26	61,97	62,18	63,45	64,75	64,90	65,66	65,75	66,63	67,43	
-omslag per ingezetene	57,24	58,75	60,26	62,02	62,86	64,75	64,90	65,66	65,75	66,63	67,43	
- stijging (+) / daling (-) t.o.v. voorgaand jaar		2,6%	2,6%	2,9%	1,3%	3,0%	0,2%	1,2%	0,1%	1,3%	1,2%	1,7%
- tarief kadernota 2018-2027/begroting 2018	57,24	61,10	63,00	63,30	64,78	65,44	66,02	66,70	66,88	67,55		1,9%
- stijging t.o.v. voorgaand jaar %		6,8%	3,1%	0,5%	2,3%	1,0%	0,9%	1,0%	0,3%	1,0%		
- opbrengst omslag totaal	18.488	19.154	19.787	20.512	20.934	21.657	21.797	22.142	22.266	22.658	23.023	
- onttrekking egaliseringsreserve	(996)	(1.144)	(563)	(53)	(197)	0	0	0	0	0	0	
Gebouwd Het tarief voor gebouwd is een vast % van de WOZ-waarde (voor 2017 is dit 0,0352% t.o.v. 0,0332% voor 2016)												
-TOTAAL netto lasten gebouwd	39.497	41.150	41.254	41.690	42.836	43.903	44.187	44.887	45.138	45.932	46.673	
- eenheid economische waarde (x2.500) (x1.000)	40.550	42.610	42.610	42.610	42.610	42.610	42.610	42.610	42.610	42.610	42.610	
- oninbaar	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	
- kwijtschelding	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	
- aantal netto econ.waarde	40.380	42.440	42.440	42.440	42.440	42.440	42.440	42.440	42.440	42.440	42.440	
- lasten p/eenh. econ.waarde (o.b.v. econ.w. x2.500)	0,98	0,97	0,97	0,98	1,01	1,03	1,04	1,06	1,06	1,08	1,10	
omslag p/eenh. econ.waarde (o.b.v. ec.w. x 2.500)	0,926	0,91	0,95	0,98	1,00	1,03	1,04	1,06	1,06	1,08	1,10	
- stijging (+) / daling (-) t.o.v. voorgaand jaar		-1,2%	3,3%	3,7%	2,1%	3,5%	0,6%	1,6%	0,6%	1,8%	1,6%	1,7%
- tarief kadernota 2018-2027/begroting 2018	0,93	0,99	1,03	1,04	1,07	1,08	1,10	1,11	1,12	1,14		2,3%
- stijging t.o.v. voorgaand jaar %		7,2%	3,6%	0,9%	2,8%	1,5%	1,3%	1,4%	0,7%	1,4%		
- opbrengst omslag totaal	37.387	38.830	40.112	41.583	42.437	43.903	44.187	44.887	45.138	45.932	46.673	
- ontr. egaliseringsreserve	(2.110)	(2.320)	(1.142)	(108)	(398)	0	0	0	0	0	0	
natuur												
-TOTAAL netto lasten	133	138	138	140	144	147	148	151	151	154	157	
- aantal bruto belastbare ha	30.050	30.100	30.150	30.200	30.250	30.300	30.350	30.400	30.450	30.500	30.550	
- oninbaar	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	
- aantal netto belastbare ha	30.010	30.060	30.110	30.160	30.210	30.260	30.310	30.360	30.410	30.460	30.510	
- lasten per belastbare ha.	4,42	4,59	4,60	4,64	4,76	4,87	4,89	4,96	4,98	5,06	5,13	
omslag per belastbare ha.	4,19	4,33	4,47	4,63	4,71	4,87	4,89	4,96	4,98	5,06	5,13	
- stijging (+) / daling (-) t.o.v. voorgaand jaar		3,4%	3,1%	3,5%	1,9%	3,3%	0,5%	1,4%	0,4%	1,6%	1,4%	2,1%
- tarief kadernota 2018-2027/begroting 2018	4,19	4,46	4,61	4,64	4,77	4,83	4,88	4,95	4,97	5,03		2,1%
- stijging t.o.v. voorgaand jaar %		6,4%	3,4%	0,7%	2,6%	1,3%	1,2%	1,3%	0,5%	1,3%		
- opbrengst omslag totaal	126	130	135	140	142	147	148	151	151	154	157	
- ontr. egaliseringsreserve	(7)	(8)	(4)	(0)	(1)	0	0	0	0	0	0	
ONGEBOUWD												
-TOTAAL netto lasten	7.157	7.457	7.476	7.555	7.762	7.955	8.007	8.134	8.179	8.323	8.457	
- aantal bruto belastbare ha verharde openbare wegen	9.900	9.600	9.600	9.600	9.600	9.600	9.600	9.600	9.600	9.600	9.600	
- aantal bruto belastbare ha overige ongebouwd	93.000	93.270	93.170	93.070	92.970	92.870	92.770	92.670	92.570	92.470	92.370	
- oninbaar ongebouwd	200	200	200	200	200	200	200	200	200	200	200	
- aantal netto belastbare ha	102.700	102.670	102.570	102.470	102.370	102.270	102.170	102.070	101.970	101.870	101.770	
- lasten per belastbare ha. Verharde openbare wegen	196,24	206,03	206,72	209,07	214,98	220,51	222,12	225,81	227,26	231,44	235,36	
- lasten per belastbare ha. ov ongebouwd	56,07	58,87	59,06	59,73	61,42	63,00	63,46	64,52	64,93	66,13	67,25	
-omslag per belastbare ha. wegen	186,50	194,42	201,00	208,54	212,99	220,51	222,12	225,81	227,26	231,44	235,36	
-omslag per belastbare ha. Overig ongebouwd	53,29	55,55	57,43	59,58	60,85	63,00	63,46	64,52	64,93	66,13	67,25	
- stijging (+) / daling (-) t.o.v. voorgaand jaar		4,2%	3,4%	3,8%	2,1%	3,5%	0,7%	1,7%	0,6%	1,8%	1,7%	2,4%
- tarief kadernota 2018-2027/begroting 2018	186,50	198,95	206,18	208,22	214,18	217,48	220,52	223,89	225,63	229,02		2,3%
- tarief kadernota 2018-2027/begroting 2018	53,29	56,84	58,91	59,49	61,19	62,14	63,01	63,97	64,47	65,44		
- stijging t.o.v. voorgaand jaar %		6,7%	3,6%	1,0%	2,9%	1,5%	1,4%	1,5%	0,8%	1,5%		
- opbrengst omslag totaal	6.791	7.036	7.269	7.535	7.690	7.955	8.007	8.134	8.179	8.323	8.457	
- ontr. egaliseringsreserve	(366)	(420)	(207)	(19)	(72)	0	0	0	0	0	0	
TOTAAL opbrengst waterkwantiteitsomslag belastingjaar	62.792	65.151	67.302	69.770	71.203	73.662	74.140	75.313	75.736	77.067	78.310	

Kadernota 2019-2028: SCENARIO FUNCTIE VAARWEGENBEHEER

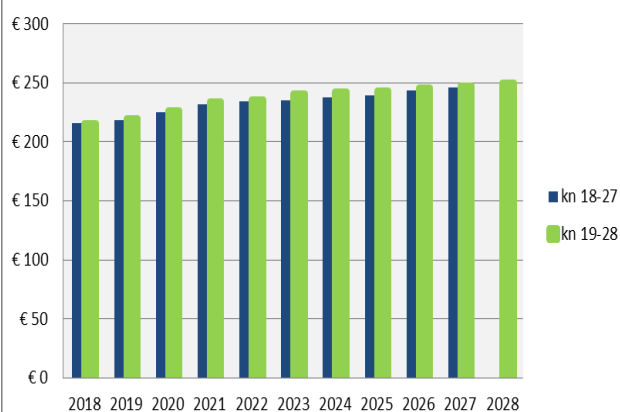
NR.	Kadernota 2019-2028 taak Vaarwegenbeheer <i>alle bedragen x € 1.000</i>	begroting 2018	KN 19-28 jaar 2019	KN 19-28 jaar 2020	KN 19-28 jaar 2021	KN 19-28 jaar 2022	KN 19-28 jaar 2023	KN 19-28 jaar 2024	KN 19-28 jaar 2025	KN 19-28 jaar 2026	KN 19-28 jaar 2027	KN 19-28 jaar 2028
	Netto lasten programma's											
1000	Planvorming	83	89	89	91	93	95	97	99	102	104	106
5000	Inrichting en onderhoud vaarwegen en havens	953	1.014	1.079	1.075	1.046	1.052	1.029	1.038	997	1.032	1.071
6000	Regulering	117	105	103	106	108	111	112	114	118	121	125
6500	Toezicht en handhaving	192	200	166	155	158	162	166	170	175	181	186
	TOTAAL te dekken netto lasten	1.345	1.408	1.437	1.427	1.404	1.421	1.404	1.423	1.391	1.438	1.488
	stijging (+) / daling (-) t.o.v. voorgaand jaar		+4,7%	+2,0%	-0,7%	-1,6%	+1,2%	-1,2%	+1,3%	-2,2%	+1,1%	+6,9%
	<i>kadernota 2017-2026 /begroting 2017</i>	<i>1.435</i>	<i>1.425</i>	<i>1.456</i>	<i>1.518</i>	<i>1.540</i>	<i>1.509</i>	<i>1.518</i>	<i>1.462</i>	<i>1.508</i>	<i>1.522</i>	
	Bijdrage provincie Noord Brabant	(1.345)	(1.408)	(1.437)	(1.427)	(1.404)	(1.421)	(1.404)	(1.423)	(1.391)	(1.438)	(1.488)

Bijlage 3 – Voorbeeldaanslagen

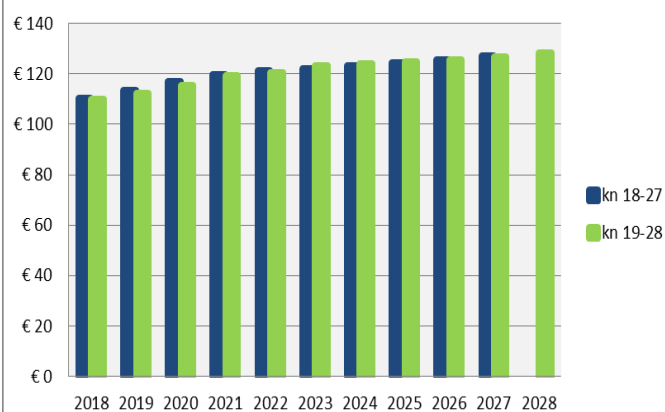
Tarieven	Begr. 2018	2019	2020	2021	2022	kadernota 2019-2028						Gemiddeld 2018-2028 KN 19-28	Gemiddeld 2017-2027 KN 18-27
Watersysteembeheer													
Ingezetenen	€ 57,24	€ 58,75 2,6%	€ 60,26 2,6%	€ 62,02 2,9%	€ 62,86 1,3%	€ 64,75 3,0%	€ 64,90 0,2%	€ 65,66 1,2%	€ 65,75 0,1%	€ 66,63 1,3%	€ 67,43 1,2%	1,7%	2,2%
Gebouwd	€ 0,93	€ 0,91 -1,2%	€ 0,95 3,3%	€ 0,98 3,7%	€ 1,00 2,1%	€ 1,03 3,5%	€ 1,04 0,6%	€ 1,06 1,6%	€ 1,06 0,6%	€ 1,08 1,8%	€ 1,10 1,6%	1,7%	2,6%
Natuurterreinen	€ 4,19	€ 4,33 3,4%	€ 4,47 3,1%	€ 4,63 3,5%	€ 4,71 1,9%	€ 4,87 3,3%	€ 4,89 0,5%	€ 4,96 1,4%	€ 4,98 0,4%	€ 5,06 1,6%	€ 5,13 1,4%	2,1%	2,3%
Ongebouwd wegen	€ 186,50	€ 194,42 4,2%	€ 201,00 3,4%	€ 208,54 3,8%	€ 212,99 2,1%	€ 220,51 3,5%	€ 222,12 0,7%	€ 225,81 1,7%	€ 227,26 0,6%	€ 231,44 1,8%	€ 235,36 1,7%	2,4%	2,8%
Overig ongebouwd	€ 53,29	€ 55,55 4,2%	€ 57,43 3,4%	€ 59,58 3,7%	€ 60,85 2,1%	€ 63,00 3,5%	€ 63,46 0,7%	€ 64,52 1,7%	€ 64,93 0,6%	€ 66,13 1,8%	€ 67,25 1,7%	2,4%	2,8%
Zuiveringsbeheer													
v.e.-tarief	€ 52,74	€ 53,70 1,8%	€ 55,25 2,9%	€ 57,24 3,6%	€ 57,63 0,7%	€ 58,56 1,6%	€ 59,14 1,0%	€ 59,20 0,1%	€ 59,96 1,3%	€ 60,12 0,3%	€ 60,85 1,2%	1,4%	1,2%

Voorbeeldaanslagen	Begr. 2018	2019	2020	2021	2022	kadernota 2019-2028						Gemiddeld 2018-2028 KN 19-28	Gemiddeld 2017-2027 KN 18-27
Huishoudens													
Meerpersoons huishouden, huurwoning, 3 ve	€ 215,44	€ 219,85 2,0%	€ 226,01 2,8%	€ 233,74 3,4%	€ 235,74 0,9%	€ 240,44 2,0%	€ 242,31 0,8%	€ 243,27 0,4%	€ 245,62 1,0%	€ 246,99 0,6%	€ 249,99 1,2%	1,5%	1,5%
Eenpersoons huishouden, huurwoning, 1 ve	€ 109,97	€ 112,45 2,3%	€ 115,51 2,7%	€ 119,26 3,3%	€ 120,48 1,0%	€ 123,32 2,4%	€ 124,04 0,6%	€ 124,86 0,7%	€ 125,71 0,7%	€ 126,75 0,8%	€ 128,28 1,2%	1,6%	1,7%
Meerpersoons huishouden, koopwoning € 200.000, 3 ve	€ 289,51	€ 293,04 1,2%	€ 301,62 2,9%	€ 312,12 3,5%	€ 315,73 1,2%	€ 323,20 2,4%	€ 325,61 0,7%	€ 327,88 0,7%	€ 330,70 0,9%	€ 333,58 0,9%	€ 337,97 1,3%	1,6%	1,8%
Eenpersoons huishouden, koopwoning € 200.000, 1 ve	€ 184,04	€ 185,64 0,9%	€ 191,12 3,0%	€ 197,65 3,4%	€ 200,48 1,4%	€ 206,07 2,8%	€ 207,33 0,6%	€ 209,47 1,0%	€ 210,79 0,6%	€ 213,33 1,2%	€ 216,26 1,4%	1,6%	2,1%
Bedrijven													
Natuurterreinen, 1000 ha	€ 4.190,78	€ 4.334,70 3,4%	€ 4.470,44 3,1%	€ 4.626,64 3,5%	€ 4.713,90 1,9%	€ 4.868,60 3,3%	€ 4.892,11 0,5%	€ 4.961,35 1,4%	€ 4.980,97 0,4%	€ 5.060,20 1,6%	€ 5.133,39 1,4%	2,1%	2,3%
Agrarisch bedrijf, € 400.000, 40 ha grond, 3 ve	€ 2.437,79	€ 2.529,41 3,8%	€ 2.614,10 3,3%	€ 2.711,70 3,7%	€ 2.766,98 2,0%	€ 2.861,36 3,4%	€ 2.882,52 0,7%	€ 2.927,58 1,6%	€ 2.947,31 0,7%	€ 2.998,55 1,7%	€ 3.048,34 1,7%	2,3%	2,7%
Gemeente 600 ha wegen	€ 111.900,89	€ 116.650,96 4,2%	€ 120.599,13 3,4%	€ 125.121,96 3,8%	€ 127.791,14 2,1%	€ 132.308,28 3,5%	€ 133.272,23 0,7%	€ 135.488,94 1,7%	€ 136.356,96 0,6%	€ 138.863,87 1,8%	€ 141.215,63 1,7%	2,4%	2,8%
Groothandel, € 2.400.000, 7 ve	€ 1.257,99	€ 1.254,23 -0,30%	€ 1.294,09 3,2%	€ 1.341,27 3,6%	€ 1.363,31 1,6%	€ 1.403,02 2,9%	€ 1.413,48 0,7%	€ 1.429,77 1,2%	€ 1.440,72 0,8%	€ 1.459,82 1,3%	€ 1.481,71 1,5%	1,7%	2,2%
Productiebedrijf voedingsmiddelen, € 12.000.000, 300 ve	€ 20.264,74	€ 20.501,64 1,2%	€ 21.111,69 3,0%	€ 21.874,40 3,6%	€ 22.087,58 1,0%	€ 22.534,43 2,0%	€ 22.738,68 0,9%	€ 22.838,12 0,4%	€ 23.091,87 1,1%	€ 23.231,14 0,6%	€ 23.534,62 1,3%	1,5%	1,5%

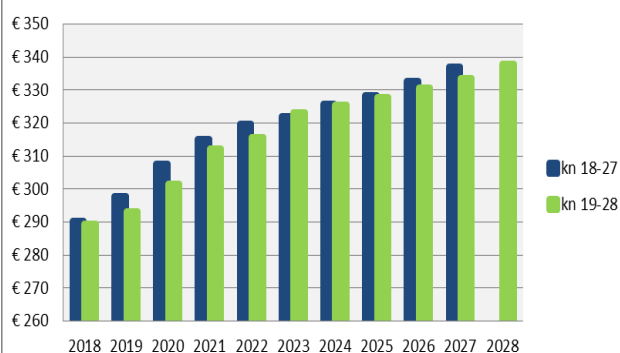
Meerpersoonshuishouden, huurhuis

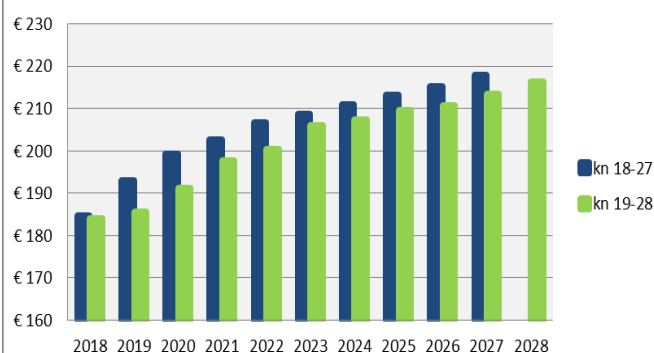
Eenpersoonshuishouden, huurhuis

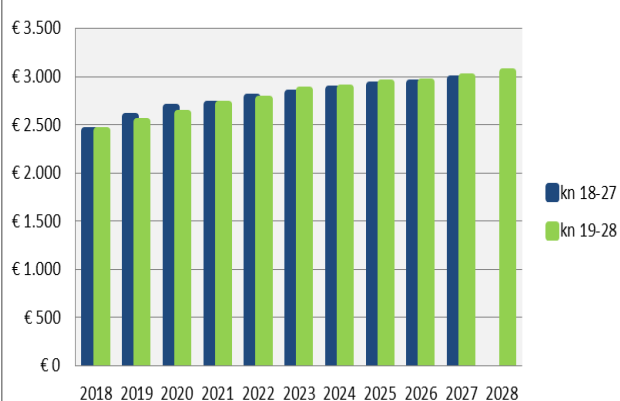
Meerpersoonshuishouden, eigen woning WOZ € 200.000

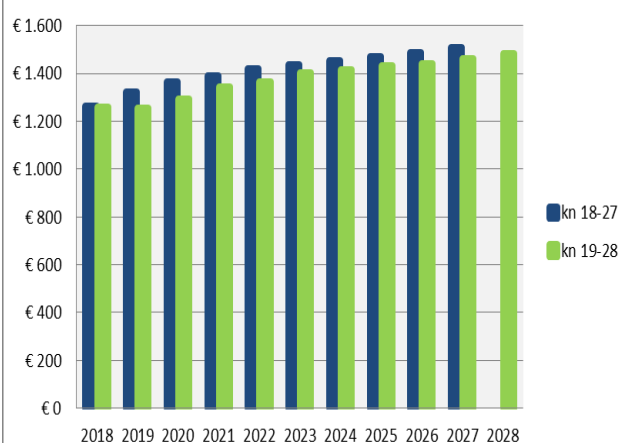
Eenpersoonshuishouden, eigen woning WOZ € 200.000

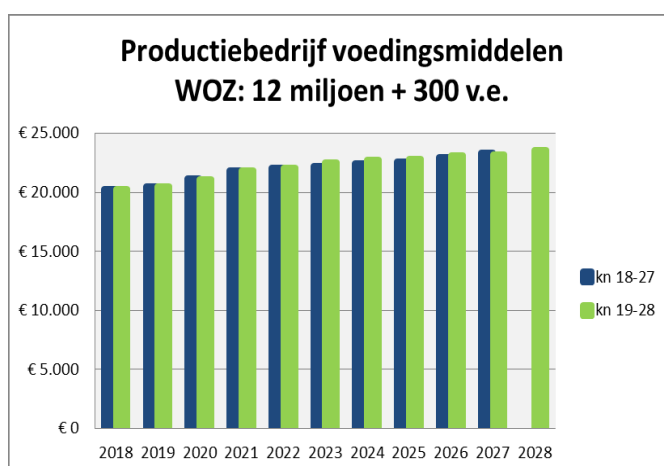
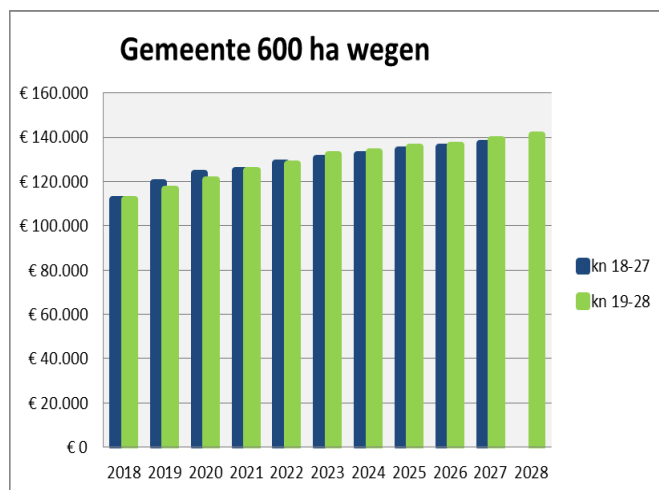
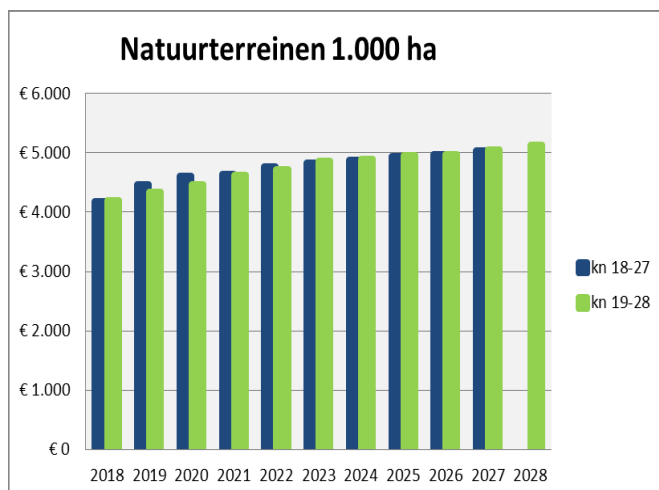

Agrarisch bedrijf WOZ: € 400.000 + 40 ha + 3 v.e.

Groothandel WOZ: € 2.400.000 + 7 v.e.

Bijlage 4 – Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen van het waterschap is het vermogen om onvoorziene financiële tegenslagen op te vangen, rekening houdend met de risico's die het waterschap loopt. Waterschap Brabantse Delta beoordeelt ieder jaar opnieuw de kansen en de gevolgen van de belangrijkste risico's en vergelijkt de risico's met de norm voor het weerstandsvermogen. Het is van belang hier te benoemen dat het gaat om de restrisico's na het treffen van beheersmaatregelen. Alles wat is afgedekt door beheersmaatregelen (zoals verzekeringen) vormt geen (rest)risico meer. Op deze manier houdt het waterschap zicht op de benodigde weerstandscapaciteit en voldoet het aan de verplichting uit de Waterschapswet. De Waterschapswet verlangt namelijk van waterschappen dat zij inzicht hebben in hun risico's en de financiële middelen om deze risico's af te kunnen dekken.

Aanpak

Net als voorgaande jaren heeft het waterschap de inschatting van de risico's geactualiseerd. Een adviesbureau heeft de berekeningen en analyses uitgevoerd en een rapportage opgesteld. De resultaten komen in drie stappen tot stand:

Stap 1 – Inventarisatie risico's

Het waterschap heeft met intern betrokkenen een update gemaakt van de risico's, inclusief de kans, impact en trendontwikkelingen. Hierbij heeft een beoordeling plaatsgevonden van de ontwikkeling van de diverse risico's aan de hand van de risicolijst van 2017. Zo konden eventueel nieuwe risico's worden vastgesteld, kansen worden aangepast of risico's vervallen omdat ze niet meer aan de orde zijn.

Stap 2 – Simulatie van de risico's

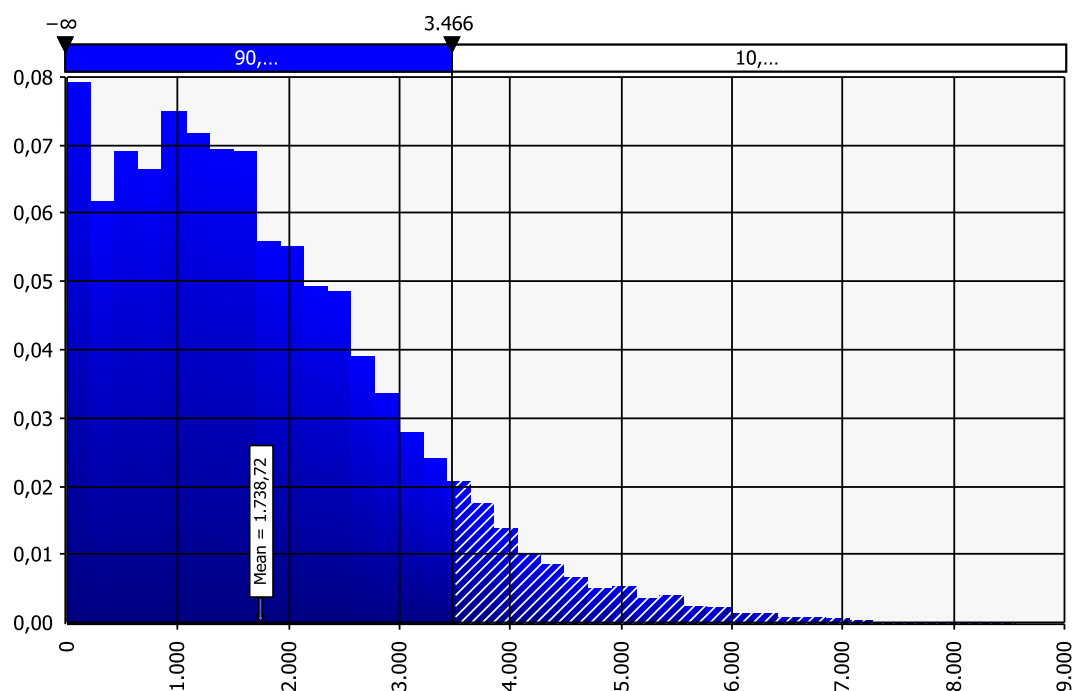
De totale omvang van de risico's wordt bepaald met een 'Monte Carlo-Simulatie'. Deze statistische simulatie neemt de afzonderlijke risico's als uitgangspunt, met de bijbehorende kansen van optreden en de maximale en minimale omvang. Het resultaat is de totale verwachte omvang van risico's. Voor de bepaling van het weerstandsvermogen is het gebruikelijk om uit te gaan van een betrouwbaarheidsniveau van 90%. Dit betekent dat de gevonden waarde naar verwachting eens in de tien jaar wordt overschreden.

Stap 3 – Bepalen van de weerstandscapaciteit

Door de omvang van de risico's af te zetten tegen de financiële weerbaarheid van de organisatie, ontstaat een beeld van het weerstandsvermogen. Dit wordt voor de komende tien jaar in beeld gebracht.

Risicoprofiel

Uit de Monte Carlo-Simulatie volgt een kansverdeling van risico's, zoals weergegeven in figuur 1. Hieruit blijkt dat de gemiddelde verwachte last van de geïdentificeerde risico's over meerdere jaren bezien € 1,74 miljoen bedraagt. Bij een betrouwbaarheidsniveau van 90% bedraagt de te verwachten schadelast als gevolg van de risico's bijna € 3,5 miljoen. Dit betekent dat de schadelast gemiddeld negen van de tien jaar gelijk of minder is dan dit bedrag. Dit betrouwbaarheidsinterval wordt bij alle hier aangehaalde inventarisaties gebruikt.

Figuur 1: Resultaat simulatie (in EUR 1.000)

Tijdens de risico-inventarisatie is ook gekeken naar hoe risico's (kans en impact) zich mogelijk zullen ontwikkelen. Op basis van deze inschatting is voor elk van de aankomende jaren een nieuwe simulatie uitgevoerd. Hieruit blijkt de onderstaande toename van de te verwachten risicolast (wederom met een betrouwbaarheidsniveau van 90%). De risico's zijn uitgesplitst naar watersysteembeheer en zuiveringsbeheer (tabel 1), omdat de kosten en de risico's grotendeels direct samenhangen met de taken, waar weer reserves aan gekoppeld zijn.

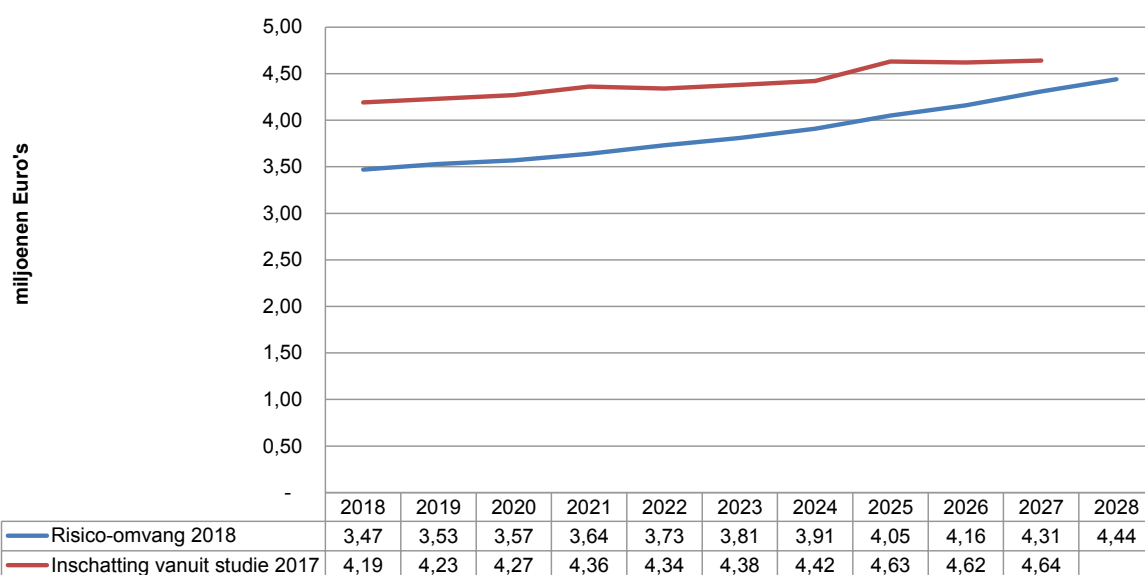
(in miljoenen euro's, bij 90% betrouwbaarheid)	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Risico's watersysteembeheer	1,09	1,11	1,12	1,14	1,16	1,19	1,23	1,24	1,28	1,34	1,39
Risico's zuiveringsbeheer	2,75	2,81	2,86	2,89	2,97	3,02	3,09	3,16	3,24	3,34	3,38
Totaal omvang risico's	3,47	3,58	3,57	3,64	3,73	3,81	3,91	4,05	4,16	4,31	4,44

Tabel 1: Toekomstige omvang risico's

De totale risico-omvang is lager dan de optelsom van de risico's van watersysteembeheer en zuiveringsbeheer, omdat de risico's in de totale portefeuille zich sterker uitmiddelen dan in twee afzonderlijke onderdelen. Feitelijk is de totaalregel alleen maar voor beeldvorming. In de praktijk wordt gewerkt met de cijfers per taak.

Vergelijking risicoprofiel 2018 met profiel 2017

In figuur 2 is de risico-omvang (met een betrouwbaarheidsniveau van 90%) weergegeven zoals begin 2018 vastgesteld, vergeleken met de risico-omvang zoals vastgesteld begin 2017.

Figuur 2: Verloop risicoprofiel

Ten opzichte van de rapportage uit 2017 is de omvang van de risicoportefeuille afgenomen als gevolg van een herziening van de risico's (een wijziging in de inschatting van kans en omvang). De trend in 2018 is echter sterker stijgend dan bij de inschatting van vorig jaar.

Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit is het vermogen dat het waterschap beschikbaar heeft om de voorziene risico's op te vangen. De weerstandscapaciteit omvat de egaliseringsreserves en de calamiteitenreserves voor watersysteembeheer en zuiveringsbeheer. Deze posten resulteren in de totale benodigde omvang van de weerstandscapaciteit (per 1 januari van het betreffende jaar).

Stand reserves per 1 januari Onderdeel	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Watersysteembeheer											
Algemene/ calamiteiten reserve	1.308	1.332	1.344	1.368	1.392	1.428	1.476	1.488	1.536	1.608	1.668
Egalisatiereserve per 1-1 incl. concept jaarrekening 2017	11.143	6.981	3.065	1.125	908	192	180	132	60	0	0
Bestemmingsreserve duurzaam fin. beleid	4.086	2.825	2.279	1.338	363	0	0	0	0	0	0
Totaal WS	16.537	11.138	6.688	3.830	2.664	1.620	1.656	1.620	1.596	1.608	1.668
Zuiveringsbeheer											
Algemene/ calamiteiten reserve	3.300	3.372	3.432	3.468	3.564	3.624	3.708	3.912	3.888	4.008	4.056
Egalisatiereserve per 1-1 incl. concept jaarrekening 2017	8.401	6.302	3.796	1.752	432	348	144	168	48	0	0
Bestemmingsreserve duurzaam fin. beleid	2.697	2.546	2.636	2.613	2.448	2.295	2.174	2.097	2.022	2.007	2.034
Totaal ZB	14.398	12.220	9.864	7.832	6.443	6.267	6.026	6.176	5.958	6.015	6.090
Totaal WS + ZB	30.935	23.359	16.552	11.663	9.107	7.886	7.681	7.796	7.554	7.623	7.758

Tabel 2: Weerstandscapaciteit (bedragen x € 1.000)

In 2012 is een herijking van het reserverings- en voorzieningenbeleid doorgevoerd. Hierbij is met name gekeken naar de resultaten van de risicoanalyse. Er wordt gestreefd naar een omvang binnen de bandbreedte van 'voldoende', zoals gedefinieerd door de Technische Universiteit Twente. Dit betekent dat de weerstandscapaciteit een factor 1,2 hoger zou moeten zijn dan de omvang van de risicoportefeuille. In de verdere sturing ten aanzien van de reserves is met deze factor rekening gehouden.

De getoonde egaliseringsreserve sluit aan bij de concept Kadernota. Uiteraard kan deze nog wijzigen tijdens het bestuurlijk behandelingsproces.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is de weerstandscapaciteit gedeeld door de omvang van de risico's, bij een betrouwbaarheidsniveau van 90%:

$$(\text{Ratio}) \text{ Weerstandsvermogen} = \frac{(\text{Beschikbare}) \text{ weerstandscapaciteit}}{(\text{Rest}) \text{ risico's}}$$

Op basis van de verschillende taken ziet dit beeld er als volgt uit:

Watersysteembeheer	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Weerstandscapaciteit	16.537	11.138	6.688	3.830	2.664	1.620	1.656	1.620	1.596	1.608	1.668
Risico-omvang	1.094	1.107	1.122	1.145	1.160	1.192	1.229	1.236	1.281	1.337	1.389
Weerstandsvermogen	15,1	10,1	6,0	3,3	2,3	1,4	1,3	1,3	1,2	1,2	1,2

Tabel 3: Weerstandsvermogen watersysteembeheer (bedragen x € 1.000)

Zuiveringsbeheer	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Weerstandscapaciteit	14.398	12.220	9.864	7.832	6.443	6.267	6.026	6.176	5.958	6.015	6.090
Risico-omvang	2.750	2.813	2.863	2.894	2.965	3.016	3.085	3.162	3.243	3.344	3.378
Weerstandsvermogen	5,2	4,3	3,4	2,7	2,2	2,1	2,0	2,0	1,8	1,8	1,8

Tabel 4: Weerstandsvermogen Zuiveringsbeheer (bedragen x € 1.000)

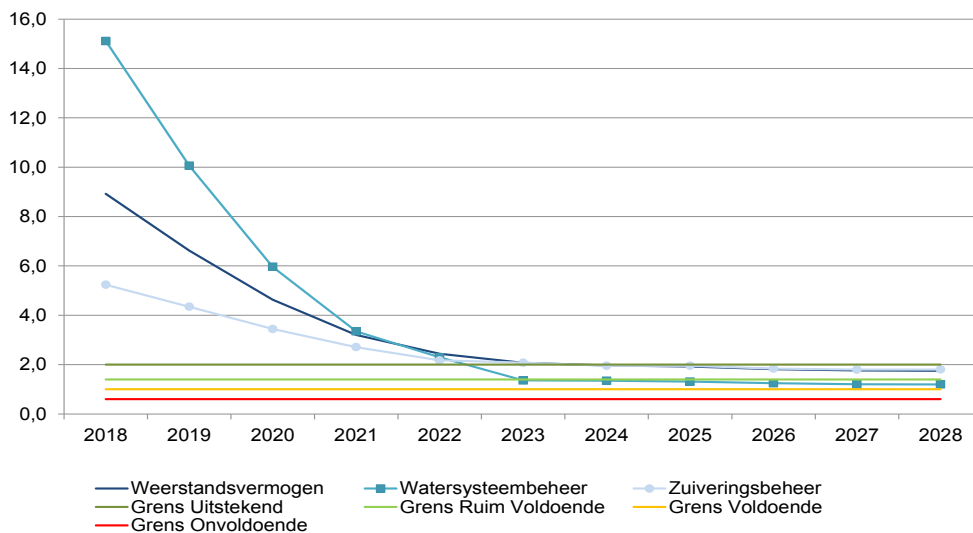
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Weerstandscapaciteit	30.935	23.359	16.552	11.663	9.107	7.886	7.681	7.796	7.554	7.623	7.758
Risico-omvang	3.467	3.528	3.573	3.643	3.734	3.808	3.909	4.049	4.163	4.313	4.439
Weerstandsvermogen	8,9	6,6	4,6	3,2	2,4	2,1	2,0	1,9	1,8	1,8	1,7

Tabel 5: Weerstandsvermogen (bedragen x € 1.000)

Voor alle taken en het totaal geldt dat het weerstandsvermogen boven de gestelde norm van 1,2 blijft in de eerste jaren. Naarmate de planperiode verloopt komt het weerstandsvermogen op het minimaal geachte niveau van 1,2 voor watersysteembeheer. Voor zuiveringsbeheer geldt dat aan het einde van de planperiode het weerstandsvermogen boven de minimaal wenselijke norm van 1,2 uit komt, in verband met de specifieke keuze voor reserve duurzaam financieel beleid.

Conclusie

Het weerstandsvermogen neemt de komende jaren af. Te zien valt dat tot en met 2028 het weerstandsvermogen voldoende is, volgens het beoordelingsmodel van de Technische Universiteit Twente (figuur 3). Dit model wordt veel toegepast door waterschappen, gemeenten en provincies. Waterschap Brabantse Delta hanteert deze beoordelingssystematiek sinds de studie naar het weerstandsvermogen van 2009.

Figuur 3: Weerstandsvormogen volgens het beoordelingsmodel

Ten aanzien van vorig jaar wordt de risicoportefeuille in totaliteit lager ingeschat. Het niveau is afgenomen van € 4,20 miljoen naar € 3,47 miljoen. Ten opzichte van de rapportage uit 2017 is de omvang van de risicoportefeuille derhalve afgenomen met € 0,73 miljoen voor 2018. Dit is met name te verklaren door een wijziging in de inschatting van de kans en omvang van een aantal risico's.

Omdat de reserves rechtstreeks worden vastgesteld op basis van de geïnventariseerde risico's, is het belangrijk dat de risico's volledig en juist worden bepaald. Een onvoorzien risico is immers moeilijker op te vangen voor de organisatie. Het waterschap heeft hier blijvend aandacht voor.

Binnen de organisatie is een blijvende focus op risicomanagement. Dit zorgt voor verbetering van kennis, beoordeling, afstemming, bewustzijn en handelen ten aanzien van risico's. Er is een traject ingezet rondom proces- en kwaliteitsmanagement, waaronder een organisatiebrede certificering met betrekking tot kwaliteit, arbo en milieu. Dit traject wordt ook in 2018 voortgezet, met nadrukkelijk aandacht voor risicomanagement.

Bijlage 5 – Investeringsplan 2019-2028

Het investeringsplan (IP) is opgebouwd aan de hand van de drie sectoren: bedrijfsvoering, watersystemen en zuiveringsbeheer. Per sector is de verdere onderverdeling gemaakt:

Instandhoudingsinvesteringen

- Projecten met reeds verstrekt uitvoeringskrediet, waarvan de realisatiedatum nog niet is verstreken;
- Projecten zonder uitvoeringskrediet.

Ontwikkelingsinvesteringen

- Projecten met reeds verstrekt uitvoeringskrediet, waarvan de realisatiedatum nog niet is verstreken;
- Projecten zonder uitvoeringskrediet.

De projecten zijn vervolgens gerubriceerd aan de hand van thema's. De peildatum voor het verstrekte krediet is 01-05-2018.

Legenda

Omschrijving	Definitie
Type investering (ontwikkeling of instandhouding)	Ontwikkeling: investeringen ten behoeve van nieuwe ontwikkelingen en uitbreiding van bestaande activiteiten. De functionaliteit wordt aangepast, in de regel vergroot Instandhouding: investeringen ten behoeve van het niet jaarlijks (groter) onderhoud dan wel de vervanging van een (oud) bestaand actief als gevolg van economische veroudering of slijtage. De vastgestelde functionaliteit van de assets wordt in stand gehouden. In de praktijk komt het voor dat bij instandhoudingsinvesteringen ook een deel ontwikkeling wordt meegenomen. Wanneer minder dan 20% van de investering nodig is voor ontwikkeling wordt een project aangemerkt als instandhoudingsinvestering
Thema	Per cluster zijn de projecten gerubriceerd naar een thema. Dit thema is geen vast gegeven, maar kan jaarlijks bijgesteld worden
Jaar verstrekt krediet	Geeft het jaar aan waarin het uitvoeringskrediet verstrekt is
Jaar verwacht te verstrekken krediet	Geeft het jaar aan waarin verwacht wordt dat het uitvoeringskrediet aangevraagd gaat worden
	Projecten die gemandateerd zijn aan het DB, of waarvan het krediet verstrekt is door het DB
	Projecten waarvan de kredietverstrekking aan het AB is, of verstrekt is door het AB
Bruto prognose	Totale bruto kostenprognose in euro's
Bijdrage derden %	% percentage bijdrage derde ten opzichte van de bruto prognose

BEDRIJFSVOERING INSTANDHOUDING

PROJECTEN MET UITVOERINGSKREDIET

Nummer	Projectnaam	Jaar verstrekt krediet	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	Bruto prognose	Bijdrage derden %
	Thema vastgoed													
800345	Onderhoud vastgoed Bouvigne	2016											€ 500.000	0%
800408	Renovatie bedrijfsgebouwen RWZI's Bath, Rijen en Nieuwveer	2016											€ 1.850.000	0%
	Thema ICT													
7591	Procesoptimalisatie financiën	2016											€ 500.000	0%
	Thema mobiliteit													
800432	Aanschaf bedrijfswagens muskusrattenbeheersing	2018											€ 686.667	0%
	Thema verkiezingen													
7061	Organiseren waterschapsverkiezingen 2019	2018											€ 1.500.000	0%

PROJECTEN ZONDER UITVOERINGSKREDIET

Nummer	Projectnaam	Jaar verwacht te verstrekken krediet	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	Bruto prognose	Bijdrage derden %
	Thema vastgoed													
800410	Groot onderhoud Bouvigne 19-22	2019											€ 1.258.000	0%
800403	Groot onderhoud Bouvigne	2023											€ 2.791.000	0%
800413	Vervanging inrichting Bouvigne	2025											€ 1.000.000	0%
	Thema mobiliteit													
800423	Vervanging bedrijfswagens 2021-2025	2021											€ 4.310.000	0%
800422	Vervangingsinvesteringen bedrijfswagens MURA's 2025	2023											€ 1.150.000	0%
	Thema verkiezingen													
800208	Organiseren waterschapsverkiezingen 2023	2022											€ 1.500.000	0%
	Organiseren waterschapsverkiezingen 2027	2026											€ 1.500.000	0%

BEDRIJFSVOERING ONTWIKKELING															
PROJECTEN MET UITVOERINGSKREDIET															
Nummer	Projectnaam	Jaar verstrekt krediet	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	Prognose	Bijdrage derden %	
	Thema ICT														
7562	Verbeteren dienstverlening waterschap Brabantse Delta	2015											€ 450.000	0%	
7423	Implementeren basisvoorzieningen Hof van Bouvigne	2016											€ 346.254	0%	
800125	Implementeren zaakstelsel waterschap Brabantse Delta	2018											€ 1.400.000	0%	
PROJECTEN ZONDER UITVOERINGSKREDIET															
Nummer	Projectnaam	Jaar verwacht te verstrekken krediet	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	Prognose	Bijdrage derden %	
	Thema ICT														
800235	Managementinformatie Brabantbreed	2019											€ 500.000	0%	
800402	E-depot	2019											€ 750.000	0%	

WATERSYSTEMEN INSTANDHOUDING															
PROJECTEN MET UITVOERINGSKREDIET															
Nummer	Projectnaam	Jaar verstrekt krediet	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	Bruto prognose	Bijdrage derden %	
	Thema Waterkeringen														
800209	Dijkversterking 14A Geertruidenberg en Amertak	2015											€ 4.000.000	88%	
247	Eerste beoordeling primaire keringen overstromingskans (4e nationale toetsingsronde)	2016											€ 4.500.000	0%	
800511	Uitvoeren 2de toetsing regionale keringen	2017											€ 1.000.000	0%	
	Thema Baggeren														
800151	Baggeren stedelijke gebieden 2018	2018											€ 1.900.000	0%	
800462	Baggeren Dintel tbv Vaarwegen 2018	2018											€ 1.000.000	0%	
800197	Baggeren saneren Boomvaart	2017											€ 500.000	5%	
	Thema Materieel														
9322	Vervanging materieel	2017											€ 428.000	0%	
800123	Vervanging materieel 2017	2017											€ 345.000	0%	
	Thema Renovatie														
242	Renovatie en modificatie van kleine kunstwerken 2018	2018											€ 1.550.000	0%	
800119	Aanpassen en optimaliseren kunstwerken	2016											€ 1.192.654	0%	
800192	Renovatie Keenesluis in Standaardbuiten	2017											€ 1.600.000	0%	
800244	Renoveren en aanpassen Schipdiep fase 2	2013											€ 900.000	2%	
	Thema Gegevensbeheer en registratie														
226	Bronhouderschap Basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT)	2013											€ 830.000	2%	
PROJECTEN ZONDER UITVOERINGSKREDIET															
Nummer	Projectnaam	Jaar verwacht te verstrekken krediet	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	Prognose	Bijdrage derden %	
	Thema Waterkeringen														
800377	Planuitwerking Dijkversterking 14A Geertruidenberg en Amertak	2018											€ 4.340.000	85%	
800198	Verbetering regionale kering Kerkvaartse haven in Waspik	2018											€ 350.000	0%	
800378	Uitvoering Dijkversterking 14A Geertruidenberg en Amertak	2020											€ 43.300.000	85%	
	Verbetering primaire kering traject Willemstad Noordschans	2023											€ 28.000.000	90%	
	Verbetering primaire keringen naar aanleiding uitkomsten 4e ronde toetsing	2024											€ 250.000.000	90%	

	Thema Baggeren														
800443	Baggeren stedelijke gebieden 2019	2019												€ 1.900.000	0%
800444	Baggeren stedelijke gebieden 2020	2019												€ 1.100.000	0%
	Baggeren landelijk gebied krek en beken 2020	2019												€ 500.000	0%
800445	Baggeren stedelijke gebieden 2021	2020												€ 1.100.000	0%
	Baggeren vaarwegen 2021	2020												€ 1.000.000	0%
800446	Baggeren stedelijke gebieden 2022	2021												€ 1.100.000	0%
	Baggeren vaarwegen 2022	2021												€ 1.000.000	0%
	Baggeren stedelijke gebieden 2023	2022												€ 1.100.000	0%
	Baggeren stedelijke gebieden 2024	2023												€ 1.100.000	0%
	Baggeren vaarwegen 2024	2023												€ 1.000.000	0%
	Baggeren stedelijke gebieden 2025	2024												€ 1.100.000	0%
	Baggeren vaarwegen 2025	2024												€ 1.000.000	0%
	Baggeren stedelijke gebieden 2026	2025												€ 1.100.000	0%
	Baggeren vaarwegen 2026	2025												€ 1.000.000	0%
	Baggeren landelijk gebied krek en beken 2026	2025												€ 500.000	0%
	Baggeren stedelijke gebieden 2027	2026												€ 1.100.000	0%
	Baggeren vaarwegen 2027	2026												€ 1.000.000	0%
	Baggeren stedelijke gebieden 2028	2027												€ 1.100.000	0%
	Baggeren landelijk gebied krek en beken 2028	2028												€ 500.000	0%
	Baggeren vaarwegen 2028	2027												€ 1.000.000	0%
	Thema Materieel														
800147	Vervanging onderhouds- en calamiteitenmaterieel 2018 en 2019	2018												€ 1.100.000	0%
800440	Vervanging onderhouds- en calamiteitenmaterieel 2020	2019												€ 500.000	0%
800441	Vervanging onderhouds- en calamiteitenmaterieel 2021	2020												€ 500.000	0%
800442	Vervanging onderhouds- en calamiteitenmaterieel 2022	2021												€ 500.000	0%
	Vervanging onderhouds- en calamiteitenmaterieel 2023	2023												€ 500.000	0%
	Vervanging onderhouds- en calamiteitenmaterieel 2024	2024												€ 500.000	0%
	Vervanging onderhouds- en calamiteitenmaterieel 2025	2025												€ 500.000	0%
	Vervanging onderhouds- en calamiteitenmaterieel 2026	2026												€ 500.000	0%
	Vervanging onderhouds- en calamiteitenmaterieel 2027	2027												€ 500.000	0%
	Vervanging onderhouds- en calamiteitenmaterieel 2028	2028												€ 450.000	0%
	Thema Renovatie														
800447	Renovatie gemalen Moerdijk en Niervaert	2018												€ 2.100.000	0%
800448	Renovatie gemalen Bloemendaal te Waalwijk en Kapelberg te Halderberge	2018												€ 1.100.000	0%
800464	Integrale aanpak onderhoudswerkzaamheden sluiscomplex Roode Vaart in Moerdijk	2018												€ 1.770.000	0%
800452	Renovatie en modificatie van kleine kunstwerken 2020	2019												€ 900.000	0%
800451	Renovatie en modificatie van kleine kunstwerken 2019	2019												€ 900.000	0%
800438	Aanpassen diverse objecten aan standaard functioneel (telemetrie) ontwerp voor watersystemen	2018												€ 800.000	0%
	Renovatie gemalen opvoer 1 en 2 te Sprang Capelle	2019												€ 2.500.000	0%
800453	Renovatie en modificatie van kleine kunstwerken 2021	2020												€ 900.000	0%
800576	Aanpassen diverse objecten aan standaard functioneel (telemetrie) ontwerp voor watersystemen	2019												€ 500.000	0%
	Vervangen van 2 duikers in de regionale kering in de Steenbergse Vliet	2019												€ 550.000	0%
800454	Renovatie en modificatie van kleine kunstwerken 2022	2021												€ 900.000	0%

	Renovatie en modificatie van kleine kunstwerken 2023	2022												€ 550.000	0%
	Renovatie en modificatie grote gemalen en stuwen 2023	2022												€ 2.000.000	0%
	Renovatie en modificatie van kleine kunstwerken 2024	2023												€ 550.000	0%
	Renovatie en modificatie van kleine kunstwerken 2025	2024												€ 550.000	0%
	Renovatie en modificatie van kleine kunstwerken 2026	2025												€ 550.000	0%
	Renovatie en modificatie van kleine kunstwerken 2027	2026												€ 550.000	0%
	Renovatie en modificatie van kleine kunstwerken 2028	2027												€ 550.000	0%
	Renovatie en modificatie grote gemalen en stuwen 2028	2027												€ 2.000.000	0%
	Thema Gegevensbeheer en registratie														
800523	Kwaliteitsimpuls werkproces legger	2018												€ 750.000	0%

WATERSYSTEMEN ONTWIKKELING															
PROJECTEN MET UITVOERINGSKREDIET															
Nummer	Projectnaam	Jaar verstrekt krediet	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	Bruto prognose	Bijdrage derden %	
	Thema Waterkeringen														
8462	Verbetering regionale keringen	2016											€ 60.000.000	2%	
8455	Aankoop primaire waterkeringen	2007											€ 650.000	0%	
800486	Aanpassen watersysteem en -kering bij Waalwijk	2018											€ 19.000.000	60%	
	Thema KRW Maatregelen														
192	Realisatie ecologische verbingszone Molenbeek Roosendaal fase 3	2008											€ 310.000	0%	
6748	Realiseren Beek -en kreekherstel en natte natuurparel Bovenmark	2014											€ 10.200.000	44%	
6763	Realisatie ecologische verbingszone Boomkikker Alphen-Chaam	2018											€ 670.000	62%	
800332	Uitvoering gebiedsinrichting Cruislandse Kreen	2016											€ 6.000.000	20%	
800337	Uitvoering inrichting natte natuurparel Noordrand Midden	2006											€ 1.265.000	40%	
800430	Uitvoering inrichting natte natuurparel Westelijke Langstraat	2006											€ 3.160.000	0%	
800435	Realisatie ecologische verbingszone Boomkikker Breda	2015											€ 500.000	0%	
800436	Realisatie ecologische verbingszone Boomkikker Gilze en Rijen	2018											€ 592.000	54%	
800495	Cofinanciering plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3) water	2016											€ 1.210.000	0%	
800513	Realiseren ecologische verbingszone Bleekloop en Smalle Beek bij Bergen op Zoom en Roosendaal	2018											€ 840.000	50%	
800517	Realisatie ecologische verbingszone en Beekherstel Tilburg West	2017											€ 660.000	23%	
223	Strategische grondaankoop Gat van de Ham	2010											€ 2.000.000	0%	
6685	Anticiperende strategische grondaankoop	2007											€ 4.550.000	18%	
	Thema Maatregelen wateroverlast en klimaatadaptatie														
800144	Wateroverlast VZM in West Brabant	2012											€ 3.279.185	100%	
800214	Realisatie maatregelen tegen wateroverlast Vosdonk Etten-Leur	2013											€ 2.500.000	0%	
800241	Optimaliseren inzet waterberging West Brabantse Waterlinie Halsteren	2008											€ 60.000	0%	
800249	Reduceren wateroverlast stedelijk water fase 2&3	2014											€ 5.300.000	6%	
800306	Reduceren wateroverlast Waterakkoord Ossendrechtse en Woensdrechtse Kil	2017											€ 400.000	0%	
800200	Realiseren wateraanvoer Roode Vaart Zevenbergen	2013											€ 3.500.000	0%	
800431	Realiseren maatregelen Kleine Melanen Bergen op Zoom fase 2	2014											€ 380.000	39%	
	Thema Toetsing en onderzoek														
800473	Opstellen kaderrichtlijn water-watersysteemanalyses tranche 1 en 2	2018											€ 1.600.000	0%	
6030	Onderbouwing voor diverse maatregelen van gemeenten aan riooloverstorten	2008											€ 600.000	1%	
6341	Onderzoeken en realisatie maatregelen tegen blauwalgenoverlast 2e fase	2008											€ 1.846.000	4%	
PROJECTEN ZONDER UITVOERINGSKREDIET															
Nummer	Projectnaam	jaar verwacht te verstrekken krediet	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	Bruto prognose	Bijdrage derden %	
	Thema Waterkeringen														
	Regionale keringen	2024											€ 9.500.000	0%	

[illegible]

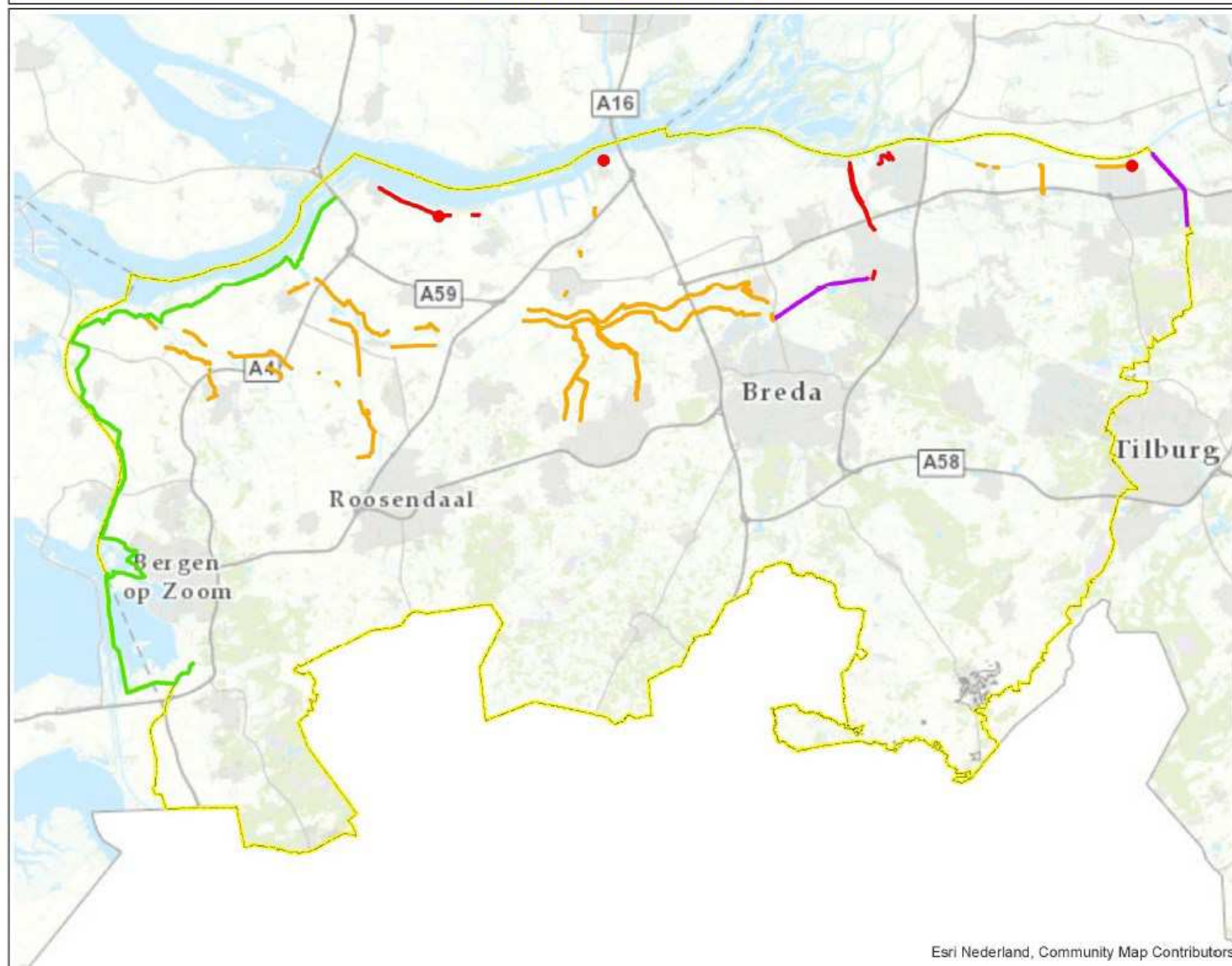
ZUIVERINGSBEHEER INSTANDHOUDING															
PROJECTEN MET UITVOERINGSKREDIET															
Nummer	Projectnaam	Jaar verstrekt krediet	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	Prognose	Bijdrage derden %	
	Thema transport														
800340	Renovatie rioolgemalen groep 2	2016											€ 8.266.227	0%	
800180	Inspectie en renovatie afvalwatertransportleidingen	2016											€ 1.511.703	0%	
800176	AWP 2.0	2017											€ 68.000.000	0%	
	Thema zuiveren														
800499	Reparatie luchtleiding RWZI Bath	2017											€ 387.593	0%	
800292	Renovatie tussenbezinktanks RWZI Nieuwveer	2016											€ 3.321.131	0%	
800319	Renovatie zuiveringstechnische objecten 2017-2018	2017											€ 1.500.000	0%	
3025	Renovatie waterlijn (2e trap) RWZI Nieuwveer	2016											€ 3.936.555	0%	
800294	Renovatie RWZI Nieuw-Vossemeer	2017											€ 3.875.000	0%	
800468	Maken handleidingen RWZI's beheersgebied waterschap	2017											€ 750.000	0%	
	Thema slibverwerking														
1519	Bath: Primair slib 2e indikker	2017											€ 749.055	0%	
800361	Renovatie slibgistingstanks RWZI Bath	2017											€ 5.560.000	0%	
PROJECTEN ZONDER UITVOERINGSKREDIET															
Nummer	Projectnaam	jaar verwacht te verstrekken krediet	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	Prognose	Bijdrage derden %	
	Thema transport														
800507	Vervangen veldmarkering leidingtrace zuiveren	2018											€ 750.000	0%	
1602	RG Overdracht Gemeente Oosterhout	2019											€ 500.000	0%	
543	Renoveren en capaciteitsuitbreiding rioolgemalen Dorst, Dinteloord, Armendijk en Noordhoek	2018											€ 1.725.000	0%	
800574	Modificeren pompbedrijf rioolgemaal Emerweg	2019											€ 550.000	0%	
800534	Vervangen en Renoveren Afvoersector Etten Industrie-Hoeven	2019											€ 1.700.000	0%	
800539	Inspectie en herstel kathodische bescherming AWP-systeem	2019											€ 1.000.000	0%	
800585	Renoveren RG Oudenbosch	2020											€ 1.700.000	0%	
800506	Leiding werk AWP 4e Inspectiereeks	2021											€ 750.000	0%	
800579	Conserveren civiele delen persstations AWP	2024											€ 2.500.000	0%	
	Integrale renovatie rioolgemalen	2024											€ 2.000.000	0%	
1609	Renoveren en capaciteitsvergroting rioolgemaal Rucphen	2025											€ 300.000	0%	
800508	Herstel afvalwatertransportleidingen vanuit 4e Inspectie	2025											€ 2.500.000	0%	
	Integrale renovatie rioolgemalen	2026											€ 2.000.000	0%	

	Thema zuiveren														
1549	Vervangen procesautomatisering RWZI Dongemond	2018												€ 500.000	0%
800510	Vervangen motor en tandwielkasten van de puntbeluchters RWZI Nieuwveer	2018												€ 2.150.000	0%
800085	Conservering betonwerken RWZI Nieuwveer	2019												€ 500.000	0%
800470	Renovatie bedrijfswaterinstallatie RWZI's Bath, Dongemond en Nieuwveer	2018												€ 1.846.097	0%
800533	Vervangen vuilrooster en besturingskasten RWZI Chaam	2018												€ 1.000.000	0%
800543	Terrein verbetering RWZI Dongemond	2018												€ 700.000	0%
800321	Renovatie kleine zuiveringstechnische objecten 2019	2019												€ 750.000	0%
800472	Aanpassen toegangssystemen en beveiligingen zuiveringstechnische objecten waterschapsbreed	2019												€ 2.000.000	0%
800322	Renovatie kleine zuiveringstechnische objecten 2020	2019												€ 750.000	0%
800476	Instandhouding procesautomatisering Zuiveringsbeheer	2020												€ 2.500.000	0%
800569	Vervangen omloopranden RWZI Dongemond, Rijen, Dinteloord en Putte	2019												€ 500.000	0%
800494	Renoveren waterlijn (2e trap) RWZI Nieuwveer fase 2	2019												€ 5.000.000	0%
800505	Vervangen warmtekrachtkoppeling RWZI Waalwijk	2020												€ 600.000	0%
800503	Vervangen warmtekrachtkoppeling RWZI Bath	2020												€ 2.900.000	0%
800504	Vervangen warmtekrachtkoppeling RWZI Dongemond	2020												€ 1.200.000	0%
800323	Renovatie kleine zuiveringstechnische objecten 2021	2021												€ 750.000	0%
800471	Vervangen compressoren RWZI Bath	2021												€ 2.500.000	0%
800324	Renovatie kleine zuiveringstechnische objecten 2022	2022												€ 750.000	0%
800293	Renoveren waterlijn (1e trap en luchtcompressoren) RWZI Nieuwveer	2022												€ 1.000.000	0%
800325	Renovatie kleine zuiveringstechnische objecten 2023	2022												€ 750.000	0%
	Vervangen procesautomatisering en upgraden software	2022												€ 1.500.000	0%
800166	Vervangen SCADA RWZI Bath	2022												€ 3.500.000	0%
	Renovatie zuiveringen	2026												€ 2.000.000	0%
	Thema slibverwerking														
800385	Insp.slibgist. & 1e term.maatr Dongemond en Waalwijk	2019												€ 1.900.000	0%
1548	Dongemond: rwzi, Instandhouding sliblijn	2019												€ 3.000.000	0%
800469	Instandhouding slibtransport RWZI Bath	2019												€ 750.000	0%
800571	Relinen verbindingsleidingen Hoofdverdeelwerk voorbezinktank RWZI Bath	2019												€ 1.000.000	0%
	Renovatie slibverwerking	2024												€ 3.500.000	0%
	Renovatie slibgisting	2025												€ 4.000.000	0%

ZUIVERINGSBEHEER ONTWIKKELING															
PROJECTEN MET UITVOERINGSKREDIET															
Nummer	Projectnaam	Jaar verstrekt krediet	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	Prognose	Bijdrage derden %	
	Thema transport														
800074	Renoveren en capaciteitsuitbreiding rioolgemaal en -leiding Bosschenhoofd-Oudenbosch en rioolgemaal Oudenbosch-Albano.	2018											€ 1.680.000	0%	
	Thema zuiveren														
800474	Uivoering pilot EssDe energiefabriek Nieuwveer	2016											€ 448.136	0%	
800491	Uitvoeren actieplan veiligheid Brabantse Delta	2018											€ 2.400.000	0%	
	Thema slibverwerking														
800535	Voorbereiding opschaling demonstratieschaal PHARIO	2017											€ 235.000	0%	
PROJECTEN ZONDER UITVOERINGSKREDIET															
Nummer	Projectnaam	jaar verwacht te verstrekken krediet	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	Prognose	Bijdrage derden %	
	Thema transport														
800572	Aanleggen Rioolgemaal Industriegebied Wijkevoort-Tilburg	2020											€ 600.000	0%	
800509	Streng Rucphen Willebrord Zegge Schijf	2019											€ 2.500.000	0%	
544	Renoveren en capaciteitsvergroting rioolgemaal Kaatsheuvel	2020											€ 900.000	0%	
800568	Vestigen ontbrekende zakelijke rechten afvalwaterpersleidingen	2019											€ 2.500.000	0%	
	Thema zuiveren														
800540	Praktijkonderzoek verbeteren werking nabezinktanks RWZI Bath	2018											€ 749.446	0%	
800547	Capaciteitsuitbreiding RWZI Dinteloord	2019											€ 2.050.000	0%	
800570	Uitbreiden capaciteit compressoren RWZI Bath	2019											€ 900.000	0%	
800553	Renoveren en capaciteitsvergroting RWZI Waalwijk	2019											€ 1.500.000	0%	
800077	Vergroten hydraulische capaciteit RWZI Kaatsheuvel	2019											€ 2.000.000	0%	
800583	Vergroten hydraulische capaciteit RWZI Bath	2021											€ 2.000.000	0%	
	Thema slibverwerking														
800573	Bioplastics uit zuiveringsslib 2.0	2019											€ 500.000	0%	
800549	Optimalisatie Sliblijn RWZI Bath	2019											€ 3.100.000	0%	

Bijlage 6 - Kaarten met programmering van projecten

Verbeteringsmaatregelen Primaire en regionale keringen

Legenda

- Hoogwaterbeschermings-
programma
(primaire keringen)
- Overdracht Rijkswaterstaat
Brabantse Delta
- Te verbeteren regionale keringen
- Gerealiseerd

Er zijn geen maatregelen door het waterschap geprogrammeerd indien de maatregelen door Rijkswaterstaat worden getroffen.

Waterschap
Brabantse Delta

Projectomschrijving
Verbeteringsmaatregelen
Primaire en regionale keringen

Opdrachtgever
Beleids- en Planadvies

Opdrachtnemer M. Pouw Gesien V. v/d Berg

Afdeling
K&A

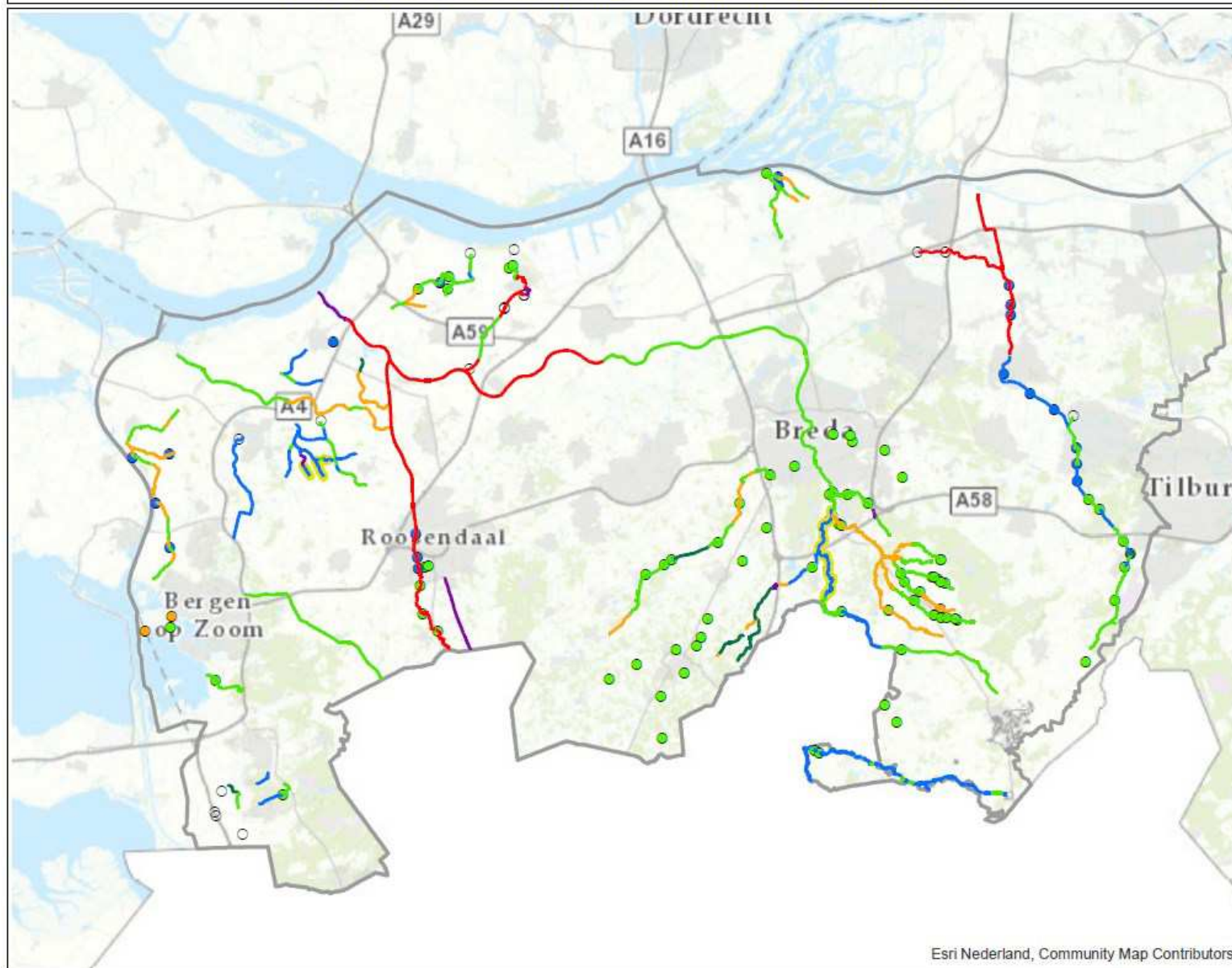
Formaat A4 Schaal 1:300.000

Versie 1 Volgnummer 1 Datum 17-5-2018

Esri Nederland, Community Map Contributors

Actuele programmering inrichtingsmaatregelen

Beek- en kreekherstel / Vismigratieknelpunten per 1 april 2018

Legenda

- Uitgevoerd t/m 2015
- Uitgevoerd na 2015
- Uitvoering in 2018-2021
- Uitvoering in 2022-2027
- Geen maatregelen door waterschap
- Maatregel in onderzoek
- In uitvoering
- Uitgevoerd t/m 2015
- uitgevoerd na 2015
- Uitvoering in 2018-2021
- Uitvoering in 2022-2027
- in onderzoek
- Waterschapsgrens

* Er zijn geen maatregelen door het waterschap geprogrammeerd indien het traject:
 - al zonder maatregelen voldoet aan de vereisten (zoals de benedenloop Donge)
 - of een lage prioriteit heeft bij de provincie.
 De effectiviteit van die trajecten zijn nog onduidelijk.

waterschap
Brabantse Delta

Projectomschrijving
 Kadernota 2018 - 2027
 Beek- en kreekherstel / Vismigratie

Opdrachtgever
 Beleid en Planotoetsing

Opdrachtnemer
 M. Pouw

Gezien
 -

Afdeling
 Kennis & Advies

Formaat
 A4

Schaal
 1:300.000

Versie
 1.0

Volgnummer
 1

Datum
 24-4-2018

Esri Nederland, Community Map Contributors

Actuele programmering inrichtingsmaatregelen

Ecologische Verbindingszone's per 1 april 2018

Legenda

- Gerealiseerd voor 2018
- Gerealiseerd met restopgave voor 2018
- Gerealiseerd vanaf 2018
- Uitvoering in 2018-2021
- Uitvoering in 2022-2027
- In uitvoering
- Waterschapsgrens

Projectomschrijving
Kadernota 2018 - 2027
Ecologische Verbindingszone's

Opdrachtgever
Beleids- en Planologische
Opdrachtnemer
M. Pouw

Afdeling
Kennis & Advies

Formaat
A4

Schaal
1:300.000

Versie
1

Gezien

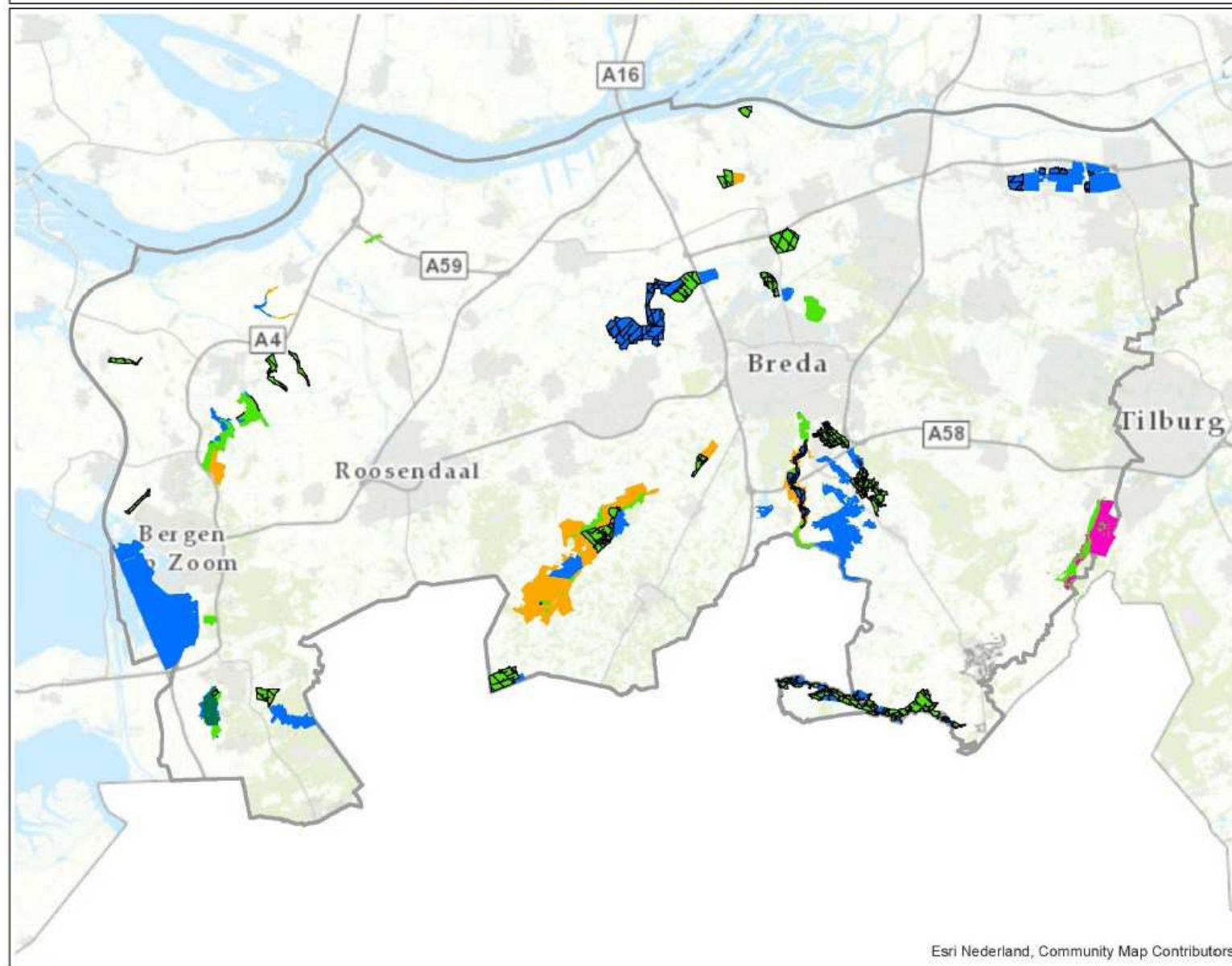
Volgnummer
1

Datum
24-4-2018

Esri Nederland, Community Map Contributors

Actuele programmering inrichtingsmaatregelen

Natte Natuurparels per 1 april 2018

Legenda

- In Uitvoering
- Evaluatie / nader onderzoek toekomstige restopgave
- Uitgevoerd t/m 2015
- Uitgevoerd na 2015
- Uitvoering in 2016-2021
- Uitvoering in 2022-2027
- Uitvoering door terreinbeheerder
- Waterschapsgrens

Projectomschrijving
Kadernota 2018 - 2027
Natte Natuurparels

Opdrachtgever
Beleid & Planetoetsing
Opdrachtnemer
M. Pouw

Afdeling
Advies & Monitoring

Formaat
A4

Scale
1:300.000

Version
1.0

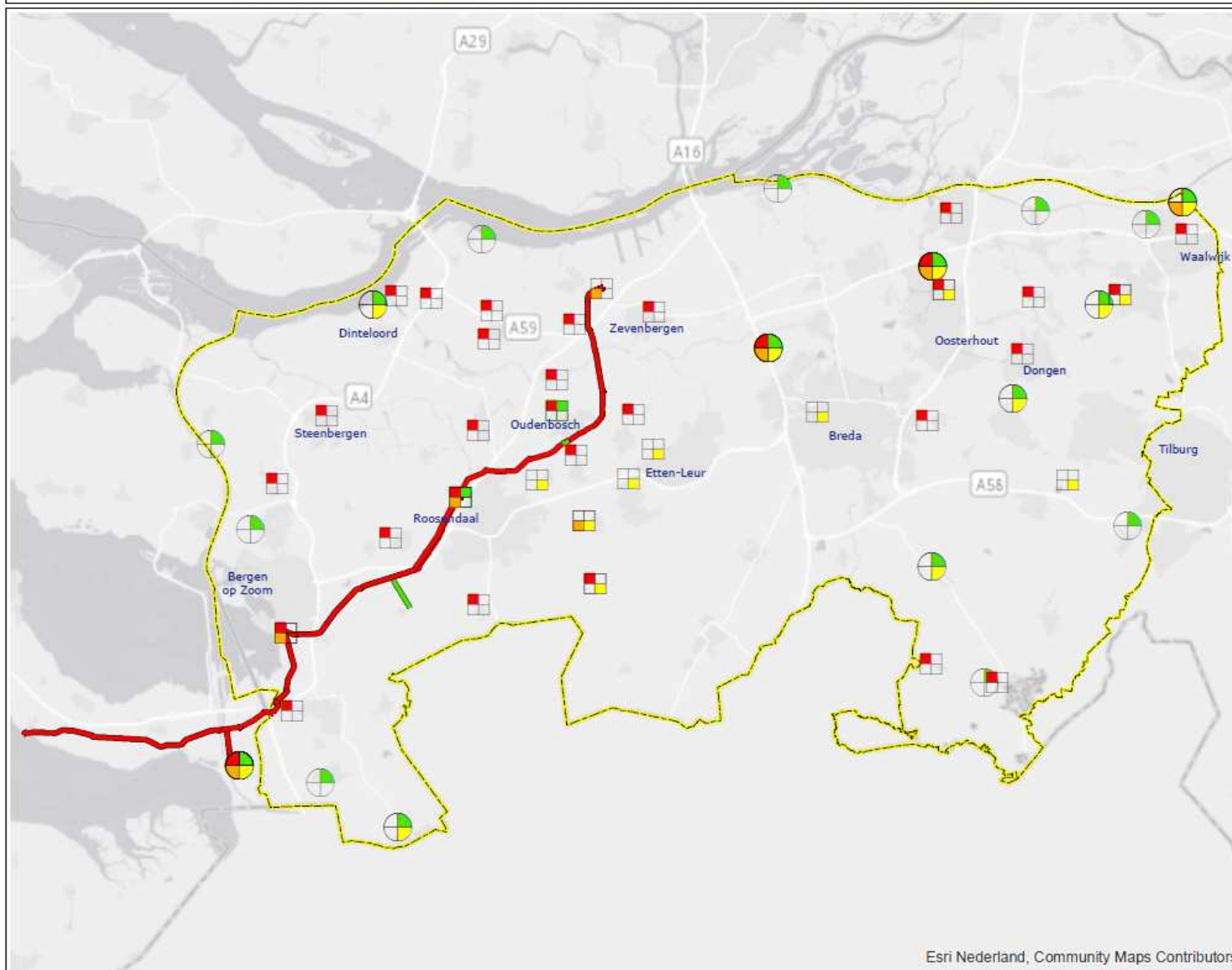
Volume
1

Date
3-4-2018

Esri Nederland, Community Map Contributors

Actuele programmering renovatie zuiverings objecten

Rioolgemaal, RWZI's, persstations en transportleidingen per 1 juli 2018

- Rioolgemaal/Persstation
- RWZI
- Transportleiding

Status renovatie objecten

- Afgerond
- Gepland t/m 2021
- Gepland vanaf 2022
- In uitvoering

Waterschap
Brabantse Delta

Projectomschrijving
Kadernota 2018 - 2027
Renovatie ZB objecten

Opdrachtgever
Bouwprojecten

Opdrachtnemer
J. van Buul

Gezien
V. van den Berg

Afdeling
Kennis & Advies

Formaat
A4

Schaal
1:325.000

Versie
1.0

Volgnummer
1

Datum
14-5-2018

Esri Nederland, Community Maps Contributors

Bijlage 7 - Verloop bestemmingsreserve Duurzaam Financieel Beleid per taak

Verloop reserve DFB (x € 1.000)	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Watersysteembeheer														
Reserve DFB-WS per 1/1		3.398	3.597	4.078	2.825	2.279	1.338	363	-	-	-	-	-	-
Toevoegingen reserve DFB-WS boekjaar	3.398	199	2.374	680	1.246	713	544	508	486	466	393	389	368	347
BTW-teruggave bedrijfsrestaurant	93													
Risico-toeslagen RvR projecten	3.142	-215	-346											
Opbrengst switch WBD 2015	212													
Risico-opslag VZM overlastmaatregelen					400									
Reeds gereserveerd in KN	-1.100													
Switch SNB			1.968											
Dividend NWB					235	235	235	235	235	235	235	235	235	235
Rentevoordeel herstructurering (exploitatie)		414	310	188	333	311	266	253	251	231	158	154	133	112
Rentevoordeel herstructurering (kapitaallasten)				186	74	40	43	20						
Rentevoordeel januari 2017				307	204	126								
Rekeningoverschot 2015	1.051													
Rekeningoverschot 2016														
Overschot 2017 uitgaven projecten < € 250.000			441											
Benodigde dekking DFB-WS boekjaar			-1.893	-1.933	-1.792	-1.654	-1.518	-1.385	-1.254	-1.125	-999	-876	-753	-631
Onttrekking reserve DFB-WS KN 18-27			-1.893	-1.933	-1.792	-1.654	-1.518	-871	-486	-466	-393	-389	-368	-347
Dekking DFB-WS tarieven			-	-	-	-	-	-513	-768	-659	-606	-487	-385	-283
Reserve DFB-WS per 31/12	3.398	3.597	4.078	2.825	2.279	1.338	363	-	-	-	-	-	-	-
Zuiveringsbeheer														
Reserve DFB-ZB per 1/1	-	133	1.076	2.697	2.546	2.636	2.613	2.448	2.295	2.174	2.097	2.022	2.007	2.034
Toevoegingen reserve DFB-ZB boekjaar	133	943	2.638	791	961	777	567	511	477	455	394	391	374	357
BTW-teruggave bedrijfsrestaurant	105													
Opbrengst switch WBD 2015	239													
Amoveringsvoorziening SNB		476												
Switch SNB			2.220											
Dividend NWB					265	265	265	265	265	265	265	265	265	265
Rentevoordeel herstructurering (exploitatie)		467	418	236	383	325	254	224	212	190	129	126	109	92
Rentevoordeel herstructurering (kapitaallasten)				209	83	45	48	22						
Rentevoordeel januari 2017				346	230	143								
Rekeningoverschot 2015	-211													
Rekeningoverschot 2016														
Benodigde dekking DFB-ZB boekjaar			-1.017	-942	-871	-801	-732	-664	-598	-533	-469	-406	-346	-290
Onttrekking reserve DFB-ZB KN 18-27			-1.017	-942	-871	-801	-732	-664	-598	-533	-469	-406	-346	-290
Dekking DFB-ZB tarieven			-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Reserve DFB-ZB per 31/12	133	1.076	2.697	2.546	2.636	2.613	2.448	2.295	2.174	2.097	2.022	2.007	2.034	2.101
Reserve DFB-Totaal WBD per 31/12	3.532	4.673	6.775	5.372	4.915	3.950	2.811	2.295	2.174	2.097	2.022	2.007	2.034	2.101

Bijlage 8 – Afkortingenlijst

AB	Algemeen Bestuur
ANB	Agrarisch Natuurbeheer
AWP	Afvalwaterpersleiding
BIWA	Baseline informatieveiligheid waterschappen
BOB	Beeldvorming-Oordeelsvorming-Besluitvorming
BWB	Belastingssamenwerking West-Brabant
CAB	Commissie Aanpassing Belastingstelsel
CBL	Cross Border Lease
DAW	Deltaplan Agrarisch Waterbeheer
DB	Dagelijks Bestuur
ECB	Europese Centrale Bank
EMU	Europese Monetaire Unie
Evz	Ecologische verbindingszone
GOB	Groen Ontwikkelfonds Brabant
GWV	Grond-, weg- en waterbouw
HWBP	Hoogwaterbeschermingsprogramma
IP	Investeringsplan
IPM	Integraal Projectmanagement
IPO	Interprovinciaal Overleg
KRW	Kaderrichtlijn Water
Mjop	Meerjarenonderhoudsprogramma
MTR	Midterm Review
NWB	Nederlandse Waterschapsbank
OMWB	Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant
Rwzi	Rioolwaterzuiveringsinstallatie
SNB	Slibverwerking Noord-Brabant
STUV	Samenwerkingsovereenkomst Tot Uitvoering Waterdoelen
SWWB	Samenwerking in de Waterketen in Midden- en West-Brabant
UvW	Unie van Waterschappen
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
v.e.	Vervuilingseenheid
WBP	Waterbeheerplan
WBD	Waterschap Brabantse Delta
Wet Hof	Wet Houdbare overheidsfinanciën